KUNGL
KRIGSVETENSKAPS-
AKADEMIEN

FINLAND 100 ÅR

av Mikael Odenberg, Stefan Forss, Peter Hultqvist, Pertti Torstila, Mats Bergquist, Pauli Järvenpää, Micael Bydén, Jyri Raitasalo, René Nyberg och Teija Tiilikainen

Redaktör Tommy Jeppsson

WWW.KKRVA.SE

Finland 100 år

av Mikael Odenberg, Stefan Forss, Peter Hultqvist, Pertti Torstila, Mats Bergquist, Pauli Järvenpää, Micael Bydén, Jyri Raitasalo, René Nyberg och Teija Tiilikainen

Redaktör Tommy Jeppsson

Skriften har utgivits med välvilligt stöd från Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse.

Innehåll

Förord 5
av Mikael Odenberg

Finlands fyra krig – och vad de betytt för Finlands nationella identitet 7
av Stefan Forss

Ett nära förhållande 25
av Peter Hultqvist

Beröringspunkter med Sverige i självständiga Finlands 100-åriga historia 32
av Pertti Torstila

Kontinuitet och förändring i Finlands säkerhetspolitik efter 1917 42
Ett svenskt perspektiv
av Mats Bergquist

Finlands säkerhets- och försvarspolitik 48
av Pauli Järvenpää

Det militära samarbetet mellan Sverige och Finland 55
av Micael Bydén

Finnish "Total Defence" in the post-Cold War Era 59
by Jyri Raitasalo

Finland och Ryssland; historia och geografi 67
av René Nyberg

Behovet av samarbete ökar 71
Finland i Europa och förhållandet till den transatlantiska länken
av Teija Tiilikainen

Förord

av Mikael Odenberg

NÄR KUNGL KRIGSVETENSKAPSAKADEMIEN nyligen avhöll sin 221:a högtidssammankomst stod Finland med sitt 100-årsjubileum som självständig nation i fokus. Kommendören för Finlands försvarsmakt, general Jarmo Lindberg, högtidstalade och jag hade i min inledning skäl att nämna några av de mest prominenta finländare som genom åren tagit säte i akademien; Ernrooth, von Döbeln, Cronstedt, Sandels och Mannerheim.

Denna skrift är ytterligare ett uttryck för den nära relationen mellan grannländerna Sverige och Finland. Och fattas bara annat än att relationen är speciell. I mer än 600 år var Finland en del av det svenska riket.

I skriften bidrar en rad namnkunniga personer som kan vittna om denna speciella relation. Hit hör Sveriges försvarsminister och en rad av akademiens svenska och från Finland kallade ledamöter. En så bred militärhistorisk och säkerhetspolitisk exposé om Finlands alla krig och landets förmåga att uthärda och bygga på nytt, samlad i ett begränsat format, torde vara närmast unikt.

Svensk kunskap om Finland är, till följd av tillkortakommaden i det svenska skolväsendet, bedrövligt dålig. Jag kan än idag erinra mig en fartygsresa mellan Helsingfors och Stockholm när en ung svensk – som råkade höra det finska grannbordets samtal på svenska – förundrat noterade det lustiga sammanträffandet att Finland uppenbarligen hade haft en kung med samma namn som en svensk dito.

Likheterna mellan dagens Sverige och Finland är stora. Men skillnaderna är också betydande. Och den största av dem alla är att Finland har varit i krig i en tid som dagens äldsta generation kan minnas. Det har satt sina spår.

Det är inte bara att Finland för vår svenska armé varit läromästaren om ödemarkskrig, innan vi började ta intryck av Vietnamkrig och andra tredje världen-konflikter. Det var Vilho Nenonens geniala eldledning som våra artillerister tog till sig, för att bara nämna en omständighet inom ramen för krigsvetenskapsakademiens gebit.

Skillnaden i erfarenheter gör också att den som traditionellt brukat vara ”storebror” i den bilaterala relationen nu har anledning att lära av ”lillebror”. När Sverige ska återuppbygga ett civilt försvar inom totalförsvarets ram vänder vi oss till Finland. Där behöll man det som behövdes av samhälleligt stöd till försvarsmakten, privata företags samarbete och lagerhållning av strategiska produkter. Ett land med hårdare erfarenheter än Sverige och mindre pengar använder dem mer eftertänksamt än vi.

Med vittnesbörden i denna skrift hoppas akademien kunna sprida ytterligare ljus över den nära och speciella relationen mellan Konungariket Sverige och Republiken Finland.

Mikael Odenberg
Styresman i Kungl Krigsvetenskaps-
akademien

Finlands fyra krig – och vad de betytt för Finlands nationella identitet

av Stefan Forss

KRIGSVETENSKAPSAKADEMIENS HÖGTIDSSAMMANKOMST PÅ senhösten 1993 blev minnesvärd för mig. Vi var två finländare som då blev kallade till ledamöter och fick ta plats framme i salen. Någon rad bakom hördes en äldre man, pensionerade generalen Claës Skoglund, med tydlig stämma förklara för sina kolleger hur Finlands krig mot Sovjetunionen slutade. Finska armén förintade två av röda arméns divisioner vid Ilomants, sa Skoglund. Ett anmärkningsvärt sätt att förlora kriget.

Rubriken som man från akademien föreslog mig, är väl funnen. Det handlar om Finlands försvarsmakt och dess roll i finska samhället.

Mycket tidigare, för ungefär 60 år sedan, fick en kamrat och jag en kort improviserad lektion i historia. ”En sak ska ni komma ihåg pojkar”, sa den lite excentriske muraren till oss: ”Det finns bara en man i Finlands historia. Det är den Vite generalen.” Det var inte det man fick lära sig i skolan då eller under kommande decennier, men finska folkets respekt för sin krigstida överbefälhavares livsgärning har likväl stått fast. Det var finska armén under marskalk Mannerheims ledning som hade räddat landet.

Upproret, medborgarkriget, frihetskriget

Revolutionsåret 1917 i Ryssland medförde för Finland en möjlighet att slutligen slita sig loss från Ryssland, men det ledde även till ökande social oro, strejker, misär och allt svårare livsmedelsbrist. De partipolitiska och ideologiska motsättningarna mellan borgare och socialister förvärrades. Genomförandet av motiverade samhällsreformer för att förbättra särskilt arbetarnas och torparnas livsbetingelser på parlamentarisk, fredlig väg övergavs. Rysk revolutionär agitation föll däremot i god jord. Bland andra Josef Stalin kom till Finland i november 1917 för att inspirera sina meningsfränder till revolution i Finland.

För att upprätta ordningen uppsatte man s k arbetargarden som rekryterades ur existerande strejkgarden. Men dessa nya [röda] garden hade egentligen inte som uppgift att upprätthålla samhällsfreden utan skulle verka för rent politiska (revolutionära) mål.[1]

Den tilltagande anarkin föranledde även den borgerliga sidan att grunda frivilliga skyddskårer runtom i landet. Dessa vita skyddskårer och röda garden kom sedan att bilda stommen i de mot varandra stridande styrkorna vintern och våren 1918.

Krigets karaktär 1918 har debatterats hårt sedan dess. Inledningen på kriget 1918 är utan tvivel ett frihetskrig. Den vita sidans primära avsikt var att neutralisera den ryska armén i Finland, vars numerär var ansenlig, professor Henrik Meinander nämner siffran 75 000 man i januari 1918 och 30 000 man

ännu i mars, och som dessutom i princip agerade som den röda sidans bundsförvant, med överste Michail S Svetsjnikov som det röda gardets rådgivare och främsta operativa chef.[2] Men de ryska soldaterna i Finland var desillusionerade och företrädesvis ovilliga att ställa upp i det finska inbördeskriget. Svetsjnikov själv beskrev sin och de ryska soldaternas insats ungefär fem år senare: ”kampen på arbetarklassens sida mot Finlands vita garde fördes nästan uteslutande med ryska trupper och under ledning av ryska officerare, soldater och matroser.”

En av Finlands främsta krigshistoriker, professor Ohto Manninen gav sin syn på detta med en utsökt underdrift: ”Den ryska överstens karakteristik måste betecknas som överdriven. Det var helt uppenbart att Svetsjnikov försökte överbetona betydelsen av sin revolutionära läggning.”[3]

Att den nyfödda republikens lagliga vita bondearmé, under ledning av tidigare tsarryske generalen Gustaf Mannerheim, med ett betydande inslag av svenska frivilliga yrkesofficerare i sin stab och med tyskutbildade jägarofficerare i chefspositioner i förbanden, skulle gå segrande ur den kraftmätningen var självfallet inte i den nya ryska bolsjevikregeringens intresse. Än i dag frodas myten om hur Finland bör vara Lenin tacksamt för Rysslands gåva, Finlands självständighet. Trotskij, som försäkrade finska senatens ordförande P E Svinhufvud om folkkommissariernas råds respekt och vänskap gentemot Finlands självständiga folk, utfärdade också en skarp uppmaning till det finska socialdemokratiska partiet: ”Tiden för aktion har kommit. Koncentrera 15 000 rödgardister till Helsingfors och dess omgivning. Grip makten. Fängsla regeringen”.[4]

Frihetskriget inleddes med att den vita sidans skyddskårsförband under Mannerheims ledning avväpnade de ryska garnisonerna i Sydösterbotten. Av en slump skedde det nästan samtidigt som en röd lanterna hissades upp i tornet på Folkets hus i Helsingfors den 27 januari som ett tecken på att revolutionen börjat.

Den vita sidans inledande operation var viktig åtminstone från två synvinklar; dels skulle den ryska militären neutraliseras och dels behövde man absolut deras vapen för att möjliggöra den fortsatta kampen. På annat håll i Finland hamnade de ryska soldaternas vapen i stor utsträckning i den röda sidans händer.

Någon militär organisatorisk ordning lyckades man inte skapa på den röda sidan under hela kriget. ”Den lösa hierarkin ledde till att man aldrig fick ordentlig disciplin och slagkraft i leden fastän totalstyrkan i april vuxit till ca 80 000 man”.[5]

Ryssland hade 1901 avskaffat värnplikten i Finland. Den 18 februari 1918 återinförde senaten den. Vid tiden för krigsslutet hade den vita sidans styrka ökat från 38 000 man till närmare 60 000.[6] Efter de inledande operationerna kom fronten sedan att löpa från en punkt norr om Björneborg över Filpula till Päijänne och vidare norr om Villmanstrand genom Vuoksendalen till Ladoga.

I början av april erövrades Tammerfors av de vita. Det var det viktigaste enskilda slaget under hela kriget, ett avgörande nederlag även för överste Svetsjnikov som ledde rödgardisterna på annat håll. Vid Tammerfors förlorade de vita 600 man i stupade, de röda 2 000 och 11 000 röda tillfångatogs. Vid dessa strider spelade den ca 800 man starka frivilliga Svenska brigaden en avgörande roll och förlorade 25 man i stupade.

Ungefär samtidigt landsteg den tyska Östersjödivisionen med 9 500 man under ledning av generalmajor Rüdiger von der Goltz i Hangö och marscherade utan nämnvärt motstånd mot Helsingfors som intogs i mitten av april. En annan 3 000 man stark tysk styrka, detachementet Brandenstein,

landsteg i Lovisa och stötte framåt mot Lahtis, där hårda strider utkämpades.[7] Då Viborg erövrades av vita styrkor i slutet av april var krigsoperationerna slutligen till ända.

Tysklands militära bistånd till den vita sidan hade självfallet avgörande betydelse för utgången av kriget. Hjälpen hade naturligtvis ett pris, Tysklands ambition var att göra Finland till vasallstat med stöd av en utpräglat tyskvänlig opinion bland ledande finska beslutsfattare. Desto mer angeläget var det då för den unga nationen att kunna visa upp sin försvarsmakt. Då Mannerheim red in i Helsingfors i spetsen för sina soldater den 16 maj 1918, var det därför även för att demonstrera att landet hade en armé värd namnet. I främsta ledet marscherade resliga soldater, bl a den nära två meter långa jordbrukaren Johannes Järv från Karperö i Korsholm, senare far till sin blivande kultur- och krigarson Harry Järv. Men även Svenska brigadens soldater bidrog starkt till helhetsintrycket.

Själva inbördeskriget och särskilt dess eftermäle är kanske den mest tragiska och även i hög grad självförvållade perioden i Finlands självständiga historia. Enligt en statlig utredning om krigsdöda 1914–1922, som verkställdes kring sekelskiftet 2000, drygt åttio år efter själva händelserna, stupade 5 200 röda och 3 400 vita i strid. Omkring 1 400 vita mördades under kriget, medan 7 400 röda avrättades efter stridernas upphörande. Krigets totalförluster uppgick till inemot 37 000 stupade, mördade, avrättade samt av umbäranden och sjukdom avlidna.[8]

> Följden av (den vita sidans) hårda repressalier var att 1918 års bittra minnen hölls vid liv länge inom arbetarrörelsen. Man uppfattade ofta upproret som en offergärning för ett mer demokratiskt samhälle. Till traditionen hörde också att man gärna glömde bort den röda terrorn och att socialismens seger i Finland skulle ha inneburit ett införlivande med Rådsryssland och därmed ett slut på landets nyvunna självständighet.[9]

Von der Goltz och merparten av Östersjödivisionen stannade kvar i Finland till december 1918 och deltog aktivt i organiserandet av den finska krigsmakten. Det skedde utifrån senatens tydliga inriktning, vilken Mannerheim motsatte sig. Den vite generalen avgick och fick i oktober 1918 av Svinhufvud andra angelägna uppgifter, nämligen att i London och Paris söka både politiskt och materiellt stöd.

Försvaret byggs upp

De i Tyskland utbildade jägarnas inflytande vid utformningen av den unga försvarsmakten var betydande och man tog i hög grad modell av Tyskland, på gott och ont. Spänningar mellan Mannerheim, han hade starka politiska ambitioner och valdes i december 1918 till riksföreståndare, och jägarna rådde och kom till vissa delar att bestå länge. Mannerheim var dock upptagen av mera övergripande nationella politiska frågor och hans inflytande på den kommande utformningen av försvarsmakten blev kanske inte så tydligt som man kunde ha förväntat sig. Hans tanke var att skyddskårsinstitutionen skulle bli det bärande elementet i folkförsvaret.[10] Därmed ville han ta distans till de tyskvänliga poli-tiska och militära kretsarna. Skyddskårernas roll inom försvaret reglerades senare och de tilläts aldrig att bli en stat i staten.

För 100 år sedan saknade Finland alltså en egen armé. Att bygga upp en fungerande försvarsmakt från noll på bara 20 år för att kunna försvara sig framgångsrikt mot en av världens ledande stormakter, är en snarast bortglömd men internationellt unik prestation. Men det tyska systemet bildade enbart

stommen. I allt väsentligt skapade man en för Finland anpassad modell.

Försvarsväsendets organisering innebar att man grundade ett stort antal militära institutioner (försvarsministeriet, generalstaben), utbildningsanstalter för kadern (krigshögskolan m fl), garnisoner för utbildning av värnpliktiga, dessutom flygvapen och flotta samt depåer. Man anlitade utländska experter för planering av fortifikationsarbeten tvärs över Karelska näset, den försvarsställning som senare kom att kallas Mannerheimlinjen,[11] och slutligen kustförsvaret med dess artillerianläggningar.

En rad av Finlands senare så framgångsrika officerare studerade vid prestigefyllda utländska krigshögskolor. De tog med sig hem stormakternas uppfattningar om tidens militärtekniska och doktrinära utveckling och använde sina erfarenheter för att skapa en för finsk krigsmiljö anpassad utbildning och operativa doktriner för vapenslagen.

Att ta fram en hållbar krigsorganisation, ett värnplikts- och mobiliseringssystem samt att utrusta försvarsmakten var de centrala utmaningarna. Den processen gick naturligtvis inte som på räls, eftersom det fanns gott om motstridiga viljor och intressen, men arbetet framskred ändå.

Stommen till det system för lösning av arméns organisation och frågan om värnpliktstidens längd som slutligen infördes 1934 hade utarbetats av överstelöjtnant Aksel Airo under slutet av 1920-talet.[12] Den centrala utgångspunkten var att den krigstida försvarsmaktens uppgifter skulle bestämma den krigförande arméns storlek och den fredstida organisationen.[13]

Landets territorium indelades nu i nio militärlän och 26 militärdistrikt med egna staber. I princip var det meningen att varje militärlän skulle uppställa en division och varje militärdistrikt ett infanteri- eller artilleriregemente.[14] Skyddskårerna bistod militärdistrikten när det gällde att inkalla värnpliktiga inom reserven och att ställa upp de krigstida trupperna. Systemet visade sig fungera väl vid mobiliseringarna 1939 och 1941.

På 1930-talet hann man i Finland även med att göra betydande militär- och vapentekniska innovationer som t ex Aimo Lahtis legendariska Suomi-kpist KP/-31, Tampellas granatkastare 81 Krh/34 (Tampellas tunga granatkastare 120 Krh/40 kom med i fortsättningskriget), Suunto-fältkompassen M-311, topografiska kartor, senare även den lätta bärbara Kyynel-radion,[15] absolut high-tech på den tiden och oumbärlig för de finska fjärrpatrullerna under fortsättningskrigets sista år.

Då Hitler och Stalin tillsammans beslöt att utvidga sina revir i Europa 1939, hade Finland märkligt nog en fungerande, men för svagt utrustad försvarsmakt. In i det sista trodde våra ledande politiker naivt nog inte på kriget.

Professor Maria Lähteenmäki vid Joensuu universitet beskriver hur den politiska eliten under senare hälften av 1930-talet genomsyrades av aningslös optimism. Depressionen och den uppslitande konflikten med högerradikalismen var över, ekonomin växte, de sociala reformerna framskred, kulturlivet blomstrade. Framtiden tedde sig ljus. Som kronan på verket skulle de olympiska spelen arrangeras i Helsingfors 1940. Finlands ledning begrep helt enkelt inte i tid implikationerna av de stora dynamiska geopolitiska förändringarna i Europa som hösten 1939 utvecklade sig till ett direkt existentiellt och därmed dödligt hot även mot Finland.[16]

Mannerheim, som under lång tid hävdade att arméns kroniska underfinansiering måste åtgärdas, fick inget gehör för sina synpunkter. Försvaret hade helt enkelt inte tillräckligt hög prioritet. Vissa beslutsfattare ansåg att det rentav var en dygd att man inte slösat

mycket pengar på vapen som ändå föråldras så snabbt. Vid vinterkrigets utbrott kunde varje man i linjen utrustas med ett gevär och en handgranat. Fältartilleriets och granatkastarförbandens ammunitionstillgång skulle enligt förbrukningsnormerna förslå för 20 stridsdygn.[17]

I modern forskning, där rafflande resultat är ett måste för att man ska få uppmärksamhet och genomslag i medier, har man ändå kommit fram till att Finland inte var så illa utrustat vid vinterkrigets utbrott som man av tradition hävdat. Det är särskilt professorn i ekonomisk historia vid Jyväskylä universitet Ilkka Nummela som hävdar det.[18] Han påpekar att försvarsutgifterna utgjorde 15-20 procent av statens utgifter under hela mellankrigsperioden och att trenden var stigande. Försvarsutgifterna översteg 2 procent av BNP och var relativt sett större än t ex Storbritanniens försvarsutgifter under samma period. Att det inte var tillräckligt i förhållande till motståndarens ofantliga resurser är sedan en annan sak.

Under vinterkriget tvingades man därför snabbt till improvisationer för att hantera bristerna. Molotov-cocktailen och buntladdningarna är kanske de bäst kända exemplen. Men under hela vinterkriget rådde det brist på det mest elementära som till exempel artilleriammunition. Och mycket av den internationella hjälp man fick och de materielanskaffningar man gjorde utomlands hann inte fram i tid. Den kunde utnyttjas först under fortsättningskriget. Det svenska biståndet under vinterkriget är här det lysande undantaget.

Vinterkriget

Krigshistorikern Lasse Laaksonen har särskilt forskat i frågor som rör Mannerheims relationer till sina generaler och särskilt intressekonflikterna i högkvarteret. Redan i boken *Eripuraa ja arvovaltaa* (Osämja och prestige, 2004)[19] punkterade Laaksonen effektivt myten om endräkt och samförstånd mellan marsken och hans generaler. De senare kämpade om Mannerheims gunst och rivaliteten mellan dem kunde vara så hård att det ledde till oönskade praktiska konsekvenser ute vid fronten. I Laaksonens nya omfattande bok *Viina, hermot ja rangaistukset* (Brännvinet, nerverna och straffen)[20] enbart förstärks bilden.

Som överbefälhavare i krigstid var Mannerheim egensinnig under vinter- och fortsättningskrigen. Jägargeneralerna som otåligt bidade sin tid bakom marskalken såg honom snarast som ett hinder för större effektivitet men antog att hans höga ålder till slut skulle skapa en naturlig lösning.[21] Reaktionen berodde säkert delvis på ÖB:s beslut att under krigen i praktiken axla även den mentalt och fysiskt tunga posten som sin egen generalstabschef, ett klart avsteg från internationell kutym. Flera av Mannerheims närmaste medarbetare blev frustrerade och sökte frontkommenderingar. Andra beordrades från fronten till högkvarteret.

En enig internationell opinion, börjande med Stalin själv och säkert också Hitler, var helt övertygade om att Finland var chanslöst då vinterkriget kom och röda armén började tränga in i Finland. Men den finska mobiliseringen hade lyckats väl och armén stod beredd. Rätt snabbt kom man i högkvarteret underfund om huvuddragen i den ryska anfallsplanen. Karelska näset var en given huvudriktning, men där hade man Mannerheimlinjen som ryggstöd. Att ryssarna avsåg att skära av Finland i höjd med Uleåborg var också uppenbart. Vad man inte hade räknat med var ryssarnas starka offensiv norr om Ladoga i nästan väglös terräng. Den riktningen blev snabbt hotfull.

Kriget var bara i sin början, men Mannerheim satte ändå in sin strategiska reserv

och kallade in den hårdföre men djärve jägaröversten Paavo Talvela från reserven att leda operationerna. Talvelas och överstelöjtnant Aaro Pajaris trupper slog ryssarna vid Tolvajärvi. Mottin där blev en världssensation liksom den finska ödemarkskrigaren. Samma sak upprepades vid Suomussalmi där överste Siilasvuos styrkor tog två avgörande segrar, vid Raatevägen och senare i Kuhmo. Det var hans unga stabschef, kapten Alpo K Marttinen som drog upp planerna.

Ibland kunde enskilda soldaters snabba och resoluta initiativ leda till spektakulära resultat. Vid Suomussalmi lyckades en stor del av de slagna ryssarna fly över Kiantajärvis is. Men kapten Heikki Kuistio såg att det bland det ryska krigsbytet fanns en lastbil med ett fyrpipigt luftvärnsmaskingevär på flaket. Han insåg direkt vilka möjligheter det gav. Man fick i gång motorn och inledde klappjakten på de flyende ryssarna. Ute på isen körde lastbilen jämsides med en lång kolonn fiendesoldater. Att ta dem till fånga var omöjligt. Finska krigshistoriker har kommit till slutsatsen att kapten Kuistio, inte den legendariska prickskytten Simo Häyhä, är den finska soldat som dödat flest fiender.

Svenska Frivilligkårens stora insats och den svenska hjälpens betydelse för Finland är välkända. Den utmynnade i Mannerheims tack vid Paikanselkä vid Salla.[22] En del av den hjälpen stod svenska flygvapnets jaktflyg för. Finska flygkrigshistorikern Carl-Fredrik Geust påpekade i oktober 2017 hur ”de svenska stridsflygplanen fick ofattbart stor betydelse, eftersom det inte fanns några finska stridsflygplan alls norr om Kauhava. De försvarade norra Finlands bosättningscentra: Uleåborg, Kemi och Rovaniemi. Framför allt säkrade de järnvägsförbindelsen mellan Haparanda och Torneå. Ryssarna kom aldrig åt att bryta den.”[23]

I februari/mars 1940 stod det emellertid klart att det var bara en tidsfråga innan det finska försvaret skulle bryta samman. Men Frankrikes och Englands intresse för en eventuell militär intervention, vars syfte nog snarare var ockupation av de svenska malmfälten i Kiruna, fick Stalin att avstå från ockupation av Finland just i det ögonblicket då finska arméns krafter var slut. Sovjet som redan var *de jure* allierad med Tyskland ville till varje pris undvika krig med England och Frankrike och därmed bli *de facto* allierad med Tyskland. Det var Finlands smala lycka.

I England hade Churchill uttalat sig lyriskt om Finland i ett radiotal den 20 januari 1940:[24]

> Endast Finland, det i farans gastkramning magnifika, ja sublima Finland, visar vad fria män förmår. Finlands tjänster för mänskligheten är storartade. De har avslöjat för hela världen Röda arméns och Röda flygvapnets militära oförmåga. Många illusioner om Sovjetryssland har skingrats under dessa veckor av hårda strider vid polcirkeln. Vi kan ännu inte veta vilket Finlands öde kommer att bli, men ett sorgligare skådespel kunde den återstående civiliserade världen inte föreställa sig än om detta präktiga nordiska folk till sist krossades och blev underkastat ett slaveri värre än döden. Om den frihetens låga som ännu brinner så klart i den frostiga Norden blev utsläckt, skulle detta varsla om en återgång till mörka tidsåldrar, i vilka varje spår av ett tvåtusenårigt mänskligt framåtskridande är dömt att utplånas.

Franske generalen Clément Grandcourt som i februari 1940 besökte den legendariska krigsskådeplatsen Taipale vid Vuoksens utlopp tillsammans med general Erik Heinrichs uttryckte sin uppfattning om den finska soldaten:

> Jag har sällan, om ens någonsin, i så ren form skådat de andliga krafternas kamp mot de materiella krafterna. Jag skulle inte vilja tro att en sådan kamp skulle sluta i

ett nederlag. Men trupperna kämpar ju utan avlösning.

”Sans relâché, sans relâché” (utan avlösning), sa han sedan halvhögt för sig själv.[25]

Författaren och poeten Yrjö Jylhä kämpade som kompanichef just vid Taipale. Hans diktsamling *Kiirastuli* (Skärselden) är kanske det mest skakande skönlitterära verk med krigsmotiv som skrivits i Finland. Boken lyfter fram den otroliga truppandan under vinterkriget kanske bättre än något prosaverk. Det är i sig anmärkningsvärt att någon roman i stil med Väinö Linnas *Okänd soldat* aldrig skrevs om vinterkriget.

”Mitä vannottiin, se pidetty on, yli päämme kun löi tulilaine.”

Den ed vi svor, den höll vi, då eldvågen vräkte över oss.

Dessa rader från Yrjö Jylhäs penna beskriver hans känslor då kriget just tagit slut. Fronten vid Taipale hade hållit stånd, något som också här var helt avgörande för krigsutgången. I ett brev till sin hustru skrev han:

Mitt livs högsta stund inföll några minuter före 12,00 den dagen [13 mars 1940] då den hårda freden slöts. Då kastade jag från kommandokorsuns tak en sista blick mot den krigshärjade stridsterrängen, innan jag vände om och följde vår obesegrade men retirerande trupp.[26]

Jylhä lämnade sin stödjepunkt sist, så som det ankommer en riktig chef. Reträtten kändes bitter, men visst var det ändå ett bättre alternativ än det som Stalins bödel Lavrenti Berija hade planerat för finnarna. Likt polackerna i Katyn skulle finska arméns officerare och rimligtvis även andra finländska ledare och tjänstemän ha avlivats.

Vinterkriget har sagts vara Finlands kanske enda konkreta fotnot i världshistorien, eftersom det kom att påverka Hitlers planer att angripa Sovjetunionen. Även bildade utlänningar som känner Finlands historia hänvisar nästan uteslutande till vinterkriget. Finska arméns rykte från det kriget lever kvar alltjämt. Om fortsättningskriget vet man inte mycket mer än att Finland och Tyskland kämpade på samma sida.

Fortsättningskriget

Frågan om Finland var Tysklands allierade i fortsättningskriget 1941–44 eller om Finland förde ett separatkrig delar alltjämt opinionerna i Finland. Debatten har varit hård under de senaste tre decennierna och fortsätter.[27] Professor Mauno Jokipii punkterade effektivt den s k drivvedsteorin i sin bok *Jatkosodan synty* (Fortsättningskrigets uppkomst) som handlar om Tysklands och Finlands militära samarbete 1940–41.[28] Även Harry Järv påpekade att Finlands politiska och militära ledning förvisso inte var några viljelösa timmerstockar, utan ansvarskännande ledare som gjorde sitt bästa för landet i en ytterligt svår situation.[29] Efter Tysklands ockupation av Norge och Danmark var Finland instängt och försörjningslederna helt under tysk kontroll. Alternativen var att underkasta sig Sovjetunionens vilja eller att samarbeta med Tyskland. Finland valde det senare.

Fortsättningskrigets anfallsskede hösten 1941 innehöll betydande framgångar fastän till priset av lika stora förluster som under hela vinterkriget. I Ladogakarelen avancerade generalmajor Talvelas VI. armékår med överste Ruben Lagus’ stridsavdelning i täten.

Två av våra mest lysande officerare, IV. armékårens chef, generallöjtnant Lennart Oesch[30] och hans stabschef överste Valo Nihtilä, planerade och verkställde återerövringen av västra Karelska näset inklusive Viborg. Ryska 23. armén inringades, pressades till slut ihop i en 3 km x 7 km stor motti vid Porlammi och förintades i septem-

ber 1941. Finska artilleriet spelade här en stor roll. Krigsbytet var enormt, utrustning för två-tre divisioner; 9 000 ryska soldater blev krigsfångar, bland dem kommendören, generalmajor Kirpitjnikov.

Men krig är alltid fyllda av oförutsedda överraskningar. Då det tyska blixtkriget i öster inte ledde till en avgörande snabb seger, utan kom av sig på senhösten 1941, slog Mannerheim på bromsen i samarbetet med tyskarna. Försiktigheten var påkallad, kanske han t o m hade en ond aning om att detta inte kommer att sluta väl. Något anfall mot hans forna hemstad Petersburg kom inte på fråga. De finska styrkorna gick i ställning.

Överste Aladár Paasonen, som blev finsk underrättelsechef i januari 1942, skriver i sina memoarer hur spaningen och analyserna rörande Tyskland och dess allierade hade försummats på grund av personalbrist. Ur ett snävt militärt perspektiv kan man alltså fråga sig hur finska försvarsledningen gick i krig med en så bristfällig uppfattning om Tysklands militära förmåga.

Dr David Stahel har forskat mycket om det tyska fälttåget mot Sovjetunionen. Redan hans uppmärksammade doktorsavhandling, utvidgad i *Operation Barbarossa and Germany's Defeat in the East*, innehöll välmotiverade nya tolkningar.[31] Han visar att tyskarnas krig i öster spårade ur mycket tidigt. Fullt krisläge rådde redan efter bara ett par månader.

Generalstabschefen Halders optimism varade endast ett kort ögonblick. Den 28 juli, efter fem veckors kamp, skrev han till hustrun: ”Jag står på randen till desperation och kan exakt förutspå hur detta nonsens kommer att sluta.” Hitler blandade sig alltmer i operationerna och Heeresgruppe Mitte under generalfältmarskalk von Bock hade kört fast utanför Smolensk. Pansarförbanden i spetsen var hårt slitna, materielen höll inte måttet, reserver fanns inte att tillgå och det blev allt kärvare för det hästdragna underhållet att hänga med.

Den 15 augusti klagade von Bock för Halder att han inte begriper hur han ska få sina styrkor framåt. ”I dag är ställningskrigets första dag!” Halder svarade att han själv inte visste vad som borde göras. ”Jag är ytterligt förtvivlad och kommer att försöka rädda vad som räddas kan.”

Efter det att ”blixtkriget” misslyckades skulle krigets utgång komma att avgöras av de krigförande ländernas förmåga till styrketillväxt. Här stod Sovjetunionen och USA helt i egen klass.

I väst har det i decennier hävdats att Stalin efter det tyska angreppet skulle ha tappat fattningen och ytterligt nedstämd isolerat sig i en och en halv vecka innan han återkom för att leda försvaret. Loggboken i Kreml visar att detta är osant. Sovjets politiska och militära ledning arbetade praktiskt taget dag och natt i en veckas tid, innan Stalin utmattad drog sig tillbaka till sin datja för en kort vila.

Stalin var övertygad om att Hitlers tilltag var irrationellt och utsiktslöst. Han visste att tyska armén inte var vinterutrustad och att kriget inte alls var över om så Moskva skulle falla.

I finska högkvarteret i St Michel konstaterade den tyska sambandsofficeren, general Waldemar Erfurth på senhösten 1941 att han nog blir tvungen att stanna kvar över vintern. Till det replikerade Mannerheim att det nog blir flera vintrar.

Hitler uppvaktade Mannerheim överraskande på dennes 75-årsdag den 4 juni 1942. ”På vintern kan man inte föra krig”, sa Hitler flera gånger under deras lunch. Marskalken och hans följe bör ha haft svårt att hålla masken.

I Finland tog ”segereuforin och beredskapen att vara den tyska sidan till lags slut redan efter några veckor”, skrev historieprofessorn Manfred Menger, en tysk tung

Finlandsexpert, 1991. ”Redan på sensommaren började desillusioneringen … Tesen om Finlands separatkrig är inte enbart fiktion … Tyskland både kunde och måste acceptera Finlands separatkrig. Däremot var Finlands ansträngningar i riktning mot en separatfred oacceptabla.”[32]

General Erfurth förundrade sig också över Mannerheims arbetsmetoder. Hans dagboksanteckning från 23 november 1941 är talande:

> Mannerheims stora person känns emellanåt ansträngande för hans omgivning. I sin ständiga arbetsiver vill han göra allt själv och bli informerad om allt som sker. Därför måste även de minsta detaljer presenteras för honom – annars kan det bli urladdning. Under min långa tid i tjänst har jag kunnat följa många överbefälhavares verksamhet, men jag har aldrig träffat någon annan generalissimus, vars stab chefen skulle ha lämnat så i bakgrunden.[33]

I högkvarteret blev general Erik Heinrichs överbefälhavarens ställföreträdare, nyttig som en tänkande, analytisk och diplomatisk officer, men utan en bestämd roll. Han var snarast ett bollplank för marskalken. Formellt var Heinrichs generalstabschef, men generallöjtnant Aksel Airo var den som ledde operationerna suveränt.

Finska underrättelsetjänsten var tyvärr baserad på tysk modell, och skulle främst betjäna operativa avdelningens akuta behov. Informationsinhämtningens rådata gick raka vägen dit. Det uppstod en slags tävling mellan operativa avdelningen och underrättelseavdelningen. Den senare hade kompetens att göra gedigna utvärderingar av underrättelsematerialet och dess implikationer, vilket saknades på operativa avdelningen.

Underrättelsechefen överste Paasonen hade visserligen möjlighet att gå till Mannerheim direkt, men med många generaler närvarande hade han svårt att få sin röst hörd. Efter kriget medgav Mannerheim öppet att han borde ha lyssnat mer på översten. Det kunde ha lett till ett annat utfall än det som blev fallet. Efter det att ryssarna segrat i Stalingrad och brutit Leningrads blockad borde Karelska näset ha varit den klart prioriterade hotriktningen, men där hade förberedelserna inför det ryska storanfallet i hög grad försummats. Airo hade bestämt att marskalken inte fick oroas.

Paasonens folk gjorde emellertid ett fullödigt arbete både vad gäller analys och strategisk och taktisk spaning, skriver generalmajor Yrjö Viitasaari.[34] Radiospaningschefen, överstelöjtnant Reino Hallamaa, hade utvecklat sin domän till ett verkligt effektivt instrument som hade gett utomordentligt operativt stöd i svåra lägen, allt från vinterkrigets Suomussalmi till de avgörande faserna i slaget vid Ihantala. Där kunde massiva ryska genombrottsförberedelser omintetgöras redan i deras grupperingsområde med koordinerade, koncentrerade insatser från artilleri och flyg.

Låt mig även nämna högkvarterets effektiva fjärrpatruller, finska arméns krigstida specialförband, vilkas huvuduppgift var strategisk spaning djupt inne på fientligt område. Så kunde den legendariska fjärrpatrullen under ledning av översergeant Urpo Lempiäinen i mitten av juli 1944 rapportera att de ryska trupp- och materieltransporttågen börjat gå söderut, i riktning bort från Viborg. Det var det första tecknet på att den ryska storoffensiven hade avbrutits.

Generalen av artilleriet Vilho Petter Nenonen svarade för detta avgörande vapenslag. Nenonen hade redan före kriget utvecklat skjutmetoder och taktik i världsklass. En liten, men helt revolutionerande innovation, korrektionscirkeln (Korjausmuunnin), började utvecklas 1942 av majoren, civilingenjör Unto Petäjä.[35] Den togs i bruk 1943. Alla eldledningsofficerare undervisades och korrektionscirkeln användes generellt 1944.

Den första prototypen var en enkel fanerskiva med en rutmönstrad celluloidskiva som kunde roteras. Idén var genialiskt enkel. Då en eldledare från sin observationspost ville rikta elden och ange nya skjutriktningar var det i batterierna rätt omständligt att räkna ut vilka korrigeringar man skulle göra vid pjäserna. Det nya verktyget löste problemet behändigt. Korrektionerna kunde göras snabbt då man kände till eldledarens egna position, men den största betydelsen var att alla artillerienheter inom skjuträckvidd kunde oberoende av organisatorisk tillhörighet koncentrera elden till en och samma punkt. Vid Ihantala deltog över 20 artilleribataljoner i striderna och någon brist på ammunition fanns inte.

Efter det att ryssarna erövrat Äyräpää ås och fått fotfäste på andra sidan Vuoksen vid det låglänta Vuosalmi blev situationen där kritisk. Våra eldledares situation var så svår och förlusterna så stora att nya eldledningsplatser inte längre fick upprättas. Artilleriets situation blev med en gång mycket besvärlig.

Men kapten Ossian Peltola lydde inte den ordern utan klättrade upp på Sintolanniemi ås där Vuoksen gör en krök, flera kilometer vid sidan om stridernas tyngdpunkt. Därifrån öppnade sig en hisnande vy över massiva ryska trupp- och materielkoncentrationer på Äyräpäävägen. Det blev en perfekt eldledningsplats som kapten Peltola gav namnet Onni (Lyckan). Härifrån kunde hans eldledningsgrupp sedan leda elden som bokstavligen var mördande. Platsen var så väl vald att ryssarna aldrig upptäckte den.[36] Även Vuosalmi höll.

Ryska källor bekräftar hur ryska soldater lamslogs av skräck redan då de hörde finska artilleriets dova avfyringsljud. Finland var först i världen att klara något dylikt och det väckte stor förundran inte minst bland tyskarna.[37] Långt senare, i början av 1990-talet träffade jag en japansk överste som berättade att man studerat det finska artilleriet noggrant och att Japan nu hade Nenonens metoder i sina självförsvarsstyrkor.

Det finska krigstida flygvapnet var litet, men trots det effektivt. Jägarofficeren och artilleristen, generalmajor Jarl Lundqvist, utnämndes till flygvapnets kommendör redan 1932 men var klart fel man på den posten. Man kan säga att finska flygvapnets förhållandevis imponerande resultat under kriget kom till trots av kommendören, inte tack vare honom. Stabschefen överste Richard Lorentz var däremot en innovativ officer, han betecknas som finska jaktflygets utvecklare. Samarbetet med jaktflygaren, överstelöjtnant Erik Magnusson, kommendör för 3. flygregementet, fungerade utmärkt. Denne kunde trots hårt motstånd från flygvapenchefen åstadkomma ett heltäckande, centraliserat stridsledningssystem för Karelska näset som togs i bruk före det ryska storanfallet.[38]

I mitten av juni 1944 blev general Lennart Oesch chef för de finska styrkorna på Karelska näset. Hans hart när omöjliga uppdrag att stoppa den massiva ryska offensiven klarade han till slut mirakulöst nog. Senare har Oesch inte utan skäl kallats Finlands räddare.

Överste Lorentz beordrades samtidigt till Oeschs stab tillsammans med Magnusson och bombflygaren, överstelöjtnant Birger Gabrielsson, som strax därefter blev kommendör för 4. flygregementet.[39]

Med Lorentz som kommendör för flygstyrkorna samordnades operationerna nu helt med tyska flygstridsavdelningen Kuhlmey som helt överraskande hade dykt upp, allt för att betjäna Oeschs behov. Kuhlmey som fördubblade finska flygets slagstyrka, var inte formellt underställd Lorentz men uppfyllde alla finska önskemål till punkt och pricka. Så som general Jarmo Lindberg påpekar i sin uppsats om Lorentz, för första gången kunde man nu koordinera artilleriets och

flygets insatser enligt det koncept som nu kallas *joint fires*.[40]

Magnussons egna piloter sköt ned 1 100 plan under kriget och förlorade 53. Mannerheimriddaren själv fick motta en särskild hedersbevisning då han den 4 juni1993 befordrades till generalmajor, 90 år gammal.[41]

Flygvapnets krigstida saldo: sammanlagt 1600 fiendeplan sköts ned. De egna förlusterna var 182 plan, 160 flygare stupade. Bombflyget fällde totalt drygt 3 000 ton bomber. Vid striderna i Tali-Ihantala lyckades vårt jaktflyg skydda bombplanen så att inte ett enda bombplan blev nedskjutet av ryskt jaktflyg.[42]

Vid slutet av kriget hade finska flygvapnet 100 Messerschmitt Bf 109 G jaktplan. Den allierade kontrollkommissionen, som efter vapenstilleståndet i september anlände till Helsingfors, trodde inte alls på den siffran utan var övertygad om att stridsflygplanen måste ha varit mångfalt fler. Ett utomordentligt bevis på vad Lorentz' och Magnussons operativa system var värt. Men t o m 100 jaktplan var för mycket för ryssarna. I fredsfördraget i Paris 1947 tilläts Finland inneha endast 60 jaktplan men inga bombplan.

Efter vapenstilleståndet i september 1944 träffades finska och sovjetiska officerare för att komma överens om praktiska arrangemang rörande finska arméns tillbakadragande till landets nuvarande gränser. Då gavs också möjligheter att utbyta erfarenheter och ge ärliga omdömen om varandra. Major Rudolf Renvall, bataljonschef i infanteriregementet IR 61, beskriver ett sådant tillfälle då det ledde till överhettade diskussioner mellan propagandistiska ryska politiska officerare och finnarna. Ryska översten Krylov fick nog, steg fram och ville ha ett ärligt svar: ”Vad anser ni som yrkesmän på slagfältet om Röda armén som motståndare?”

”Ni har ett flyg som är som myggor i luften, artilleriet skjuter hektarsvis och i infanteriet finns det mycket goda krigare men även mycket 'skit'”, svarades det från den finska sidan. ”Men vad anser ni, kamrat överste, om den finska soldaten som motståndare på slagfältet?”

”Finska soldater, ni är hundra gånger bättre än tyskarna. Om ni hade en armé på 7-8 miljoner man, skulle vi ingenting ha att säga till om väster om Ural.” Det blev dödstyst i rummet. Överste Krylov gjorde honnör för de finska officerarna och gick ut.[43]

Även Stalin själv kommenterade senare finska armén. Efter det att VSB-pakten undertecknats i Moskva i april 1948 överraskade han den finska delegationen vid middagen. Han reste sig och höll ett kort tal: ”Egentligen är jag ingen militär, men i krig beror allt på oss soldater. Ett land med en svag försvarsmakt föraktas, men ett land med en stark försvarsmakt respekteras av alla. Jag höjer en skål för finska armén och dess här närvarande representanter, generalerna Heinrichs och Oinonen.”

Lapplandskriget

I vapenstilleståndsavtalet med Sovjetunionen förpliktigades Finland även att avväpna eller fördriva de tyska styrkorna från Finland före den 15 september 1944. Det var i praktiken en omöjlig uppgift eftersom den tyska 20. bergsarmén i norr hade en styrka på över 200 000 man.[44] Men även ryssarna förstod det och deras främsta intresse var att den tyska reträtten skulle komma i gång.

Evakueringen av civilbefolkningen från de berörda områdena inleddes redan första veckan i september. Sammanlagt kom det att röra sig om närmare 104 000 flyktingar, av vilka 56 000 togs omhand i Sverige och resten i Finland söder om Ule älv.

Redan den 3 september lösgjorde sig de fyra sista finska bataljonerna som ännu varit underställda tyskarna och bildade tillsam-

mans med andra förband en svag front mot tyskarna längs linjen Uleåborg-Puolanka-Suomussalmi. Den stöttades senare upp med andra förband, företrädesvis sådana som blivit uppställda i norr (t ex 6. divisionen som stoppade ryssarna vid Ihantala och 3. divisionen) som hade god lokalkännedom och som tidigare under fortsättningskriget varit grannar med tyskarna.

Att vända fronten 90 grader på anmärkningsvärt kort tid var i sig en inte obetydlig krigshistorisk bedrift. Omställningen gick inte i en handvändning, och på finska sidan var också frågan om de finska soldaternas stridsmoral en öppen fråga. Skulle man verkligen börja bekriga sina tidigare vapenbröder. Från finska högkvarteret sändes den skarptänkta och kompetenta överstelöjtnanten Sakari Haahti på Mannerheims order att förhandla med tyskarna om hur reträtten kunde göras möjligast smidig och med minimala förluster. Det man kom överens om kom att kallas ”höstmanövrer”.[45]

Tyskarna hade ett intresse att dra sig tillbaka utan strid, eftersom deras Lapplandsarmé riskerade att bli inringad av finnarna och ryssarna. En kraftig rysk offensiv från Petsamoriktningen började i oktober. Haahti lovade tyskarna bl a 26 järnvägslok och 700 vagnar för att underlätta deras reträtt.

Tyskarna gjorde den 15 september en överraskande landstigning på Hogland, men den avvärjdes effektivt. Detta rätt obegripliga tyska företag gav dock en nödvändig signal till den ryska kontrollkommissionen att finnarna nog slåss mot tyskarna.

Ryssarna följde emellertid noggrant med ”höstmanövern” och insåg snabbt att operationerna kunde betraktas som skenkrig, eftersom det inte inkom några uppgifter om verkliga förluster. I slutet av september hotade kontrollkommissionens viceordförande, generallöjtnant Savonenkov, i ett brev till finska regeringen med sovjetisk invasion ifall inte finnarna strider på allvar mot tyskarna.[46] Det tog skruv.

Krigsoperationerna leddes på finsk sida av segraren vid Suomussalmi 1940, generallöjtnant Hjalmar Siilasvuo, och inleddes den 1 oktober med en för tyskarna överraskande landstigning i Torneå. Samtidigt igångsattes landvägen ett anfall mot Kemi, där de hetaste striderna under kriget stod. Efter ungefär en vecka var läget kring Torneå och Kemi stabilt, och två divisioner började förfölja de retirerande tyskarna.

Den ena (11. divisionen) ryckte fram i Tornedalen, där de stridande parterna bistods av Sverige med bl a sjukvårdshjälp, den andra (3. divisionen) marscherade mot Rovaniemi, som erövrades den 16 oktober. Erövringen skedde tillsammans med pansardivisionen (generalmajor Ruben Lagus). Utmed östgränsen framryckte en gränsjägarbrigad, som inställde sina operationer sedan den nått Savukoski.

Pansardivisionen fortsatte norrut utmed Ishavsvägen, erövrade Sodankylä, genombröt en stark tysk försvarslinje vid Vuotso, fick efter hårda strider vid fjället Kaunispää den 5 november kontakt med sovjetiska trupper norr om Ivalo och uppnådde Utsjoki by och Tana älv kring 20 november.

De äldre krigsvana årsklasserna blev enligt vapenstilleståndsavtalet med Sovjetunionen hemförlovade under loppet av november, vilket innebar att krigföringen måste fortsätta med starkt reducerade styrkor som huvudsakligen bestod av unga värnpliktiga. Armékåren ombildades till en division (1. divisionen), som förföljde de bortdragande tyskarna in i lapska armen. Efter de sista smärre striderna drog sig de sista tyska trupperna bort från finländskt territorium.

En 60 man stark stridspatrull under ledning av kapten Mauri Valkonen gick ut den 25 april 1945 för att utreda om Finland var fritt från fiender. Patrullen delades upp i två.

Den ena skidade längs vägen mot Skibotn och stötte på tyskar, men utan att någon eldstrid uppstod. Sent på kvällen stod man vid norska gränsen.

Valkonens grupp avancerade mot treriksröset som nåddes den 26 april kl 01.15. Patrullen sände ett högtidligt radiomeddelande, Valkonen höll ett kort tal till sina män och därefter sköts tre skotts salut med alla vapen.[47] Den 27 april 1945 hissades den finska flaggan, och andra världskriget var ett avslutat kapitel för Finlands del.[48]

Norr om Rovaniemi använde sig tyskarna av den brända jordens taktik. Den materiella ödeläggelsen genom Lapplandskriget var ytterst omfattande, totalt förstördes ca 18 000 byggnader, av dessa 5 900 bostadshus, ytterligare sprängdes ca 750 landsvägs- och järnvägsbroar. Renstammen minskade med ungefär hälften. De materiella skadornas totalvärde har beräknats till 1,2 miljarder euro i dagens mynt (2017).

Manskapsförlusterna var betydande på båda sidor; tyskarna räknade 4 300–4 500 man i stupade och sårade. De finländska truppernas förluster uppgick till ca 3 000 sårade och 1 000 stupade eller försvunna. Tyskarna lämnade kvar stora mängder ammunition och annan krigsmateriel, vilket förorsakade olyckor bland civilbefolkningen i decennier framåt. Under röjningsarbetet efter kriget omkom inemot 100 personer. Frågan om ersättning för förstörelsen av Lappland sysselsatte finländska politiker i decennier efter kriget, men varken Förbundsrepubliken eller DDR visade intresse av att diskutera den på allvar. Ärendet förföll slutgiltigt då Finland 1972 erkände de båda tyska staterna.[49]

Efter kriget inträdde en dyster period för finska försvarsmakten. Många av våra främsta officerare som innehaft nyckelpositioner under kriget fängslades eller tvingades söka avsked. Vissa gick i landsflykt. Den s k vapensmusselaffären var här en betydande orsak.

Hjärnan bakom den operationen var överstelöjtnant Haahti. Han insåg, redan innan de finsk-tyska politiska relationerna bröts hösten 1944, att en eventuell vapenvila med Sovjetunionen skulle kunna komma att innebära en överhängande fara för landet ifall inga beredskapsåtgärder företogs. Tillsammans med några kamrater och sin överordnade, den briljanta chefen på högkvarterets operativa avdelning överste Nihtilä, började de skissera upp en plan som innebar hemlig lagring av vapen, ammunition, proviant och andra förnödenheter för sammanlagt 30 lätt beväpnade bataljoner runt om i landet, att mobiliseras ifall Sovjet trots allt skulle försöka sig på invasion. Nihtilä föredrog planen för general Airo, som i sin tur informerade marskalken och fick dennes bifall.[50] Ansvaret och ledningen för operationen skulle dock falla på överste Nihtilä. Verkställandet skedde i hemlighet under senhösten 1944.

En så stor operation kunde inte hållas hemlig länge. I slutändan ledde det till långa fängelsestraff för Nihtilä och Haahti, men också många andra av de dugligaste finska officerarna fick se sina karriärer ruinerade. Samtidigt var det en klar signal till den ryska kontrollkommissionen. Där syntes man förstå och ha överseende med de finska motiven. Finnarna var beredda att slåss, även om utsikterna var hopplösa. Molotov själv konstaterade att ”vi var smarta nog att inte annektera Finland. Det skulle ha blivit ett öppet sår. [ ] Det finska folket är envist, mycket envist”.[51]

Inom finska försvaret skulle det dröja ända till 1974 innan en klar vändning till det bättre inträdde. Då blev general Lauri Sutela kommendör för försvarsmakten. När han anmälde sig för sin chef och överbefälhavare, president Kekkonen, erbjöd sig Sutela att för denne föredra försvarsmaktens beredskapsplaner. ”Det är inte nödvändigt”, svarade Kekkonen artigt avvisande. ”Jag är

inte intresserad av detaljer, men jag litar på att ni vet vad ni bör göra."[52] Det var en in blanco-fullmakt att göra traditionell försvarsplanering oberoende av VSB-pakten. Beredskapsplanerna sattes av säkerhetsskäl aldrig till pappers, utan fanns i huvudet på ett antal officerare i nyckelställning.

Från Sovjetunionens sida gjordes enträgna inviter och påtryckningar om fördjupat försvarssamarbete inklusive gemensamma övningar. Sutela och huvudstabens chef, generallöjtnant Paavo Junttila, stod emot. Sutela är i dag den efterkrigstida kommendör som finska officerskåren uppskattar mest. En särskild hedersbetygelse är att hans porträtt hänger på väggen i Officerskasinots generalssal i Helsingfors, tillsammans med Mannerheims och hans krigstida generalers porträtt. Överste Heikki Hults fyndiga förklaring är att Mannerheim och hans generaler avvärjde framgångsrikt Sovjetunionens angrepp under vinter- och fortsättningskrigen, Sutela påtryckningarna under det kalla kriget.

Krigets betydelse för den finska identiteten

Kriget hade tagit slut, men freden kändes högst osäker och krigshotet levde länge kvar i finländarnas sinnen. Ungefär 95 000 soldater i finska armén hade förlorat livet och 200 000 sårats i krigen 1939–1945.[53] Av de sårade fick närmare hälften bestående men för livet. För ett litet land är siffrorna stora. Men ett mått på hur väl finska armén trots allt skötte sin uppgift att värna landet och dess medborgare ger de civila förlusterna – ca 2 000 döda. I andra krigförande länder var de civila förlusterna ofta flera gånger högre.

Redan under vinterkriget beslöt man att de stupade finska soldaterna inte skulle begravas vid fronten utan transporteras hem. Där begrovs de kargt, men pietetsfullt under högtidliga militära former. Varje finländsk kommun har därför sina s k hjältegravar som alltjämt sköts exemplariskt. Att besöka dessa kan vara en skakande upplevelse, inte minst i små kommuner med exceptionellt tunga förluster.

För de 400 000 flyktingarna som lämnade sina hem i de till Sovjetunionen avträdda områdena innebar kriget ett svårläkt trauma och en väldig omställning då förutsättningarna för ett nytt liv skulle skapas. Och soldaterna själva kom ingalunda omärkta ur kriget. De drabbades ofta av det som nu kallas post-traumatiskt stressyndrom och någon egentlig vård fanns ofta inte att få. Att öppet visa vad de kände upplevdes av många som skamligt. Hemma berättade de väldigt lite om sina krigsupplevelser för sina familjer. Alkoholism och självmord hörde inte till ovanligheterna. De som var öppna och pratade av sig mådde bättre. Det har jag kunnat se på nära håll.

Under den stora vänstervågen på 1960- och 1970-talen utsattes veterangenerationen som också återuppbyggde landet för ett förakt utan like. Krigsveteranen Einar Englund, en av landets främsta kompositörer efter kriget, fick se sina ordnar bli bortslitna från bröstet av en argsint dam som slängde dem på golvet under republikens främsta årliga fest, presidentens självständighetsdagsmottagning. "På den tiden hade vänsterfolket för vana att ta sig dylika skamlösa friheter", skrev Englund 1996.[54]

Den stora förändringen kom den 27 april 1987, då Nationella veterandagen instiftades. President Koivisto var festtalare. Han befordrade veteranerna kollektivt till *hedersmedborgare*. Då president Martti Ahtisaari tillträdde som president 1994 anpassade han självständighetsdagens mottagning därefter. De första gästerna att träda in i slottssalen var veteranerna, anförda av generalen av infanteriet Adolf Ehrnrooth och de övriga Mannerheimriddarna. Så är det fortfarande,

men nu finns bara en riddare kvar, kapten Tuomas Gerdt, 95.

I januari 2015 samlades flera hundra personer för att i Larsmo kyrka i svenska Österbotten ta ett sista avsked av en enkel timmerman som avlidit efter ett långt och strävsamt liv. På plats fanns förutom anhöriga och nära vänner även en minister och ett flertal andra kända finländska rikspolitiker. Fyra uniformerade reservister stod i givakt vid den vita kistan som var dekorerad med ett blått kors på vardera sidan. Bakom kistan fanns både Finlands och Krigsveteranförbundets flaggor uppställda. Även försvarsministerns hälsning framfördes och kransen lades vid kistan av en major i aktiv tjänst.

Alla närvarande kom ihåg den avlidnes lakoniska och omilitäriska rapport till sin plutonchef på midsommarafton 1944 nära Tienhaara strand: ”Int e di jär na meir nu.” Han hade rensat stranden från ryssar, sammanlagt två plutoner och därmed förhindrat dem att etablera ett brohuvud. Vägskälet som förde mot Helsingfors och Villmanstrand låg bara några hundra meter därifrån. Hans vapenbroder och livslånga vän Harry Järv hyllade honom 2002: ”Den dagen räddade (undersergeant) Allan Finholm ensam Finland”.[55]

Budet om denne verkliga krigares frånfälle väckte förstämning i Svensk-Finland. Han brukade ofta kallas Svenskfinlands Rokka, den kända romanfiguren i Väinö Linnas *Okänd soldat*.[56] Några fina artiklar om Finholm i *Hufvudstadsbladet* ledde till en aldrig tidigare skådad respons på sociala medier. Snart spreds nyheten även till stora finskspråkiga medier.

Linnas *Okänd soldat* är vid sidan av Aleksis Kivis *Sju bröder*, det enda finska litterära verk som enligt bibliotekarien Harry Järv kan räknas till världslitteraturen. Men det dröjde ända till 2015 innan en engelskspråkig översättning av god kvalitet såg dagens ljus. Tidningen *The Guardian* instämmer i Järvs bedömning. ”One of the best war novels ever written”.

Krigslitteraturen utgör alltjämt en betydande del av bokförsäljningen i Finland, med några tydliga årliga toppar såsom inför fars dag och jul. Det gäller både romaner och facklitteratur. Många veteraner förtjänade efter kriget sin utkomst som författare.

Inom filmgenren blev Edvin Laines *Okänd soldat* (1955), baserad på Linnas roman snabbt en klassiker. Veteranerna och folket tog den genast till sig, och dess popularitet har bestått. Den filmen har redan länge av tradition visats i finsk Tv nationaldagen den 6 december. Trettio år senare kom Rauni Mollbergs pacifistiska version av Okänd soldat. Veteranerna ogillade den, eftersom Mollberg helt undertryckte motivet för deras kamp för landets frihet. Filmen blev en abstraktion om krigets vanvett. Hösten 2017 fick den tredje versionen av Okänd soldat, denna gång i Aku Louhimies moderna tappning, sin premiär.

Pekka Parikka gjorde 1989 *Talvisota,* en förnämlig film om vinterkriget, i mitt tycke den bästa finska krigsfilmen någonsin. I början av detta sekel samlade sig de finska krigsveteranförbunden bakom ett projekt att göra två krigsfilmer med dokumentär bakgrund. Stödföreningen för Filmerna från Svir till Näset ledde det projektet med amiral Jan Klenberg som ordförande och med Kungl Krigsvetenskapsvetenskapsakademiens styresman Carl-Olof Ternryd som koordinator för det starka svenska stödet till projektet. Åke Lindman regisserade *Framom främsta linjen* (2004) och *Tali-Ihantala 1944 – Slaget om Finland*.[57]

Avslutningsvis vill jag ge medicinalrådet Olli Kivioja, 92, sista ordet. Han inledde sin krigstjänst som kulsprutesoldat och hemförlovades efter mer än två och ett halvt års krigstjänst i december 1944 som 19-årig

bombplanspilot. Vid Krigsveteranförbundets 60-årsfestligheter i slutet av september 2017 talade han på förbundets vägnar vid krigargravarna på Sandudd. Kivioja anser att finska folkets försvarsvilja är nationens viktigaste egenskap:

> De tjockskalliga finländarna underkastade sig inte Sovjetunionens krav, … utan stannade kvar i fosterlandet och tog upp försvarskampen, envar på sin plats vid fronten och hemmafronten. Vår armé besegrades inte i vinterkriget, ej heller i fortsättningskriget och Lapplandskriget förde vi med egna krafter. Vår statsledning fick möjlighet att dra Finland ur kriget och ingå en sådan fred som bevarade vår självständighet, vårt samhällsskick och yttrandefrihet. Jag hoppas och tror att den orubbliga försvarsviljan kommer att bestå även under kommande generationer. Den är vårt folks grundförutsättning för självständighet och välstånd. Det tusenåriga hotet från Ryssland har inte försvunnit.

Författaren är professor och kallad ledamot av KKrVA.

Noter

1. Uola, Mikko: *Det självständiga Finland – Hur Finland uppnådde och bevarade sin självständighet. En finländsk överlevnadshistoria,* Frihetskrigets Traditionsförbund r f, Tammerfors 2007, s 7.
2. Meinander, Henrik: *Finlands historia*, Del 4, Schildts, Esbo 1999, s 38.
3. Manninen, Ohto (red): *Finland 1917 - 1920, Del 2, Ett folk i kamp,* Tryckericentralen, Helsingfors 1995, s 72.

4. Räikkönen, Erkki: *http://www.wikiwand.com/fi/Erkki_Räikkönen_(s._1900)*.
5. Op cit, Meinander, Henrik, se not 2.
6. Ibid, s 39-40.
7. Uppslagsverket Finland (UF), Del 1 – 5, Schildts Förlags AB, 2003 – 2007, *http://www.uppslagsverket.fi/sv/start/,* del 5, s 567-568.
8. Ibid, del 2, s 435.
9. Op cit, Meinander, Henrik, se not 2, s 57.
10. Op cit, Uppslagsverket Finland, se not 7, del 3, s 385.
11. Det klassiska verket om Mannerheimlinjen är av Uitto, Antero och Geust, Carl-Fredrik: *Mannerheimlinja – Talvisodan legenda,* Ajatus Kirjat, Jyväskylä 2006.
12. Kronlund, Jarl: *Finland i krig 1939 – 1940*, Schildts, Esbo 2001, s 69.
13. Määttä, Vesa: *K.L. Oesch – Ylivoimaa vastassa* (K.L. Oesch – Mot övermakten), Gummerus, 2015, s 104-107.
14. Op cit, Kronlund, Jarl, se not 12, s 70.
15. Tanninen, Antero: *Information om den finska fjärrpatrullradion Kyynel* (”Tåren”), *http://www.oh1kw.fi/ATT00013.pdf*, Timo Ekko (översättning och redigering), 1994-03-11. Kyynel-radion M10X såldes också till Sverige kring årsskiftet 1943 - 44. Det rörde sig om sammanlagt 100 apparater av denna avancerade modell som endast Högkvarterets fjärrpatruller hade tillgång till.
16. Meinander, Henrik (red): *Historian kosto: Suomen talvisota kehyksissään* (Historiens hämnd: Finlands vinterkrig inom sina ramar), Siltala, 2015.
17. Leskinen, Jari och Juutilainen, Antti (red): *Talvisodan pikkujättiläinen,* WSOY, 1999, s 98.
18. Op cit, Meinander, Henrik, se not 16.
19. Laaksonen, Lasse: *Eripuraa ja arvovaltaa – Mannerheimin ja kenraalien henkilösuhteet ja johtaminen* (Osämja och prestige – Mannerheims och generalernas personrelationer och ledarskap), Ajatus Kirjat, 2004.
20. Laaksonen, Lasse: *Viina, hermot ja rangaistukset* (Brännvinet, nerverna och straffen), Docendo, Jyväskylä 2017.
21. Op cit, Meinander, Henrik, se not 16.
22. Fältmarskalk Mannerheims tal till de svenska frivilliga efter Vinterkriget, Paikanselkä, Salla den 26 mars 1940, *https://www.youtube.com/watch?v=Tor6ajdISOo*.
23. Huhtanen, Jarmo: ”Ruotsin hävittäjät palasivat Suomen avuksi” (Svenska stridsflygplan återvände till Finlands hjälp), *Helsingin Sanomat*, 2017-10-11. Artikeln anspelar på hur svenska Gripen-plan deltog i finska flygvapnets övning Ruska 2017, första gången sedan kriget i rollen som försvarare av Finland.
24. Churchill, Sir Winston, - ’House of Many Mansions’ speech - 1940-01-20, *https://www.youtube.com/watch?v=o1vdssG9QBo*.
25. Geijer, B G: *Vinterkrigets Taipale*, Söderströms & Co Förlagsaktiebolag, Helsingfors 1955, s 318.
26. Karonen, Vesa och Rajala, Panu: *Yrjö Jylhä – talvisodan runoilija* (Yrjö Jylhä – vinterkrigets diktare), Otava, Helsingfors 2009, s 201.
27. Se t ex Järv, Harry (red): *Finland 1939 – 1945*, del I-II, Vasa Krigsveteransdistrikt, 1988 och 1991.
28. Jokipii, Mauno: *Jatkosodan synty: tutkimuksia Saksan ja Suomen sotilaallisesta yhteistyöstä 1940-41* (Fortsättningskrigets uppkomst: forskning om Tysklands och Finlands militära samarbete 1940-41), Otava, 1987.
29. Järv, Harry: *Oavgjort i två krig,* Samfundet Sverige – Finland, 2006, s 205.
30. Schenk, Willy: “Späte Ehrung Karl Lennart Oeschs in Finnland”, *Neue Zürcher Zeitung*, 2008-12-05, *https://www.nzz.ch/spaete_ehrung_karl_lennart_oeschs_in_finnland-1.1358266*.
31. Stahel, David: *Operation Barbarossa and Germany’s Defeat in the East*, University of Cambridge, 2009.
32. Menger, Manfred: ”Germany and the Finnish ’Separate War’ against the Soviet Union” i Wegner, Bernd (red): *From Peace to War: Germany, Soviet Russia and the World, 1939 – 1941,* Berghahn Books, Oxford 1997.
33. Visuri, Pekka: *Saksan kenraali Suomen päämajassa vuonna 1941* (finsk översättning av general Erfurths dagbok 1941 - Deutscher General im Finnischen Hauptquartier), Docendo, Jyväskylä 2017.
34. Leskinen, Jari och Juutilainen, Antti (red): Jatkosodan Pikkujättiläinen, WSOY, 2005, s 170-171.
35. Ibid, s 206-207; Wikipedia, *Korjusmuunnin* (Korrektionscirkeln), *https://fi.wikipedia.org/wiki/Korjausmuunnin* och *https://fi.wikipedia.org/wiki/Korjausmuunnin#/media/File:Fire_correction_circle.JPG*.

36. Peltola, Ossian: *Vuosalmi 1944 – Tulenjohtajan tähtihetkiä* (Vuosalmi 1944 – En eldledares höjdpunkt), Tampereen Tykistökilta (Tammerfors Artillerigille), *http://archive.fo/TW3e*., *Tulenjohtopaikka Onni Vuosalmi* (Eldledningsplatsen Onni i Vuosalmi), Suomen Sotahistoriallinen Seura – Krigshistoriska Samfundet i Finland, *http://www.sotahistoriallisetkohteet.fi/app/sights/view/-/id/528/country/9/area/52*.
37. Tiihonen, Tapio: *Ratkaisu Kannaksella 1944* (Avgörandet på Näset 1944), Fenix, Esbo 2000, s 51-64.
38. Nikunen, Heikki; Talvitie, Jyrki K och Keskinen, Kalevi: *Suomen Ilmasodan Pikkujättiläinen*, WSOY, 2011, s 143, 262, 306.
39. Lorentz, Richard: *Iskuja ilmaan* (Slag i luften), Suomalaisen sotataidon klassikot (Finska krigskonstens klassiker), Försvarshögskolan 2014, *https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/94064/Iskuja_Ilmaan_netti-1.pdf*, s 207-208.
40. Ibid, s 31.
41. Op cit, Nikunen, Heikki m fl, se not 38, s 422.
42. Ibid, s 348-349.
43. Nykvist, Nils-Erik: *Sextiettan, Infanteriregemente 61 1941 – 1944*, Söderströms & Co Förlags AB, 1986, s 424.
44. Op cit, Uppslagsverket Finland, se not 7, del 3, s 227-229.
45. Op cit, Meinander, Henrik, se not 16, s 271.
46. Kallioniemi, Jouni: *Lapin sota 1944–1945 Suursodan loppunäytös pohjoisessa* (Lapplandskriget 1944 – 1945, Storkrigets sista akt), Teospiste Oy, Raisio 1989, s 54.
47. Kleemola, Olli (red): *Selviytymistarina – Suomi 1939 – 1945*, (En överlevnadshistoria – Finland 1939 – 1945), Finlands Krigsveteranförbund r f, 2017, s 296-299.
48. *https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c6/Kolmen_valtakunnan_rajapyykki_27.4.1945.png.*
49. Op cit, Uppslagsverket Finland, se not 7, del 3, s 227-229.
50. Lukkari, Matti: *Asekätkentä* (Vapensmusslet), Otava, 2005, s 27-28.
51. Chuev, Felix och Resis, Albert (red): *Molotov Remembers – Inside Kremlin Politics,* Ivan R Dee Inc, Chicago 1993, s 10.
52. Amiral Jan Klenberg, privat information, febr 2002.
53. *Avlidna i samband med de finska krigen 1939 – 1945,* Finska Riksarkivet, *https://www.avoindata.fi/data/sv/dataset/suomen-sodissa-1939-1945-menehtyneet;* Kurenmaa, Pekka och Lentilä, Riitta: ”Sodan tappiot” *i Jatkosodan Pikkujättiläinen,* s 1150.
54. Englund, Einar: *Sibeliuksen varjossa* (I skuggan av Sibelius), Otava 1997, s 104.
55. Järv, Harry: *Åsikter och avsikter – egna och andras,* Scriptum, Vasa 2002, s 271.
56. Linna, Väinö (övers Yamaguchi, Liesl): *Unknown Soldiers*, Modern Classics, Penguin Books, 2015.
57. Forss, Stefan: *Tali – Ihantala 1944 – Film och historia*, Schildts, 2007.

Ett nära förhållande

av Peter Hultqvist

SVENSK OCH FINSK vardag och historia är intimt sammanflätade. Sverige och Finland var samma land mellan 1157–1809, det vill säga under 652 år. Därefter tillhörde Finland det ryska storfurstendömet som en relativt självständig del. Finland förklarade sig självständigt den 6 december 1917 som en direkt konsekvens av den ryska revolutionen. Då började den 100 åriga resan fram tills nu – 2017.

Utvecklingen i Finland har varit av stor betydelse för Sverige och motsvarande förhållande har rått för Finlands del. Händelserna kring finska inbördeskriget, vinterkriget, fortsättningskriget, lapplandskriget och därefter utvecklingen under det kalla kriget har starkt påverkat Sverige som nation och dess ställningstaganden. Svenska förhållningssätt har under samma tid haft betydelse för finskt manöverutrymme såväl inrikes- som utrikespolitiskt.

Sverige och Finland ligger där de ligger och det finns ett tydligt geopolitiskt beroende. Erfarenheterna från andra världskriget, den så kallade vänskaps- och biståndspakt Finland tvingades till med Sovjetunionen, och Sveriges alliansfrihet syftande till neutralitet i krig, har än idag betydelse för de svensk-finska positioneringarna. Nya ställningstaganden tas med historiens erfarenheter som grund.

Finlands långa gräns i förhållande till Ryssland, sammanlagt 1 340 km, är något som med historiens erfarenheter i bagaget är avgörande för landets försvars- och säkerhetspolitiska ställningstaganden. Bland annat är det orsaken till att Finland aldrig avvecklade värnplikten och tydligt behållit det nationella perspektivet i synen på försvarets uppgift. Här skiljer man sig i förhållande till hur många andra länder valde att agera när kommunismen i Sovjetunionen och Östeuropa föll samman.

Ryskt agerande får konsekvenser

Ett Ryssland som nu investerar i militär förmåga, från tid till annan använder hård retorik, övar i en ökande omfattning och dessutom visat att man är beredd att använda militära medel för att nå politiska syften är något som det finns all anledning att följa mycket noggrant. När man bryter mot internationell rätt och folkrätt, vilket skett i både Georgien och Krim, är det något som små nationer noterar. Från ett småstatsperspektiv är respekten för internationell rätt avgörande för den långsiktiga säkerheten och suveräniteten.

Dessa folkrättsbrott har i Sverige haft den direkta effekten att en avgörande omvärdering av hela den militära och säkerhetspo-

litiska strategin har ägt rum. Efter den försvarsberedning som lämnade sitt betänkande våren 2014 blev slutsatsen att dels måste den nationella militära förmågan öka, dels måste de försvars- och säkerhetspolitiska samarbetena fördjupas. Senare bekräftades denna inriktning i försvarsbeslutet sommaren 2015 som därmed skapade även ett svenskt fokus på i första hand nationellt försvar.

Försvarssamarbetet Sverige-Finland

Det svensk-finska samarbetet har getts en särställning i båda ländernas försvars- och säkerhetspolitik. Båda nationerna är militärt alliansfria med en lång gemensam historia. I den historien ingår såväl officiella och öppna relationer som sådant som varit och är dolt och hemligt.

Här finns en lång historia att redovisa som handlar om allt från omfattande svenska bidrag till Finland under andra världskriget till samarbete under det kalla kriget. Noterbart är att Sveriges förhållande till Finland under andra världskriget reglerades under formuleringen ”icke krigförande”. De svenska bidragen bestod av sådant som frivilliga soldater, omfattande ammunitions- och vapenleveranser, civil personal som bland annat bidrog till att bygga befästningar och annan infrastruktur samt ett flygförband som ansvarade för operationer i norra Finland. Ett stort engagemang för Finlands sak fanns hos den svenska allmänheten.

Det slutliga resultatet av de finska insatserna under kriget blev att Finland trots en turbulent tid åren efter kriget kunde bevara demokratin. Finland blev aldrig en kommunistisk diktatur, vilket låg i planerna från den sovjetiska sidan. Det bidrog också till ett något lägre säkerhetspolitiskt spänningsfält i vår del av Europa. Vi fick ingen järnridå genom Östersjön och Sverige blev inte frontstat under det kalla kriget. Det är ett utfall som på den svenska sidan bör värderas mycket högt.

Under hela efterkrigstiden har det legat i såväl Sveriges som Finlands intresse att verka för stabilitet och förutsägbarhet i vår del av Europa. Det är med det perspektivet som dagens fördjupade försvars- och säkerhetspolitiska samarbete ska betraktas. Sedan 2010 har möjligheterna till ett fördjupat samarbete studerats. Grunden för detta har varit den gemensamma militära alliansfriheten men också den likartade synen på regional säkerhet. Den 17 februari 2015 offentliggjordes de mer skarpa planerna på fördjupat samarbete för en bredare allmänhet i respektive land. Sedan dess har fördjupningen tagit ordentlig fart.

Försvarssamarbetet fördjupas

Till grund för fördjupningen har legat bedömningar av möjligheter för ett direkt operativt försvarssamarbete, utbyte av information om de båda ländernas förmågor och en bedömning av interoperabiliteten mellan respektive försvarsmakt. Det har också klargjorts att samarbetet mellan Finland och Sverige ska omfatta operativ planering och förberedande för att länderna gemensamt ska kunna använda civila och militära resurser bortom fredstida förhållanden. Denna planering ska finnas som ett komplement till varje lands enskilda nationella försvarsplanering. För att aktivera planeringen krävs nödvändiga beslut i respektive lands riksdag och regering.

Finlands dåvarande försvarsminister Carl Haglund motiverade samarbetet såhär den 17 februari 2015 när det presenterades i Stockholm:

> Att vara alliansfri är inte detsamma som att alltid stå ensam. Såväl Finland som Sveriges säkerhetspolitik bygger på principen att säkerhet skapas i samverkan. Den

> svenska solidaritetsförklaringen omfattar EU-länder samt Norge och Island. Både Finland och Sverige är parter i den nordiska solidaritetsförklaringen. Både Finland och Sverige är EU-länder och omfattas därför av Lissabonfördragets stadga.

Han markerade vidare:

> Vi ser stora möjligheter till konkreta samarbeten som kommer att ha betydande operativ effekt för försvarsmakterna, bland annat genom högre interoperabilitet och bättre resursanvändning.

I samband med offentliggörandet tydliggjordes också rätten att hävda respektive lands territoriella integritet och rätten till självförsvar enligt artikel 51 i Förenta Nationernas stadga som ett motiv för samarbetet. Därmed markerades också den tydliga folkrättsliga grund som samarbetet vilar på. För båda länderna är detta en viktig positionering.

Självfallet var det ett stort och viktigt steg för såväl Finland som Sverige. Offentliggörandet bygger på en process där förtroende hade byggts steg för steg. Detta förtroende utgjorde grunden för att kunna gå vidare. I båda länderna är samarbetet självfallet sanktionerat på högsta möjliga politiska nivå.

Förtroendet mellan respektive försvarsmakt och regering har nu nått den nivån att det konkret arbetas med en gemensam planering för hur kriser ska hanteras bortom fredstida förhållanden. Denna planering ska utgöra vad som beskrivs som en ”tredje pärm” vid sidan om de nationella försvarsplaneringarna. Att detta dessutom är en öppen uppgift vittnar om de båda ländernas tydliga vilja att ta gemensamt ansvar i en krissituation. Den starka signalen är stabiliserande för den säkerhetspolitiska situationen och har en direkt tröskelhöjande effekt.

Båda länderna signalerar att förståelsen och kunskapen om det nya säkerhetspolitiska läget är fullständigt klara. I sin tur stärker det båda ländernas seriositet i förhållande till partner i närområdet och Nato. Att visa att man tar det säkerhetspolitiska läget på allvar och är beredd att ta ansvar för situationen förbättrar förutsättningarna i samarbetet med andra intressenter. I sin tur stärker det den viktiga transatlantiska relationen. Sammantaget stärker det svensk-finska agerandet stabiliteten i vår del av Europa.

Inga förändringar i samarbetet

Carl Haglund efterträddes som försvarsminister av Jussi Niinistö som tidigare var ordförande för försvarsutskottet i den finska riksdagen. Samarbetet med försvarsminister Jussi Niinistö grundlades för min del redan under den tid som vi båda innehade uppdragen som försvarsutskottets ordförande i respektive riksdagar. Skiftet innebar ingen förändring av det svensk-finska samarbetet. Samarbetet fortsatte som planerat. Under tiden som ministrar har jag och Niinistö träffats ett trettiotal gånger på såväl bilaterala möten som i olika internationella sammanhang. Klimatet i relationerna är öppet och förtroendefullt. Min upplevelse är att ett likartat förhållande råder mellan de båda ländernas försvarsmaktsledningar.

Närheten i det svensk-finska samarbetet demonsteras också av det nära samarbetet på tjänstemannanivå mellan respektive försvarsdepartement. Det har från bägge håll markerats vikten av att ha regelbundna och förtroliga samtal som numera kan utföras via en skyddad kommunikationslänk mellan huvudstäderna som kan användas när frågor av särskild karaktär behöver avhandlas. Den 21 december 2016 invigdes denna länk genom ett samtal mellan Jussi Niinistö och mig där vi önskade varandra ”God Jul”.

Kompletterande förmågor

Den 24 maj 2016 besökte den finske ministern och jag Karlskrona och gavs där möjlighet till att följa med den svenska ubåten HMS *Uppland*. Ubåtsvapnet är av viktig strategisk betydelse i den särpräglade operationsmiljö som Östersjön utgör. Ubåtar kan uppträda dolt i komplexa hotmiljöer och är en viktig plattform för att inhämta underrättelser och bekämpa sjömål. Det gemensamma besöket på *Uppland* ger, i skenet av det svensk-finska samarbetet, en tydlighet till behovet av att respektive försvarsmakt kompletterar varandra. Den finska marinen har inga ubåtar.

I en gemensam artikel gör vi därefter följande konstaterande: ”Undervattensförmågan är av central betydelse för den samlade tröskelförmågan i Östersjön och verkar konfliktdämpande”.

Detta utgör i praktiken också en finsk markering av vikten av att Sverige har ett fungerande och starkt ubåtsvapen. I förlängningen är det något som också stödjer och gagnar finska intressen. Den typen av insikter, men också vilja att skapa förband som kan agera gemensamt är avgörande för just interoperabiliteten (förmågan till samverkan). Den gemensamma marina stridsgruppen, Swedish Finnish Naval Task Group (SFNTG), är ett exempel på ett sådant samarbete. Detta samarbete har fördjupats successivt och det finns nu en förmåga till gemensamma sjöövervakningsoperationer. Denna marina enhet har övats kontinuerligt och då bland annat tillsammans med 13 andra länder i augusti 2017 i samband med övningen Baltops. Baltops genomfördes i Östersjön och samlade totalt 55 marina enheter och 5 000 soldater och sjömän.

En viktig del i byggandet av SFNTG är samarbetet om sjölägesbild SUCFIS. Det är en mycket central del av samarbetet som utgör grunden för den marina stridsgruppen. I dessa konkreta samarbeten växer det viktiga förtroendet fram. Personkännedom uppstår och förståelse för arbetssätt och strategi utvecklas. På så sätt läggs grunden för att kunna gå vidare i utvecklingsarbetet. Det är intressant att ta del av dessa processer vilket bland annat för min del varit möjligt under övningen Baltops. Mötet med såväl svenska som finska officerare som deltog i övningen gav handfasta bevis för att den gemensamma stridsgruppen byggs med stor målmedvetenhet.

Förtroende avgörande

Just förtroendet är centralt för om samarbetet mellan Sverige och Finland ska bli långsiktigt och hållfast. Eftersom det handlar om stora resurser och överväganden som har en direkt säkerhetspolitisk betydelse så är förtroendefrågan central. Känslan av att i flera led ända upp på den politiska nivån kunna lita på varandra är avgörande och måste omfatta ett brett fält av beslutsfattare. Därför är det viktigt att kunna notera att det fördjupade svensk-finska samarbetet har ett brett stöd i båda ländernas parlament. Samarbetet måste hålla över tid och oavsett regeringskonstellation.

Just detta förhållande är mycket viktigt i det internationella signalverket. Allt eftersom tiden går så växer det svensk-finska samarbetet som en realitet som andra har att förhålla sig till. Inte minst så är det en fördel i samarbetet med EU och inom ramen för partnerskapet med Nato och Enhanced Opportunity Program (EOP). Tyngden i vårt internationella engagemang ökar och därmed också påverkans- och samarbetsmöjligheterna med andra.

Joint expeditionary Force

Ett exempel på hur Sverige och Finland agerat gemensamt i internationella sammanhang är inträdet i den brittiskledda snabbinstatsstyrkan Joint expeditionary Force (JEF). Den utgör en brittiskledd resurspool som kan användas i både civila som militära kriser. Möjligheten att agera i koalition finns samtidigt som man kan ställas till FN:s, EU:s eller Nato:s förfogande. Respektive land är dock helt suveränt i sitt beslut om att delta i operationer eller ställa upp med resurser. Sverige har anmält två korvetter till JEF:s styrkeregister. Det finns inga förhandsförpliktelser.

Storbritanniens försvarsminister Michael Fallon uttryckte sig såhär när Sverige och Finland tecknade avtalet om deltagande i JEF vid en ceremoni på Karlbergs slott den 30 juni 2017:

> Med Sverige, Finland och våra övriga partner i samarbetet vidhåller vi vårt engagemang för säkerheten i Europa och runt om i världen. Vi är starkare tillsammans, och denna gemensamma styrka visar tydligt att Storbritannien står sida vid sida med våra internationella allierade.

På detta sätt utvecklas samarbetet med Storbritannien, vilket är viktigt för både Sverige och Finland eftersom det banar vägen för ett bredare gemensamt ansvarstagande för säkerheten. Storbritannien har tydligt markerat att man avser fortsätta att ta ett säkerhetspolitiskt ansvar i Europa, även om man beslutat sig för att lämna EU. Det är en viktig signal att ta fasta på i det förändrade omvärldsläge som nu kan noteras. Det svensk-finska samarbetet ska betraktas som en del i ett säkerhetspolitiskt nätverksbyggande där många nationer med likartade humanistiska och demokratiska grundvärderingar ingår. I JEF, som är ett sådant exempel, ingår även Danmark, Estland, Lettland, Litauen, Nederländerna och Norge.

Förhållandet till USA

Det svensk-finska samarbetet har också en direkt påverkan på relationen till USA. Båda länderna har tecknat avsiktsförklaringar, så kallade Statement of Intent (SOI), med USA. I avgörande stycken är de likvärdiga. För Sveriges del omfattar det sådant som övningar, materiel, forskning, interoperabilitet och internationella operationer. Det hela är förankrat i både tidigare försvarsberedning och försvarsbeslut.

Den finska relationen till USA är stark på materielsidan. Det handlar exempelvis både om stridsflygplan, F-18 Hornet, men också om den långräckviddiga roboten JJASM. Finland hör till de få länder i världen som getts möjlighet att köpa denna. På den svenska sidan är materielssamarbetet med USA omfattande och en rad försvarsföretag i Sverige har amerikanskt ägarskap.

För båda länderna skapar detta transatlantiska band som även tar sig i uttryck i deltagande i gemensamma övningar och samarbeten på flera nivåer. Inte minst så markeras detta i de avtal som respektive land har med USA. Såväl Sverige som Finland har inom ramen för partnerskapet till NATO noterat det amerikanska stödet för deltagandet i Enhanced Opportunity Program. När Sverige och Finland fördjupar sin samverkan så skapar det också ett behov av en utvecklad transatlantisk dialog.

Skapa balans och stabilitet

Även om det svensk-finska samarbetet omfattar många dimensioner och internationella nätverk så är det från militärstrategisk synpunkt att betrakta som tydligt defensivt till sin karaktär. Det handlar om att Sverige

och Finland i allt sitt agerande utgår från internationell rätt som bottnar i varje lands rätt till respekt för suveränitet och territoriell integritet. När internationell rätt respekteras så bevaras freden.

Därför är händelserna i Ukraina och Georgien något som det inte går att bortse ifrån när det gäller ryskt agerande. Inget land – oavsett storlek eller styrka – har rätt att av sina nära omgivning kräva en anpassning som i praktiken innebär upprättandet av en så kallad intressesfär. Varje land har rätt till sina egna säkerhetspolitiska val utan påverkan eller intervention från något annat håll. Så måste internationell rätt tolkas. När brott mot detta sker så måste omvärlden reagera och inte acceptera en överslätande attityd. Det är handlingens erfarenheter som skapar den nivå av förtroende som avgör med vilka medel fred och stabilitet kan skapas. Just nu är därför ökad militär förmåga i kombination med fördjupade samarbeten ett av flera instrument för att bidra till balans och stabilitet.

Övningar skapar interoperabilitet

När det gäller att öka den militära förmågan så är övningsverksamheten avgörande. Därför är den central i den successiva fördjupning som sker av det svensk-finska samarbetet. Inom samtliga tre försvarsgrenar arme, marin och flyg utvecklas övningssamarbetet. Den gemensamma marina styrkan, Swedish Finnish Naval Task Group (SFNTG), skapas. Länderna deltar i varandras flygvapenövningar. Vid cirka 40 tillfällen per år genomförs flygövningar inom ramen för Cross Border Training (CBT) med förband från Sverige, Norge och Finland. På armésidan övar skytteförband, artilleriförband och jägarförband. Inom amfibieområdet finns ett gammalt samarbete som är under ständig utveckling. Personalutbyte är etablerat mellan försvarsdepartementen. Det sistnämnda är viktigt för att på den försvarsadministrativa nivån skapa kunskap om varandras beslutsprocesser, men också skapa viktiga personliga nätverk.

Jag har vid ett flertal tillfällen mött finska och svenska förband i samband med gemensamma övningar. Det handlar bland annat om möten med finska flygförband stationerade på Gotland, svenska artilleriförband på en stor finsk övning i Rovajärvi, finska förband vid den svenska försvarsmaktsövningen Aurora och finska kustjägarförband i Dragsvik. Uppskattningen över den gemensamma verksamheten och utmaningen uttalas mycket tydligt från bägge håll. Samarbetet mellan Sverige och Finland börjar ”sätta sig” i olika delar av respektive försvarsmakt och bland soldaterna finns ett ökat intresse för detta samarbete. Det bådar gott för framtiden. Inte minst markerades det i samband med den stora svenska försvarsmaktsövningen Aurora där Finland deltog med förband.

Genom en fördjupad övningsverksamhet så skapas förutsättningar för interoperabilitet. Att kunna verka gemensamt i ett operationsområde i händelse av väpnad konflikt är en viktig utmaning. Det handlar om att kunna komplettera varandra och ta tillvara gemensam förmåga. Men det handlar också om att kunna agera tillsammans med andra länder i vårt närområde och med Nato i händelse av en krissituation. Detta är självfallet dimensioner som finns med i den övningsverksamhet som sker inom ramen för Östersjön och norden.

Framtidsinriktade beslut

För att stödja utvecklingen mot ett fördjupat samarbete mellan Sverige och Finland så har regeringen beslutat:

- att ingå avtal med Finland om säker kommunikation,
- att ingå avtal om alternativa baser i respektive land,
- att ingå avtal om basering av marina enheter,
- att fördjupa samarbetet när det gäller cyber, ledning och logistik samt materielförsörjning,

En särskild utredare utreder nu möjligheten för oss att skyndsamt kunna ge och ta emot militärt stöd inom ramen för samarbetet mellan Sverige och Finland. Det handlar också om de beslutsprocesser som är nödvändiga för att ge de befogenheter som är nödvändiga i händelse av en krissituation som måste hanteras gemensamt.

Kontinuitet och fördjupning

Sverige och Finland befinner sig i ett intensivt skede när det gäller att fördjupa sitt samarbete. Vi gör det utan att ändra våra säkerhetspolitiska doktriner, det vill säga den militära alliansfriheten. Därmed rubbas inte de grundläggande säkerhetspolitiska infrastrukturerna i vår del av Europa. Såväl den finska som den svenska regeringen har markerat, även om de officiella formuleringarna skiljer sig något åt, att någon ansökan om Nato-medlemskap mot denna bakgrund inte är aktuell. Det är inte tid för några tvära kast som i grunden förändrar de försvars- och säkerhetspolitiska förutsättningarna. Det gagnar inte stabiliteten.

I Sverige har den nu arbetande försvarsberedningen fått ett särskilt uppdrag att värdera och lägga förslag på nästa steg i det svensk-finska samarbetet. Det gäller för perioden 2021–2025. När den tidsaxeln inträffar har ytterligare fördjupningar skett. Mot bakgrund av att detta är respektive lands mest omfattande samarbete så har försvarsberedningen fått en grannlaga uppgift. Den är såväl strategisk som utmanande.

Vi får inte glömma att fördjupningen mellan Sverige och Finland sker i skuggan av utvecklingen österut. De försvars- och säkerhetpolitiska omvärderingar som skett i en lång rad europeiska länder har en likartad bakgrund. De realiteter som vi nu har att hantera skiljer sig markant mot den situation som fanns 10–15 år tillbaka i tiden. Det gäller att agera i takt med utvecklingen och förekomma, istället för att riskera att förekommas. Genom ett aktivt och tydligt agerande kan Sverige och Finland tillsammans göra en mycket viktig insats för att bevara långsiktig fred och stabilitet i vår del av Europa!

Författaren är Sveriges försvarsminister.

Beröringspunkter med Sverige i självständiga Finlands 100-åriga historia

av Pertti Torstila

NÄR DET HISTORISKA riket Sverige-Finland klövs år 1809 och den östra rikshalvan började leva sitt nya liv som en autonom del av det tsaristiska Ryssland, tänkte man i Stockholm att de förlorade landskapen hade försvunnit i ett ryskt barbari. Inte kunde man ana, ingen vågade hoppas, att elva decennier efter riksspränginngen ett självständigt, nordiskt Finland med bevarande av den gamla rättsordningen och ett gemensamt språk, svenskan, skulle komma till stånd.

Paavo Lipponen har beskrivit Finlands politiska historia genom tre vändpunkter, tre lyckoträffar för det finska folket. Det första ”lucky strike” var när Finland blev en integrerad del av Sverige på 1100-talet. Därmed fick vi vår västerländska kultur och grunden för vårt demokratiska samhällsskick. Hur skulle Finlands historia ha sett ut om landet från första början hade blivit en del av den ryska feodalismen?

Som andra lyckoträff fick Finland autonomi i det ryska imperiet. Storfurstendömet Finland vände sig visserligen mot öster, men förblev gustavianskt, med den gamla rättsordningen, lagarna, kyrkan och språken. Hade Finland förblivit en del av Sverige, hade framtiden som Sveriges östligaste landskap, ett östligt Skåne, varit en annan. Från en utsatt gränsposition med otillräckligt stöd från Sverige kom man 1809 in i en militärt lugnare ställning. Man fick en autonom status som man inte haft under den svenska tiden. Man började utveckla det finska språket och den finska kulturen på ett nytt sätt. Nationen började förbereda sig för frihet.

Och som tredje punkt hjälpte självständigheten år 1917 Finland till att bli en stat bland andra europeiska stater. Landet lyckades undvika att bli indraget i det ryska revolutionskriget. Försoningen efter inbördeskriget var inte lätt men de demokratiska institutionerna bevarades. Det är påpassligt att notera att Finland jämte Irland var den enda nya stat ur världskrigets efterdyningar som klarade sig genom resten av 1900-talet som demokratiskt land. Den nationella sammanhållningen bestod provet, när i slutet av 1930-talet landet enat mötte Stalins utmaning och vinterkriget började.

I Sverige var man nöjd med att ha fått Finland som en nordisk granne, en självständig buffert mellan Sverige och Sovjetunionen. En granne som tog hand om sitt eget försvar och bestämde sin egen politik. Men Finlands förhållanden och första år som ett självständigt land var inte utan en komplicerande faktor för Sverige. Under inbördeskriget hade halva Sverige sina hjärtan på förlorarsidan. Det fanns tveksamhet om Finland skulle överleva de stora omvälvningarna. Den svenska regeringen tvekade och gav sitt erkännande till självständigheten först när de nya makthavarna i Moskva gjort det.

Ålandsfrågan, språkstriden i Finland liksom den finska randstatspolitiken bort från Norden, fördunklade bilden och möttes med misstänksamhet i Stockholm. De hätska sociala motsättningar som fick sitt utlopp i inbördeskriget 1918 och gav det politiska livet en bitter ton för flera år framåt ledde till att Finland lutade åt höger. Det moderna Sverige fann sin definitiva form under 1930-talet när socialdemokraterna och bondeförbundet inledde ett samarbete om ”folkhemmet”. På finsk sida dröjde det länge innan bitterheten över Sverige under inbördeskriget och i Ålandsfrågan upphörde att spela en roll. Finland drabbades hårt av världskrigets verkningar, livsmedelsbrist och arbetslöshet medan Sverige bevarade fred och snabb ekonomisk utveckling, som lett till den högsta levnadsstandarden i Europa.

Säkerhet förenar Sverige och Finland

Säkerheten utgör den röda tråden och samtidigt det starkaste bandet mellan Finland och Sverige. Ödesgemenskap som historiskt har spelat en stor roll i den finsk-svenska säkerheten är verklighet också idag.

Krister Wahlbäck var djupt bevandrad i Finlands historia. Jag lärde känna honom på 1980-talet, när han tjänstgjorde som andreman vid svenska ambassaden i Helsingfors. Ofta kretsade våra samtal kring säkerhetspolitik, det förflutna, nuet och framtiden – ett givet samtalsämne när man talar med den man som har infört begreppet ”det hotade landet och det skyddade”.

Finlands förhållande till Sovjetunionen efter 1917 kan ses som en fortsättning av Sveriges förhållande till Ryssland under den tid före 1917 då det varit Sveriges situation att inta ett randstatsläge. Men Finlands förutsättningar för ett grannförhållande till Sovjet var betydligt sämre än de som Sveriges varit. Bottenhavet hade utgjort en självklar gräns som inte fanns i Karelen.

Sveriges hållning mot grannen i öster sedan 1917 har inneburit å ena sidan ett erkännande av betydelsen för Sveriges säkerhet av Finlands oavhängighet, å andra sidan inga utfästelser om militär hjälp. Man var angelägen i Stockholm, att bevara Finlands integritet, men utan några förpliktelser till försvar av landet. Den för Sverige specifika linjen var att visa intresse och bekymmer, men inte i sådan form att det kunde tolkas som en fast garanti om aktivt stöd. Detta mönster kan kännas även nu när det gäller Sveriges förhållande till Finland.

När Juho Kusti Paasikivi, Finlands president efter kriget, var ambassadör i Stockholm innan vinterkriget bröt ut, var säkerhetspolitiken den överlägset viktigaste frågan på hans bord. Europa var på väg in i andra världskriget. Över Finland vilade ett ständigt hot från Sovjetunionen. En nordisk försvarsallians diskuterades, men detta var en dödfödd tanke. De fyra nordiska staterna hade mycket gemensamt, men skiljdes åt av geopolitiska realiteter. Av givna skäl vägde Ryssland tyngst för Finland som hade lång gräns mot Sovjetunionen. Finland fruktade Ryssland, Danmark fruktade Tyskland, Sverige kunde inte bestämma sig vem det fruktade mest, medan Norge ansåg sig inte ha något att frukta från någondera, har Max Jakobson skrivit. Finland vägrade att överlåta baser som Stalin bett om, samtalen i Moskva bröt samman och i november 1939 angrep Stalin.

I en rapport till Helsingfors i februari 1937 beskriver Paasikivi stämningsläget i Sverige före vinterkriget på följande sätt: ”Jag tror att för den stora majoriteten svenskar är Finlands självständighet någonting bra och önskvärt ur svensk synpunkt, men de anser det inte vara en livsfråga. Denna uppfattning bottnar delvis i det faktum att gränsen mel-

lan Sverige och Ryssland i över hundra års tid – mellan 1809 och 1917 – löpte längs Bottniska viken och Torne och Muonio älvar."

Bakgrunden till Paasikivis rapporter var meningsutbyten med den politiska ledningen i Sverige. I februari 1940 skrev Tage Erlander i ett brev till en partikamrat varför Sverige inte bör delta i försvaret av Finland. "Om du kunde göra en verklig analys av det svenska folkets känslor för Finland skulle du bli häpen. Ett krig för Finlands skull hade varit det mest impopulära företag du kunnat hitta på." Paasikivi kommenterade detta med att säga att Sverige är ett demokratiskt land där det inte är möjligt att föra en politik som saknar förankring i folkopinionen.

Erlanders bedömning om folkstämningen var sur och kylig, men var hans tolkning korrekt? Erlander var då fortfarande en intellektuell socialdemokrat, präglad av tjugo år i Lunds radikala miljöer. Där hade man alltid varit mer intresserad av Danmark än av Finland.

"Finlands sak är vår" var inte ett tomt begrepp. Den 28 februari 1940 höll Prins Eugen ett radiotal i Dagens Eko:

> Hela vårt folk har en brinnande önskan att verksamt bringa Finland hjälp. Den offervilja som visats från alla håll i vårt land och på de mest skilda sätt, måste sägas ha varit storartad. Men det är ändå ej tillfyllest. Det är män, vapenföra män i mycket större skaror än hittills som krävas för att öka Finlands motståndskraft. Detta är en livsfråga för Finland, men det kan också vara en livsfråga för vårt eget land. Ty även om de frivilliga gå ut att strida för Finlands sak, så gäller det ju ytterst att skydda det egna landet, att skydda deras egna kära.

Trycket från en stark inhemsk opinion krävde svenskt militär ingripande på Finlands sida. Dessa överläggningar bidrog till att i Finland väcktes förhoppningar att Sverige faktiskt var berett att gå i krig för Finlands skull. Men det gjorde inte Sverige. Man kände i Finland besvikelse för "de ouppfyllda löftena". Grannen lämnade oss ensamma i farans stund, tyckte många. Men till skillnad från finska förväntningar gav Sverige aldrig några löften eller ingick avtal om hjälp som det skulle ha svikit. När Sverige 1992 beslöt ansöka om medlemskap i EU utan att först informera Finland om saken, drogs man på finsk sida paralleller till Sveriges agerande 50 år tidigare. Traumat över att bli lämnad ensam har etsat sig in i finländarnas medvetande och påverkar fortfarande folks attityder angående säkerhetspolitik.

Hos den äldre generationen i Sverige har jag märkt att många fortfarande verkar lida av något dåligt samvete för att Sverige inte i tillräcklig omfattning kom till Finlands hjälp under krigsåren 1939–1944. Hjälpbehovet i Finland var stort men Sverige själv befann sig i ett brydsamt läge. Hotet från Tyskland kändes särskilt nära i landets sydligaste delar. I boken *Svensk rädsla* förklarar Sverker Oredsson den svenska följsamheten gentemot de tyska kraven i början av 1940:

> När Tyskland anföll, hade Sverige sin beredskap i övre Norrland och räknade med att Sovjetunionen var den sannolika fienden, medan Skåne var utan försvar. Sverige hade inget starkt försvar i september 1939. Det försvagades kraftigt under perioden fram till april 1940 genom att så mycket vapen och förnödenheter lämnades ut till Finland under vinterkriget.

Hur långt skulle man utsträcka hjälpen när man hade att ta hänsyn till realpolitiska fakta och landets egenintresse? Är det inte den viktigaste uppgiften för varje stat i farans stund att skydda sin befolkning och hålla sitt eget land utanför krig? Skulle inte Finland ha gjort precis samma om rollerna hade varit tvärtom? Att Sverige blev mest utvecklat och mest välmående av alla länder

i Europa berodde på förmånen att ha stått utanför två världskrig och att ha sluppit använda resurser till återuppbyggnad.

Under vinterkriget ställdes förhållandet mellan ”den utsatta och den skyddade” på sin spets. Den svenska regeringen gav inga försvarsgarantier men beslöt tidigt, påminner Krister Wahlbäck, att inte heller utfärda någon neutralitetsförklaring. På så sätt skaffade man sig fria händer att ge Finland stöd med krigsmateriel, frivilliga och finansiella krediter. När Finland visat sin förmåga att stå emot angriparen, blev stödet mer omfattande än någon hade förutsett. Orvar Nilsson beskriver i detalj den svenska insatsen som motsvarade ett värde av 116 miljoner euro i dagens pengar: 12 jaktplan, två bombplan, 75 kanoner, 90 000 gevär och 42 miljoner patroner. Därtill sammanlagt 10 000 frivilliga samt det politiska och diplomatiska stödet var i avgörande ögonblick viktigt.

Människor skänkte pengar och kläder och under åren 1939–1945 evakuerades på svenskt initiativ 70 000 finska barn till Sverige för att skyddas från krigshandlingarna. Kvarkentrafiken utgick från Umeå över Kvarken till Vasa och därifrån vidare till Karelska näset. Under februari-mars 1940 transporterade hundratals svenska åkare över 2 000 billaster krigsmateriel och förnödenheter den 120 kilometer långa sträckan över Kvarkens is.

För Finland var fortsättningskriget 1941–1944 en kamp om överlevnad mellan två aggressiva, totalitära krigsmaskiner. Sverige låg i cyklonens lugna öga, men för Finland var det ett krig med frihet som insats. Man kan diskutera i oändlighet hur man ska definiera Finlands förhållande till Tyskland, men hur man än vrider och vänder på saken är det svårt att se vad Finland skulle ha gjort för att undgå sitt öde.

I beaktande av Rysslands aktioner över hela Östeuropa är det klart att Stalin inte skulle ha nöjt sig med vad han krävde före vinterkriget. Hitler skulle inte heller ha respekterat Finlands neutralitet år 1941 mer än vad han respekterade den svenska. Max Jakobson parafraserar Churchill när tyskarna invaderade Sovjetunionen: ”om Hitler hade invaderat helvetet, skulle jag ha sagt någonting till djävulens försvar.” Ibland står en nation inför stunder då man måste våga dansa vals med djävulen själv.

Fredsvillkoren 1944 var hårda men Finland överlevde som självständig stat. Landet ockuperades inte. Detta som det enda kontinentala land som deltog i kriget, och den ryska flaggan hissades inte i Finland. För ett litet land var överlevnad en stor, sällsynt triumf, inte ett förlorat krig.

Att den finska fronten höll sommaren 1944 var av oskattbart värde för Sverige och en nödvändig förutsättning för Sveriges säkerhetspolitiska linje under efterkrigstiden, konstaterar Carl Bildt. Sextio år efter avvärjningssegern på Karelska näset sommaren 1944, sade Göran Persson:

> Det var en oerhört viktig insats som de finska soldaterna gjorde – inte bara för Finlands frihet och oberoende. Vi vet att där röda armén stod vid krigsslutet, där drogs också järnridån i Europa. De här insatserna från de finska soldaternas sida har gett Sverige ett säkerhetspolitiskt läge som var oändligt mycket tryggare och säkrare. Det var inte enbart en strid för Finlands oberoende och frihet. Det var också en faktor som kom att spela en avgörande roll för Sverige under efterkrigstiden.

Hade järnridån 1944 kommit att gå vid den gräns som var Sveriges mot Finland skulle Sveriges rörelsefrihet efter kriget varit helt annorlunda. En svensk alliansfri politik efter 1945 skulle knappast ha varit möjlig om Sovjet haft samma militära kontroll över Finland som över Baltikum.

Perssons ord rörde vid en känslig punkt hos finländarna. Det var välkomna ord. Konstaterandet att ”det som de finska soldaterna gjorde” var viktigt också för Sveriges frihet ställde mycket till rätta. Dagens generation behöver bevis och den politiska ledningens bedömningar om samtidshistorien.

Efter två krig hade Finland att kämpa med krigets konsekvenser i form av både dryga skadestånd samt ge en ny framtid för över 400 000 karelare, landsmän vars hem hade hamnat på andra sidan om den nya gränsen. En svår balansgång väntade i relationerna till Sovjetunionen i strävan att neutralisera hotet mot självständighet och oavhängighet. Finlands sista president med personlig krigserfarenhet, Mauno Koivisto, berättade hur han då vapnen tystnat hösten 1944 vid skyttegravens rand tänkte att det måste finnas ett annat sätt att sköta grannrelationerna.

Att upprätthålla ett fungerande förhållande till Moskva och samtidigt hantera den dova bitterhet mot allt ryskt lyckades. ”Finlandisering”, president Kekkonens förebyggande diplomati, ett skällsord, blev ett uttryck för beundran inför en lyckad utrikespolitisk prestation. Finlands handlingsfrihet blev långt större än vad någon vågade räkna med 1944–1948. Politiken var framgångsrik i sitt primära syfte: att integrera Finland i de västliga demokratiska strukturerna. Medlemskap i Nordiska Rådet, FN, OECD och EFTA säkrades och Finland förankrade sig i väst.

Under det kalla kriget valde Sverige liksom Finland att föra en neutralitetspolitik. Den svenska formeln ”alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig” fångades i Finland in i uttrycket ”biståndspakt i fred syftande till neutralitet i krig”. ”Finlandsargumentet” användes i Sverige för att förklara den svenska alliansfriheten och strävanden att inte ytterligare komplicera Finlands relationer österut. Argumentet gick ut på att Sverige genom att stå utanför Nato förhindrade en sovjetisk ockupation av Finland. Stalin förhöll sig med respekt till Sverige och ville inte se ärkefienden i Natolägret.

Dag Hammarskjöld uttryckte den svenska hållningen i december 1951när han var biträdande utrikesminister och den brittiske ambassadören pressade på för gemensamma stabsöverläggningar.

> Mr. Hammarskjöld defined Sweden’s neutrality policy as avoiding any action which would provoke a change of status for Finland. It was naturally difficult to say with certainty in advance what move on the part of the Swedes might lead to Soviet action in Finland, but the Swedish government had to make the best judgement of probabilities.

”Vi säger inte att vi inte kommer att reagera i fall av ryskt uppträdande mot Finland. Men vi säger inte heller att vi inte kommer att göra det”, uttryckte Sverker Åström med samma argument i sin bok *Ögonblick*. Finland var alltid viktigt i Sverker Åströms tänkande. ”Finlands sak är Sveriges” var Åströms kända motto, och han var den förste att erkänna att Sverige inte alltid levde upp till denna devis.

Det kalla krigets låsta internationella läge förändrades helt i och med omvälvningarna i Europa i början av 1990-talet. Sverige och Finland ville säkerställa sina platser i det nya Europa, den europeiska neutralitetspolitiken hade spelat sin roll och länderna blev medlemmar i EU samtidigt. Frågan om i vilken turordning folkomröstningarna skulle ordnas förde länderna nära samman. Regeringen i Stockholm vädjade till det EU-positivare Finland att arrangera sin folkomröstning först. Man räknade med att ett ja i Finland skulle svänga tvekande svenskarna för medlemskap. Det EU-positivare Finland röstade

först och höll dörren öppen för Sverige att följa.

För Finland var EU-medlemskapet i första hand en säkerhetspolitisk lösning. För att citera Göran Persson: ”I det finländska EU-beslutet fanns en säkerhetspolitisk dimension som vi svenskar aldrig hade och inte har ännu.” Max Jakobson formulerade samma sak så här: ”Medan man i Finland är rädd för att isoleras i internationella konflikter, är isolering – det vill säga neutralitet – inte ett problem utan en lösning för svenskarna.”

Skillnaden i EU-politiken var att Sverige betonade mellanstatligheten, medan Finland lade större vikt vid kommissionens betydelse i rollen som försvarare av de små medlemsländerna. En annan skillnad var våra olika geografiska utgångslägen. Finland ville få stöd till regionerna i östra och norra Finland som kämpade med hög arbetslöshet och strukturproblem inom industrin. Nittio procent av Sveriges jordbruksproduktion sker i regioner som geografiskt ligger söder om Finlands sydligaste punkt. För finländarna var euron en logisk nästa fas i unionens utveckling till en politisk union. En folkomröstning om EMU var inte aktuell i Finland. Regeringen föreslog och riksdagen fattade beslutet.

Den svenska EMU-debatten och folkomröstningens resultat visade tydligt på skillnaden i Sveriges inställning i frågan. Ur finskt perspektiv hade det säkert varit ett bättre alternativ om länderna hade haft samma valuta. Sveriges nej har dock inte förändrat den ekonomiska basen i förbindelserna mellan våra länder. Som hittills har vi fortsatt att leva bra med den svenska kronan. Skillnaden finns i form av att nu måste finländarna växla valuta när de reser över Ålands hav, men kan använda sin inhemska valuta vid resor på kontinenten ned till Medelhavet.

Och vad tycker folket

Svenskarnas och finländarnas historieuppfattning är olika. De krigsförskonade, skyddade, välmående svenskarna uppfattar sin framgång som en självklarhet och historien blir ointressant, tycker många i Finland. Svenskarna upplever inte den otrygghet som ligger i den ryske grannens förutsebara utveckling på samma sätt som man gör i Finland. För Finland är historien hela tiden allestädes närvarande.

Även om inställningen i Finland till det västra grannlandet är komplexfylld och ofta präglad av förutfattade meningar placeras svenskarna enligt en undersökning om finländarnas syn på olika länder på en överlägsen första plats. Finländare jämför sig med svenskar och tar lärdom av svenska prestationer och misstag. Landskampen i ishockey mellan Tre Kronor och Lejonet är klassiska, liksom friidrottskampen där ”storebror” ofta har slagits. Den svenska kungafamiljen är populärare i Finland än i Sverige. De kungliga besöken i Finland är alltid en folkfest och stor succé. Undersökningen visade att finländarna helst samarbetar med svenskar, och 46 procent sade sig vilja ha Sverige som närmaste samarbetspartner. Inget annat land eller folk kom över 20 procent.

Även om vår kännedom om varandra är bristande har även svenskarna fått upp ögonen för Finland och synen har blivit mer uppskattande. Nokia-undret hade en stor betydelse för Finlands-bilden i Sverige. Nokia blev en symbol för ett nytt Finland. Hos den äldre generationen som växte upp med starka känslor för Finland finns det i Sverige en stor respekt för vad Finland har gjort och nått. Vid en undersökning som gjorts om kunskaperna bland svenska skolungdomar, visade det sig att kunskapen är bristande och att Finlands historiska särställning i medvetandet håller på att tunnas

ut. Mer än hälften kände inte till att våra länder har mer än 600 år av gemensam historia. I Finland vet man kanske lite mer om Sverige, men de yngre finländarna har inte heller någon anledning att slå sig för bröstet. Dålig inlevelseförmåga och faktakunskaper utgör hinder. Varje nation har en idealbild av sig själv, som den oftast är ensam om att se. Vi ser på världen från vårt kulturella hemmafönster. Den tilltagande historielösheten minskar känslan av samhörighet.

Carl Bildt har beskrivit den svensk-finska relationen som ”den närmaste relation Sverige har med något land”. Sverige är en viktig partner för Finland, vår närmaste partner i världen, brukar jag säga. Det finns många slags grannar. Det har finländarna erfarenhet av. Inte alltid eller vid alla tillfällen är Sverige den lättaste partnern. Men mycket ofta är vår västgranne den bästa möjliga partnern. Till dem av mina landsmän som ifrågasätter detta ställer jag frågan: ”Vilket land, om inte Sverige?” Jag har inte hört några trovärdiga alternativ.

Tillhörighet till de nordiska länderna är viktigt för Finland. Genom den svenska tiden fick Finland ett brohuvud till den nordiska familjen och har dragit stor nytta av det. Ett fruktbart samarbete grundar sig alltid på en nyttoaspekt, nyttan för alla parter. I det nordiska och i synnerhet i det finsk-svenska samarbetet finns rikligt med nyttoaspekter. ”The Nordic brand” är ett enastående varumärke i världen, och Finland har varit den stora vinnaren i detta. Finland lyser i internationella statistik därför att vi har omfattat och utvecklat den nordiska samhällsmodellen kryddad med kraftiga finska ingredienser och vunnit beröm med det.

Det enda som egentligen mera märkbart skiljer oss från de andra nordiska länderna är att majoriteten i Finland talar finska. Men ett omistligt hjälpmedel i samarbetet är Finlands officiella tvåspråkighet. I dagens underliga finska språkdebatt är det intressant att notera att samma finländare som strider om svenskans ställning stolta säger sig vara nordbor och stöder enhälligt det nordiska samarbetet. Nordiskt samarbete kunde säkerligen bedrivas på engelska, men den dagen finländare inte är kunniga att använda svenskan faller de utanför den kretsen som i alla fall kommer att använda skandinaviska som ett gemensamt språk.

Språkstriden i Finland har genomgått många olika faser. Efter skilsmässan 1809 bevarade landet under en lång tid framåt svenskan som enda officiella språk och bildningsspråk. Som mest hade omkring 20 procent av Finlands befolkning svenska som sitt modersmål. Mot slutet av 1800-talet tillkom flera bestämmelser vilka utvidgade området för användning av finskan. Vid sekelskiftet var antalet finskspråkiga studenter större än antalet svenska studenter men när självständigheten vunnits införde regeringsformen 1919 stadganden som innebar att svenskarna inte konstituerades som en minoritet i rättslig mening, utan tvärtom garanterades svenskans ställning som ett likaberättigat språk, ett av två nationalspråk. I den språkstrid som pågick under 1920- och 1930 talen, upptog den äktfinska rörelsen tanken att Finland borde bli en enspråkig stat. Ändå visade det sig inte möjligt att i riksdagen genomdriva några större ändringar i språklagstiftningen.

Vinterkriget blev den avgörande vändpunkten för språkfrågan och förhållandet mellan de två språkgrupperna. Frågor om svenskans ställning och språkgruppernas rättigheter uppstår också i dagens Finland men någon nämnvärd återupplivning av äktfinskheten, i stil med den som förekom utifrån de stämningar som rådde under 1930-talet, har inte förekommit. Användningen av svenska har minskat, men att svenskan bevaras i utbildning och offentligt liv förstår man vara av ett vitalt intresse. Man vill slå vakt om

landets tvåspråkiga karaktär. Antalet elever som läser svenska är över en halv miljon, och svenskan är alltjämt obligatorisk i den finska skolan. Det finns idag över en miljon finländare som reder sig hyggligt i umgänget på svenska.

Finland är det enda landet utanför Sverige med en svenskspråkig minoritet och en svenskspråkig kultur. Svenskan i Finland förtjänar understöd från Sverige. Att uppmuntra goda idéer och initiativ som är till gagn för båda länderna är inte att blanda sig i grannlandets språkpolitik. Det kan gälla till exempel språkundervisning, lärar- och forskarutbyte, rikssvenskt åskådningsmaterial och möjlighet att ta del av varandras radio- och TV-utbud.

Finskans ställning i Sverige kan inte likställas med svenskans ställning i Finland men vi kan vara överens om att en bestående integration uppstår när majoritetsbefolkningen erkänner och säkerställer det andra språkets ställning och accepterar den andra kulturens särdrag. Det finns många områden i det svenska samhället där finskan behövs och där finländarnas kunskaper och färdigheter kan vara till stor nytta: olika uppdrag i näringslivet, fokuserade serviceformer, på förskolor, skolor liksom vid högskolor och universitet.

Behovet av finskspråkig personal inom äldreomsorgen ökar markant. En visionär och målmedveten integrationspolitik gynnar hela samhället. I Eskilstuna har man sett det viktiga i att ta tillvara kompetensen och potentialen hos den finska gruppen. Det finska inslaget ses inte som en börda utan som en tillgång, som skickligt utnyttjas. Det finns särskilda avdelningar med enbart finskspråkig personal i äldreomsorgen, man erbjuder kommunservice på finska och biblioteket har en finsk avdelning.

Den faktor som i vardagslivet mest bidrar till att föra Finland och Sverige närmare varandra är integrationen i näringslivet. Den ekonomiska sammansmältningen symboliserar i dag mer än någonsin det speciella förhållandet mellan Finland och Sverige. Under de senaste tjugo åren har företagsfusionerna och sammansmältningen av våra näringsliv bidragit till att öka ömsesidig kännedom. Näringslivets ömsesidiga investeringar är stora och banden täta. Svenska företag svarar för nästan 30 procent av alla utländska investeringar i Finland. Antalet finskägda företag i Sverige är över 700, 800 svenska i Finland. År 1990 var motsvarande siffra 372. Svenska företag sysselsätter 70 000 finländare och i Finland får 60 000 svenskar sin försörjning genom finska bolag i Sverige. Finland är den näst största utländska arbetsgivaren i Sverige efter USA. Svenska företag, H&M, KappAhl, Lindex, Biltema och Clas Ohlson är välbekanta inslag i gatubilden i finska tätorter och ABB är den största industriella arbetsgivaren i Helsingfors.

En utvandring från Finland till Sverige i syfte att söka arbete och utkomst har förekommit under hela perioden efter andra världskriget. Sedan år 1945 har mer än en halv miljon finländare flyttat till Sverige och över 700 000 svenskar har finländska rötter. Utvandringen underlättades genom införandet av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden år 1954. Vid slutet av 1960-talet sökte sig hundratusentals finländare till Sverige och gav ett värdefullt bidrag till landets ekonomiska utveckling.

Tillbaka till säkerhet

Jag hade mitt sista möte med statsminister Persson på våren 2006 när jag lämnade ambassadörsposten i Stockholm. De stora svenska försvarsbesluten – en omställning från invasionsförsvar till insatsförsvar – hade fattats och neddragningen börjat. Sveriges omfattande försvarsomläggning fick inte

förståelse i Finland. För våra politiker i Helsingfors fick jag redogöra varför Sverige gick in för en massiv reform med neddragningar och i Stockholm fick jag förklara för svenska beslutsfattare varför Finland valt ett motsatt förhållningssätt. Finlands försvar, d v s den finska försvarströskeln, är viktig för Sverige, men att den svenska försvarsförmågan – eller brist på den – har betydelse även för Finland fattar man inte alltid i Sverige. Under det kalla krigets år var Sveriges starka försvar – om inte en säkerhetsgaranti så i varje fall minst ett viktigt ryggstöd för Finland. Och det var mitt budskap till Persson.

Statsministern var övertygad om att Finland kommer att följa samma väg som Sverige. I fredens Europa behöver man inte massiva värnpliktsarméer. Man har inte råd med sådana. Detta kommer inte att ske i Finland, var mitt svar. Det tar många långa år att återuppbygga en försvarsförmåga som en gång bantats ner. Den svenska synen smittade inte av sig på Finland.

Rysslands aggression mot Ukraina och Putins politik har rört sig bort från den gemensamma säkerhetsordningen som skapades efter Berlinmurens fall. Den säkerhetspolitiska situationen i de nordiska ländernas närområde har försämrats. Östersjön är inte längre det lågspänningsområde som vi vant oss vid sedan det kalla krigets slut. Finland utgör fortfarande den sega bufferten mot öst, men i den nya situationen har Finlands östgräns kommit närmare Stockholm.

De svensk-finska förbindelserna i säkerhetspolitiken är i mycket beroende av förhållandet till Ryssland eller Rysslands förhållande till oss. Det vore önsketänkande att tro att en del av vårt territorium skulle kunna ”isoleras” i en möjlig militär konflikt i Östersjöregionen. Med stor sannolikhet skulle redan i ett tidigt skede våra länder dras in i en eventuell militär konflikt. På den potentiella motståndarsidan identifieras vi båda som tillhörande den västliga alliansen oberoende av vad vi gör.

Allt detta har startat en ny säkerhetspolitisk debatt om Nato-medlemskapet och om en ännu närmare säkerhetsrelation oss emellan. Man talar varmt om ett gemensamt försvar och viktigt är att notera, att ett bristande Nato-stöd bland folket gäller inte för en nordisk försvarsunion. En finsk enkät visar att över hälften (54 procent för, 36 procent mot) av finländarna stöder tanken på försvarsallians Finland-Sverige och att båda ländernas försvarsmakter vid behov kan bistå varandra. Många ser det nordiska och särskilt det svensk-finska samarbetet som ett alternativ till att ingå i Nato. En forskare formulerade det här genom att säga att ”Norden har blivit en räddningsplanka för våra politiker som inte vill närma sig Nato-medlemskap”. Samtidigt tycker många att den främsta förtjänsten av nordiskt försvarssamarbete är som en brygga eller en invit till att ingå i en större försvarsgemenskap med försvarsgarantier.

Många nya steg har tagits i våra länders militära samarbete efter 2006. Det gäller gemensam anskaffning av materiel, sjö- och luftlägesbilder liksom övning- och träning för att stärka förmågan hos våra flyg-, marin- och arméförband. Vi erbjuder respektive flygvapen användandet av alternativbaser, vi går i gemensam kamp mot cyberattacker och inrättandet av en stående marinstyrka har förslagits. I september 2017 ingick de svenska Gripenplanen tillsammans med de finska Hornet i årets största flygkrigsövning i Finland. Men hur långt samarbetet kan utvecklas står i dag inte klart. ”Vi planerar också för bortom fredstida förhållanden”, säger den svenska försvarsministern även om det framväxande samarbetet inte innebär några ömsesidiga förpliktelser.

Krister Bringeus skriver i sin utredning att samarbetet är möjligt i den utsträckning som ländernas nationella restriktioner med-

ger det. Från finskt håll ges ofta uttryck för tanken att ett finskt-svenskt försvarsförbund på sikt vore naturligt. Man skulle gärna se tydliga försäkringar i förväg rörande hur en krissituation ska hanteras. Samarbetet som berör nationellt försvar kan inte grundas i endast en känsla av förtroende, säger man i Finland. I Sverige förefaller det inte aktuellt att ge samarbetet någon traktatsrättslig, alliansliknande inramning. Skälet formulerar Bringeus så här: ”En inte oväsentlig skillnad är dock att det för finsk del handlar om utökat strategiskt djup i västlig riktning, medan det omvända gäller för Sverige. Finland får ett säkerhetstillskott medan det för svensk del innebär en riskexponering”.

På sommaren 2002 frågade jag Krister Wahlbäck hur han ser på ett eventuellt Nato-medlemskap för våra länder. Den allmänna uppfattningen vid den tiden var att ifall Sverige anslöt sig till Nato skulle det bara finnas ett alternativ för Finland – att följa efter. Men om Finland tog beslutet att ansluta sig skulle Sverige ha två alternativ – att följa Finland eller att fortsätta på den tidigare vägen som militärt alliansfri stat. Detta axiom har sin utgångspunkt i våra länders historia. Mönstret har upprepats flera gånger. Sverige har alltid haft fler alternativ till buds i fråga om säkerhetspolitiken än Finland. Jag antog att Krister skulle tro på det andra alternativet, alliansfriheten som Sveriges val i fortsättningen. Hans bedömning var dock att om Finland tar det första steget, kommer Sverige att följa efter.

Det finländska Nato-medlemskapet skulle kanske innebära en strategiskt tryggare position för Sverige men samtidigt leda till en sådan begränsning av Sveriges politiska bestämmanderätt vilken knappast skulle betraktas som önskvärd. Därför visar en gemensam uppfattning att om Nato-frågan skulle aktualiseras i Finland och Sverige, borde det gälla för båda länderna samtidigt. Ländernas säkerhetspolitiska lägen är intimt sammankopplade. Att Sverige och Finland skulle gå skilda vägar i Nato-frågan ligger inte i Finlands, inte heller i Sveriges intresse. En bundenhet således också i denna riktning.

Slutord

Utvecklingen under Finlands 100 självständiga år har i många avseenden blivit en annan i Finland än i Sverige. Våra folk har medvetet strävat efter att odla var sin nationella egenart. Vår vänskap har ibland utsatts för hårda prov, men olikheterna mellan oss är långt mindre än vad vi kunde förledas att tro på grund av t ex de olika språk vi talar. Vi bildar en gemenskap som bygger både på en realistisk syn och på emotionella inslag.

Vi är skilda länder, men inte ”enskilda öar” som kan stå och titta på vad som händer i den stora världen utanför, brukade Anna Lindh säga. ”Sverige och Finland, två små länder kan genom att agera tillsammans och dra åt samma håll bättre tillvarata sina nationella intressen.” Det råder ingen tvekan om att vi tillsammans är starkare än var för sig. Det påminner mig om Stig Ramels ord: ”När vi nu har ett 200 års perspektiv på 1809, kan vi både i Sverige och i Finland konstatera, att de två delarna som uppstått, tillsammans väger långt mer än vad helheten skulle ha gjort.” Finland och Sverige kommer i framtiden att stå varandra nära i många frågor, men säkerligen inte i alla. Detta är bara naturligt mot bakgrund av skillnaderna i det historiska utgångsläget för ”det hotade landet och det skyddade”.

Författaren var Finlands ambassadör i Stockholm 2002–2006 och statssekreterare vid finska UD 2006–2014 Han är kallad ledamot av KKrVA.

Kontinuitet och förändring i Finlands säkerhetspolitik efter 1917

Ett svenskt perspektiv

av Mats Bergquist

om J K PAASIKIVI, Finlands president 1946–1956, och symbol för kärv finsk utrikespolitisk realism, idag skulle kunnat söka summera 100 år av finsk säkerhetspolitik skulle han sannolikt citera sin sentida efterträdare Mauno Koivisto (1982–1992). Denne svarade för något tiotal år sedan vid lanseringen av den ryska översättningen av hans bok *Den ryska idén* på en fråga om vilken den finska idén var: att överleva.

Detta är knappast ett svar som skulle falla en svensk politiker in att avleverera på en liknande fråga. Och ändå lutar sig både Koivisto och den tänkte(a) svenske(a) politikern mot en lång historia som fram till 1809 ställde det gemensamma riket inför följande fråga: hur ska man bäst möta den säkerhetspolitiska utmaning som fick sin profil i och med freden i Nystad 1721 och som både Finland och Sverige lever med än i dag? Denna vår viktigaste säkerhetspolitiska utmaning innebar att en maktförskjutning från svensk dominans i Östersjöområdet till rysk måste hanteras. Under 1700-talet ville det svenska etablissemanget inte riktigt inse att denna maktförändring ägt rum och startade två krig mot Ryssland för att återvinna områden som ryssarna tagit. Men efter freden i Fredrikshamn blev det hela alltför uppenbart och ledde till den alliansfria svenska säkerhetspolitik som i grova drag, och av goda geopolitiska skäl, ännu styr vårt agerande.

Finland och den ryska revolutionen

Men hur har Finland sedan skilsmässan från Sverige bemött denna säkerhetspolitiska utmaning? För storfurstendömet Finland försvann problemet i praktiken fram till 1917. Landet kunde länge, inom autonomins ram, utveckla sin nya statliga identitet, som med tiden i somliga kretsar ledde till tankar på ett självständigt Finland. Det var dock det kaos som rådde i Ryssland efter revolutionen 1917 som ledde till att Finlands självständighet tedde sig naturlig. Detta projekt kunde så i första världskrigets skugga och efter den ryska revolutionen 1917 förverkligas. I och med republikens utropande den 6 december 1917, skulle Finland, ånyo, ställas inför just det problem som sysselsatt den svenska statsledningen sedan Nystad: hur utformar ett nytt litet oberoende land, med den ryska jättens andedräkt i nacken, bäst sin säkerhet? Och vilken plats skulle den gamla partnern i detta förhållande, Sverige, ha i denna process?

Trots maktförskjutningen mellan Sverige (-Finland) och Ryssland var ju det gamla riket ändå en större och framför allt mer väletablerad stat än det självständiga Finland och hade, tack vare den östra riksdelen, ett

större strategiskt djup (Norge till 1905). Men efter 1917 skulle sålunda en egentligen ganska likartad säkerhetspolitisk situation hanteras av ett mindre land, inte heller utan men ändå med ett mindre strategiskt djup och med 1300 km gräns med sin granne. Sverige förde under 1700-talet tre krig mot Ryssland; det andra inleddes 20 år efter freden i Nystad, det tredje 45 år efter freden i Åbo. Mätt i förluster och intervall var Finlands tre krig med Ryssland, däri inräknat inbördeskriget där den röda sidan på olika sätt var inblandad, åtskilligt mera kostsamma och i tiden tätare. Medan 21 år passerade mellan inbördeskriget och vinterkriget, dröjde det bara ett drygt år efter dettas slut innan ett nytt krig började.

Till att börja med syntes den finska säkerhetspolitiska utmaningen få en extra dimension om den ryska revolutionen skulle komma att utsträckas till Finland, vilket, även om Lenin erkände Finlands självständighet redan nyåret 1917/1918, sannolikt var både hans och Trotskijs avsikt. Under det inbördeskrig som utbröt i januari 1918 och som skulle kräva tiotusentals offer, lutade sig den finska politiska ledningen mot Berlin som, trots överbefälhavaren Mannerheims protester, kom att militärt bistå den nya republiken. Efter dryga tre månader kunde Mannerheims styrkor, således med tyskt stöd, besegra sina interna röda fiender.

Efter det tyska nederlaget i första världskriget och under det pågående inbördeskriget i Ryssland reducerades kortsiktigt den nya statens säkerhetspolitiska problem. Somliga i Helsingfors kunde t o m drömma om – en del expeditioner av aktivister sökte sig flera gånger i detta syfte över gränsen mot Ryssland – att söka införliva delar av det Fjärrkarelen, som varken tillhört det svenska riket eller Storfurstendömet, med Finland. Det fanns vidare många, inte minst bland de officerare – inklusive Mannerheim – som gjort karriär i den ryska armén, som övervägde ingripa på den vita sidan i det inbördeskrig som rasade i Ryssland fram till slutet av 1920. Syftet skulle då vara att störta bolsjevikregimen och återställa den ryska monarkin. Att en återupprättad sådan knappast skulle acceptera Lenins erkännande av Finlands självständighet ville man nog i dessa kretsar helst glömma.

Det fanns, i alla händelser efter det finska inbördeskriget, inte något omedelbart behov av Sveriges stöd. Relationerna blev till följd av den svenska militära expeditionen till Åland vårvintern 1918, inbördeskriget januari-maj 1918 och risken för östkarelska äventyrligheter, tidvis ganska irriterade. Ålänningarna ville återförenas med Sverige, vilket störde både den politiska ledningen i Helsingfors och den svenskspråkiga befolkningen på fastlandet. De svenska truppernas närvaro på Åland syftade till att skydda öborna mot bolsjevikerna, men närvaron blev ganska kortvarig.

Inbördeskriget blev ett stort problem i Stockholm. Skulle den liberal-socialdemokratiska regeringen Edén hålla på den lagliga finska regeringen och skulle socialdemokraterna då kunna gå emot sina finska partibröder? De hamnade efter en del diskussioner på laglighetslinjen, men sade nej till att leverera krigsmateriel till den vita sidan. Detta blev den kompromiss som regeringen i Stockholm kunde enas om. Men åtskilligt svensk krigsmateriel, också från militära depåer, skulle ändå jämte en kontingent frivilliga på olika vägar nå den vita sidan.

Från randstatspolitik till vinterkrig

Mot slutet av 1920 var den röda segern i det ryska inbördeskriget ett faktum. Fred slöts samma år i Dorpat (Tartu) mellan Finland och den revolutionära regimen, vilket gav republiken i stort sett samma territorium som storfurstendömets plus Petsamoområdet

vid Norra Ishavet. De östkarelska drömmarna fick läggas på hyllan och relationen till Moskva blev ånyo huvudsaken. Under början av 1920-talet drev utrikesminister Rudolf Holsti i flera regeringar den s k randstatspolitiken som gick ut på att politiskt och idealt militärt samarbeta med de baltiska staterna och Polen. Detta väckte den svenska regeringens oro för konflikter med Moskva, som oundvikligen skulle beröra även oss. Tanken att få till stånd en omorientering av den finska säkerhetspolitiken låg rimligen bakom den svenske utrikesministern Carl Hederstiernas förslag 1923 om ett svensk-finskt försvarsförbund. Högerregeringen Trygger tog dock avstånd från sin utrikesminister som fick avgå.

I samband med att randstatspolitiken övergavs inleddes de tidvis ganska täta militära kontakterna mellan Finland och Sverige som, i en första vända, skulle fortgå t o m vinterkriget. Från finsk sida drog man uppenbarligen större växlar på detta samarbete än vad man i svenska politiska – sannolikt till skillnad från militära – kretsar ville gå med på. Kontakterna ägde rum mot en bakgrund av särskilt 1930-talets finsknationella strävanden som givetvis upptogs negativt på andra sidan Östersjön. Det militära samarbetet ledde dock till slut 1938–1939 till den s k Ålandsplanen om visst gemensamt finsk-svenskt försvar av öarna. Dessa planer stupade emellertid på ryskt och tyskt motstånd och ledde, liksom 1923, till den svenske utrikesministerns, Richard Sandlers, avgång.

Olika finska regeringar sökte således först stöd i Tyskland, sedan i samarbetet med randstaterna, medlemskapet i Nationernas Förbund (NF) och särskilt från mitten av 1930-talet i Sverige. NF:s säkerhetspolitiska ineffektivitet demonstrerades successivt under 1930-talet för att för Finlands del kulminera med den fruktlösa diskussionen i december 1939 om det sovjetiska angreppet. Regeringen Kivimäki kungjorde 1935 den nordiska orientering som gjorde Sveriges specifika vikt i den finska säkerhetspolitiken tyngre och gödde finska förhoppningar om öppet militärt stöd i fall av sovjetiskt angrepp. Efter finsk besvikelse över att ett sådant uteblev under vinterkriget och att västmakternas utlovade stöd – som också senare visade sig haft andra syften än att bistå Finland – uteblev, ingick Finland i mars 1940 den smärtsamma freden med Sovjetunionen.

Då återstod i den extremt utsatta situation där Moskva efter Molotov-Ribbentroppakten annekterat de baltiska staterna, i praktiken endera att söka hanka sig fram i Moskvas skugga eller söka samband med Berlin. Mot bakgrund av de tre baltiska staternas öde tedde sig det första alternativet hotande. Planer på ett närmare säkerhetspolitiskt samarbete med Sverige, t o m ingående av en formell union, stupade inte minst på grund av sovjetiskt och tyskt motstånd.

Fortsättningskriget och vägen ut

Under perioden 1940–1944 skulle Tyskland ånyo komma att bli Finlands ryggstöd. Den svenska entusiasmen för fortsättningskriget 1941–1944, då Finland således inte var Tysklands allierade men ”co-belligerent”, var mycket måttlig. Stockholm lade mycken möda på att, som under vintern 1940, få Finland ur kriget. Detta låg i hög grad i vårt intresse, så länge någorlunda rimliga fredsvillkor kunde uppnås. Det avgörande för Sverige var till sist att Finland bestod som självständig stat. Den svenska regeringens roll som en tidvis mycket aktiv postiljon mellan Stockholm och Moskva var sannolikt av betydelse, även om svenska försök att få Sovjet att mildra fredsvillkoren var resultatlösa. Man sökte också, liksom under vinterkriget, med omfattande materiellt

bistånd, krediter och livsmedelsleveranser, underlätta steget till vapenstillestånd. Detta kunde i skydd av Mannerheims auktoritet, nu också i hans funktion som statschef, ingås i september 1944.

Det kalla kriget

Under perioden 1944–1989, således fram till 1956 under Paasikivis ledning, kom Finland att föra en helt ny politik, som faktiskt hade vissa likheter med den som det svenska mösspartiet – f ö länge under ledning av Finlandsfödde Arvid Horn – drev årtiondena efter Nystadsfreden; denna parallell sysselsatte redan J K Paasikivi. Till att börja med var säkert många svenska politiker övertygade om att Finland var förlorat för väst. Detta var mest markant efter det att Pragkuppen i februari 1948 följdes av en sovjetisk inbjudan till förhandlingar i Moskva. Dessa resulterade i april 1948 i den s k VSB-pakten (om vänskap och ömsesidigt bistånd), vars kärna var att Finland tilldelades ett slags vakthundsroll i vad avsåg eventuella hot mot Sovjet som kunde beröra finskt territorium. VSB-pakten förutsatte dock att Finland och Sovjet skulle vara ense om hotets karaktär. I andra konflikter skulle Finland sträva efter neutralitet – vilket dock Moskva gärna undvek att tala om.

Men efterhand, i och med de olympiska spelen1952, de sista krigsskadeståndsleveranserna, det svenska statsbesöket samma år och Stalins död 1953 hade Finland lämnat farans år bakom sig. Kontakterna med den svenska regeringen intensifierades. De komplicerades dock länge av misstron mellan det under president Urho Kekkonen (1956–1981) statsbärande centerpartiet och det svenska regeringspartiets socialdemokratiska broderparti. Generellt sett manifesterades framför allt det svenska politiska stödet i att man sökte agera så att man kunde underlätta den tydliga finska strävan att successivt utvidga sin rörelsefrihet västerut, detta utan att väcka Moskvas irritation. Detta låg ju också i vårt intresse. Strävandena kröntes också med framgång när Finland kom med i Nordiska Rådet 1955, FN 1956 och kunde sluta avtal med frihandelsorganisationen EFTA 1962.

Bilden kunde emellanåt påverkas av att våra egna relationer med Moskva tidvis var ansträngda. Men vi kunde utgå från att det inte låg i Moskvas intresse att vi knöts alltför nära väst. Med tanke på Sovjets ofta demonstrerade oförmåga till mera subtila diplomatiska metoder blev ju resultatet det motsatta: att Sverige, med bevarad alliansfrihet, inledde ett visst militärt samarbete med först och främst Storbritannien och sedan USA samt grannländerna Danmark och Norge. Även från finsk sida, ehuru än mera i skymundan, togs sådana kontakter i väst. Grundläggande var att Finland, inom de ramar som satts av 1947 års fredsavtal med allierade, behöll ett starkt försvar.

Västorienteringen förstärks

Efter det kalla krigets slut har målet för finsk säkerhetspolitik varit att, inom alliansfrihetens ram, befästa sin relation till väst så nära som möjligt. Denna politik inleddes av regeringen Aho (1991–1995) som förhandlade fram Finlands uppgörelse med EU 1994. Men en nära anknytning till Europa var framför allt den socialdemokratiske statsministern Paavo Lipponens (1995–2003) mycket tydliga ledstjärna. Man har tidigt sett EU också som ett säkerhetspolitiskt instrument, vilket lett till att det är lättare för Finland att bejaka EU:s försvarspolitiska ambitioner. I Sverige har man intill dessa yttersta dagar nog sett med skepsis på dessa ambitioner, mest kanske för att inte äventyra våra relationer med Nato, som särskilt under regeringen Löfven getts hög prioritet.

Under decennierna efter det kalla krigets slut följde Finland inte den väg som så många andra västländer, och framför allt Sverige, stakade ut, nämligen att snarast möjligt kassera in den s k fredsdividenden och rusta ner sitt försvar. Detta har förblivit ett högprioriterat område och även i den kärva ekonomiska period som Finland befunnit sig i sedan 2008, lett till anskaffning även av offensiv materiel. De inskränkningar i vad avser krigsmateriel som Parisfreden 1947 stadgade, förklarade Finland redan 1990 som obsoleta.

Finsk-svenskt militärt samarbete och Natodebatten

Finland och Sverige har under senare år utvecklat ett militärt samarbete som går längre än under någon annan period sedan Finland blev självständigt. Även om detta inte, som många gärna i Helsingfors ser, utvecklas till ett formellt försvarsförbund, sägs det numera inte utesluta samarbete bortom en kris. Samarbetet mellan våra båda länder är föga kontroversiellt. Det finns dock de i Sverige som misstänker att detta samarbete för den sittande regeringen kan fungera som ett slags ersättning för det Natomedlemskap man inte vill överväga. Det finns också de som undrar om det i alla lägen är klokt att binda sig vid en finsk agenda som i alla fall delvis kan vara annorlunda än vår. Men denna uppfattning är idag ovanlig; under 1920-talets randstatspolitik och fortsättningskriget 1941–1944 var det ett avsevärt mera utbrett svenskt tänkande.

Paavo Lipponens och hans meningsfränders strävanden efter att förankra Finland i väst ledde tidvis redan under 1990-talet till en diskussion om Finland borde ansöka om medlemskap i Nato. Men under den ryska svaghetsperioden under de första femton åren efter murens fall fanns det kanske ingen utbredd känsla av behov av detta slags garantier. Man nöjde sig med att, liksom Sverige, 1994 ansluta sig till Nato:s s k Partnership Program som förvisso innebar ett tydligt samarbete med alliansen men inte gav några garantier om stöd. Under socialdemokraten Tarja Halonens tid som president 2000–2012 var det f ö knappast möjligt att driva denna linje, som hon gjort klart att hon motsatte sig. Även efter senare års konstitutionella förändringar i parlamentarisk riktning har presidenten ett stort inflytande över utrikes- och säkerhetspolitiken.

Men efter den ryska annekteringen av Krim 2014 och interventionen i östra Ukraina uppstod i Finland, liksom i Sverige, en tidvis ganska intensiv debatt om en eventuell ansökan till Nato. Endast Samlingspartiet och Svenska folkpartiet har i princip tagit ställning för ett medlemskap, medan två andra större partier, Socialdemokraterna och Centern, har beslutat förespråka att man ska underställa frågan det finska folket i folkomröstning, om en finsk regering skulle komma fram till ett sådant beslut. Opinionsläget har varit ganska stabilt med en mycket klar majoritet för att inte söka medlemskap i militäralliansen. I Sverige har meningarna fluktuerat mera. Som mest har närmare 40 procent förespråkat en ansökan, i Finland hittills inte mer än knappa 30.

För att i någon mån avdramatisera frågan tillsatte utrikesminister Timo Soini (Sannfinnländarna) i januari 2016 en oberoende utredningsgrupp, bestående av två finländska, en svensk (undertecknad) och en fransk sakkunnig som skulle bedöma konsekvenserna av ett eventuellt finskt medlemskap. Om man ska sammanfatta rapportens innehåll, är den viktigaste slutsatsen att Sverige och Finland nu mera än någonsin utgör en ”common strategic space”. Vad den ena staten beslutar om vad avser säkerhetspolitiken påverkar omedelbart den andra. Ska någon förändring ske bör båda länderna

agera samfällt. Alternativen att en stat skulle söka medlemskap och den andra inte, skulle medföra betydande komplikationer, mest långtgående om vårt land inlämnade en ansökan men Finland avstod.

Utredningen konstaterade att om Finland kom med i alliansen skulle landets omedelbara säkerhet givetvis förbättras genom att Nato:s art 5 skulle träda i kraft. Men med tanke på förväntade ryska reaktioner skulle spänningen i regionen samtidigt komma att öka, för hur lång tid var osäkert. Implicit i detta resonemang var således att Finlands säkerhet paradoxalt nog kunde både öka och minska: art 5 garanterade enligt fördraget bistånd, men risken för öppen konflikt kunde, i alla händelser för en obestämbar framtid, öka. Och även om det vore sannolikt att Finland (och Sverige) om en konflikt i Östersjöområdet bröt ut, omedelbart kunde dras in, blev detta ett garanterat resultat av ett spänningshöjande medlemskap.

Den finska röda tråden

Vilken är då den röda tråden i finskt säkerhetspolitiskt tänkande? I backspegeln kan den finska politiken kanske te sig mindre konsekvent än den svenska och framför allt med tätare skiftningar – men också som tydligt realpolitisk. Finska diplomater brukar ofta betona att den finska säkerhetspolitikens tyngdpunkt sedan 1917 funnits i triangeln Moskva-Stockholm-Berlin, den senare staden i unionens viktigaste land nu också som symbol för EU. Förhållandet till Moskva har man i perioder av öppna konflikter hanterat ibland med militärt stöd från Tyskland, ofta med, dock sällan oreserverat, politiskt och materiellt stöd från Sverige.

Finsk försvarspolitik har på ett helt annat sätt än i Sveriges historia, med undantag för det kalla kriget, spelat en avgörande roll i säkerhetspolitiken. Detta gällde även under VSB-paktens tid 1948–1991. Finsk säkerhetspolitik har i realiteten betonat det instrumentella elementet, uppgiften att hantera ett både varaktigt och akut problem, nämligen relationen till Moskva. Alliansfriheten har inte haft något idémässigt eller rent av ideologiskt innehåll av det slag som är fallet med Sverige. Och med tanke på att Finland på många sätt är mera utsatt än Sverige är det knappast förvånande.

Den långa resan från 1917

Finland var under det kalla kriget ofta utpekat som ”finlandiserat”: för att man idkade självcensur och, för att inte riskera sitt förhållande till Sovjet, visade överdrivna hänsyn. Det framhölls då av konservativa kretsar i västvärlden som ett exempel på hur man inte borde agera. Särskilt i efterhand har den finska säkerhetspolitiken, även under denna period, emellertid fått ett mycket gott betyg. Numera framhålls Finland snarare som ett föredöme för hur små stater kan hantera sina relationer med sin inte helt lättskötta stormaktsgranne. Detta borde för vårt hundraåriga grann- och broderland kännas ganska tillfredsställande.

Resan från den nya republikens redan från början ömtåliga förhållande till Sovjet men också till det gamla broderlandet i väster, etablerandet av en stabil demokrati, det oerhört kostsamma försvaret av landet i två krig, ett långt kallt krig, med en för Finland ömtålig neutralitet, till dagens finska säkerhetspolitik är remarkabel. Finland är nu stadigt förankrat i väst, som aktiv EU-medlem och, inom alliansfrihetens ram, med ett utvecklat militärt samarbete med både Nato och Sverige.

Författaren är ambassadör, fil dr och ledamot av KKrVA.

Finlands säkerhets- och försvarspolitik

av Pauli Järvenpää

DEN RYSKA MILITÄRA aggressionen mot Ukraina, med först den militära annekteringen av Krimhalvön och därefter det fortsatta ryska stödet för separatisterna i den östra delen av landet innebär en dramatisk förändring av det säkerhetspolitiska läget i Europa. Ryssland bröt därmed mot de grundläggande alleuropeiska samarbetsmönster som har varit bärande fundament för europeisk säkerhet alltsedan början av 1990-talet. Allt detta har inneburit att också Finlands politiska och militära verksamhetsmiljö har radikalt förändrats.

Eftersom bilden av kriser har blivit mera komplex, har de krav som ställs på försvaret ökat. Man måste bereda sig på att militära maktmedel eller hot om sådana kan komma att användas mot Finland. Som ett militärt alliansfritt land stärker Finland sin nationella försvarsförmåga och intensifierar sitt internationella försvarssamarbete. Nya förmågor byggs i cyberomgivingen och i hybridförsvaret, och försvarssystemet utvecklas så att det inte uppkommer några praktiska hinder för en eventuell anslutning till en militär allians.

Finlands linje

Finland främjar målmedvetet utvecklandet av Europeiska unionens försvarsarbete och dess försvarspolitik. Det bilaterala försvarssamarbetet med Sverige utgör en särställning och USA är en viktig partner till Finland.

Enligt Finlands president Sauli Niinistö, är Finlands linje en aktiv stabilitetspolitik, som syftar till att trygga Nordeuropas säkerhet och motverka att det uppstår ett mer omfattande motsatsförhållande. Finland har en viktig roll i sitt närområde.

Finlands säkerhet bygger på fyra pelare: Det nationella försvaret utgör en av dem. De övriga tre är för det första den västliga integrationen och partnerskapet, för det andra fungerande relationer med Ryssland och för det tredje det internationella systemet och den övergripande globala säkerheten.

Med presidentens egna ord: ”Det ligger inte i Finlands intresse att underblåsa motsättningar. Den som är klok ser sig om efter det som skulle kunna minska motsättningarna. Det kallas dialog och diplomati. Det är Finlands långsiktiga utrikes- och säkerhetspolitiska linje. Det är även min linje.”[1]

Finlands försvarssamarbete i dag

Finland skapar färdigheter att ge och ta emot militärt stöd. Förmågan att ta emot militärt stöd utgör en del av den nationella försvarsförmågan.[2]

Europeiska unionen är ett säkerhetspolitiskt val och en värdegemenskap för Finland. Därför är det i Finlands intresse att stöda Europeiska unionens solidaritetsklausul (ar-

tikel 222) och dess klausul om ömsesidigt bistånd (artikel 42.7). Finland främjar utvecklandet av Europeiska unionens bestående strukturella samarbete (PESCO) liksom en förstärkning av EU:s planerings- och ledningsförmåga, Coordinated Annual Review on Defence (CARD), European Defence Agency (EDA), och European Defence Fund (EDF). För Finland är samarbetet med Nato viktigt när unionens försvarssamarbete utvecklas.

Finland uppskattar samarbetet med Nato som en Enhanced Opportunities Partner (EOP). Alliansen är den länk som binder samman den transatlantiska och europeiska säkerheten och stabiliteten. Finland stödjer Natos utvidgade partnerskap samt det fördjupade samarbetet mellan Nato, Finland och Sverige (29+2) som öppnar möjligheter avseende bl a övningar och utbildning samt utvecklandet av en gemensam lägesuppfattning.

Finland fasthåller möjligheten att ansöka om medlemskap i Nato och håller noggrann uppsikt på förändringar i sin säkerhetspolitiska miljö. När försvarsförmågan utvecklas, beaktar man också fortsättningsvis försvarssamarbetets möjligheter och internationella kompatibilitet och försäkrar sig om att inga praktiska hinder uppstår för en eventuell anslutning till försvarsalliansen.

Det nordiska försvarsarbetet (Nordic Defence Cooperation, NORDEFCO) utvecklas bl a inom områdena lägesbildssamarbete samt utbildning och övningar. Finland strävar efter att öka den gemensamma användningen av marinens och flygvapnets baser och övningsområden i syfte att utveckla en flexibel och effektiv övningsverksamhet. På försvarsmaterielsektorn fortgår gemensamma projektförberedelser, och likaså utvecklas det industriella samarbetet. Finland stöder samarbetet mellan NORDEFCO och de baltiska länderna samt samarbetet mellan försvarsförvaltningarna i den s k Nordliga gruppen (Northern Group).

I Finlands bilaterala samarbete har Sverige en särställning. Det finsk-svenska samarbetet ska täcka den operativa planeringen i alla situationer. Exempel på dessa kan vara försvaret av den territoriella integriteten eller utövandet av rätten till kollektivt självförsvar enligt artikel 51 i FN-stadgan. För fördjupandet av det bilateralla försvarssamarbetet mellan de två länder görs inga restriktioner på förhand.[3]

Förenta staterna är en viktig partner för Finland, och det försvarssamarbete som bedrivs med USA förbättrar den finska försvarsförmågan. Med USA har Finland ett intensivt materielsamarbete. I detta ingår bl a fördjupandet av den försvarspolitiska dialogen, informationsutbyte, förstärkandet av prestationsförmågor och beredskap samt samverkansförmågan, övningar och material- och forskningssamarbete.

De bilaterala försvarssamarbetspartner som tillika är viktiga för Finland är alla de nordiska och baltiska staterna samt Polen, Frankrike, Nederländerna, Storbritannien och Tyskland. Mellan dessa länder och Finland finns det bilaterala ramavtal som underlättar styrningen av försvarssamarbetet och gör det mera planenligt.

Utvecklande av Finlands försvarsförmåga[4]

Finlands försvarsförmåga består av landets militära kapaciteter samt av nationellt myndighetssamarbete och internationellt försvarssamarbete. Finland är ett militärt alliansfritt land, som upprätthåller sitt konkreta partnerskap med Nato och håller fast vid möjligheten att ansöka om Natomedlemskap.

Det skärpta säkerhetsläget i Europa och i Östersjöområdet har konsekvenser för Finland. Det finns inget direkt militärt hot mot landet just nu, men man måste bereda sig på att militära maktmedel eller hot om sådana kan riktas mot Finland. Som medlem av EU kan Finland inte stå utanför om säkerheten hotas i dess närområde eller på annat håll i Europa.

Finland driver en aktiv stabiliseringspolitik för att förebygga militära hot. Finlands utrikes- och säkerhetspolitiska mål är att förhindra att Finland blir part i en militär konflikt. Finland stärker aktivt och brett internationellt säkerhetspolitiskt samarbete och andra former av partnerskaper och skapar och utvecklar sina möjligheter att ge och ta emot internationellt stöd. I det här sammanhanget är avtalet om det så kallade ”Host Nation Support” med Nato ytterst viktigt. Avtalet underskrevs av Finland och Nato på alliansens toppmöte i Wales i september 2014.

Givandet och mottagandet av militärt stöd ingår i statsförvaltningens beredskap och övningar liksom i försvarsmaktens planering. Detta förutsätter planeringssamarbete, gemensam lägesuppfattning samt kompatibla lednings- och övervakningssystem, utbildnings- och övningssamarbete samt förmåga att samverka.

Nato som aktör främjar den transatlantiska och europeiska säkerheten och stabiliteten. Därför håller Finland fast vid möjligheten att ansöka om medlemskap i Nato. När försvarsförmågan utvecklas beaktar man också i fortsättningsvis försvarssamarbetets möjligheter och internationella kompatibilitet och försäkrar sig om att inga praktiska hinder uppstår för en eventuell anslutning till försvarsalliansen.

Finlands försvarssystem förbättras

Finlands försvarssystem utgörs av mark-, sjö- och luftförsvaret. Försvarsmakten måste kunna reglera sin beredskap flexibelt och snabbt, använda militär styrka i olika situationer samt forma och flytta försvarets tyngdpunkt inom hela territoriet. Vid gemensamma insatser som leds av huvudstaben samordnas arméns, marinens och flygvapnets aktioner liksom användandet av försvarsmaktens gemensamma ledning, underrättelser och logistik.

Försvarsmaktens trupper delas enligt användningsprincipen in i operativa, territoriella och lokala trupper. Med de territoriella trupperna skapas territoriell täckning för försvaret. Med de operativa trupperna skapas tyngdpunkten för försvaret och med dem genomförs de avgörande striderna. De lokala trupperna stöder på sina respektive aktionsområden de operativa och de territoriella trupperna i strids-, skydds-, övervaknings- och stöduppgifter samt i kontakter till övriga myndigheter. Även Gränsbevakningsväsendet deltar i försvaret av riket. När situationen kräver det ansluts gränstrupperna till försvarsmakten. Finlands krigstida styrka består av cirka 280 000 uniformerad personal.

Under detta decennium ligger tyngdpunkten vid utvecklandet av försvarsmakten på armén, och särskilt på de trupper som står i omedelbar beredskap. Arméns förmåga att avvärja ett storskaligt angrepp upprätthålls. Arméns mobilitet, eldkraft och slagkraft utvecklas bl.a. genom en modernisering av pansarskyttefordonen BMP-2M, en livscykeluppdatering av pansarskyttefordonet CV9030 samt genom upphandling av stridsvagnen Leopard 2A6. Arméns övervakning- och målanvisningskapacitet förbättras, och en ny generation av pansarvärnvapen och ammunition skaffas. Genom ett mobilt ar-

tillerisystem, K9-systemet från Sydkorea, ersätts det äldre artilleriet.

Sjöförsvaret tryggar det finska sjöområdets integritet och vitala förbindelser. Den förändrade säkerhetspolitiska omgivningen i Östersjöområdet kräver ett mångsidigt sjöförsvar med stridstålighet och hög beredskap. Sjöområdets integritet övervakas och tryggas med sjöövervakningssystem och med fartyg som klarar av att avvärja territorialkränkningar och ubåtsattacker tillsammans med övriga marina myndigheter. Sjöförbindelserna tryggas genom att viktiga sjöområden, sjörutter och farleder skyddas med ubåtsbekämpning, minbekämpning samt yt- och luftvärn. Nylands brigad upprätthåller beredskapen och utbilder kustjägarförband med hög prestationsförmåga. I Finland är det endast Nylands brigad som ger soldatutbildning på svenska.

Robotsystemet för övervattensbekämpning på missilbåtarna av Hamina-klassen ska förnyas, och fartygen förses med ubåtssök- och torpedsystem. Sjöminerings- och transportkapaciteten upprätthålls på minfartygen av Pansio-klassen, vilka har uppdaterats grundligt. Den stridsfartygsmateriel som ska tas ur drift ersätts med en ny fartygsklass på 2020-talet, vilket kommer att kräva cirka 1,2 miljarder i investeringar. Dessa pengar är medräknade i 2020-talets försvarsbudgetar.

Stommen i kusttrupperna består av en mobil stridsavdelning med eldkraft som verkar på kusten, nya robotenheter för övervattensavvärjning samt skydds- och eldenheter.

Det finska flygvapnet upprätthåller en lägesbild och beredskap att reagera omedelbart på det sätt som omgivningen förutsätter i hela det finska territoriet. Den riksomfattande ledningen av luftförsvaret och en koncentrerad användning av jaktplansstyrkan möjliggörs genom ett nätverkande övervaknings- och ledningssystem. Med ett sådant nätverkande system klarar man av att bemöta olika hottyper, från bemannade och obemannade luftfarkoster till kryssningsrobotar och drönare. Luftförsvaret skyddar också höjningen av beredskapen och mobiliseringen av trupper och möjliggör mark- och sjöförsvaret genom att förhindra att angriparen får herravälde i luften.

Strategiska kapacitetsprojekt: Flottilj 2020 och HX-projekten[5]

På 2020-talet befinner sig det finska försvaret i en exceptionell situation, eftersom två försvarsgrenars huvudsystem tas ur drift nästan samtidigt. De fartygs- och jaktplansupphandlingar som ersätter marinens och flygplanets utgående operativa förmåga är livsviktiga strategiska projekt för det finska försvaret: Flottilj 2020 för marinen och HX-projektet för flygvapnet. Projekten har stor betydelse också med tanke på den finska säkerhets- och försvarspolitiken.

Livstidscyklerna för missilbåtarna av Rauma-klassen och minfartygen i Hämeenmaa-klassen når sitt slut i mitten av 2020-talet. Sjöförsvarets avvärjningsförmåga bevaras genom de fartyg som ska upphandlas i Flottilj 2020 och missilbåtarna i Hamina-klassen, som ska genomgå en grundlig modernisering. I Flottilj 2020-projektet är det fråga om att kapaciteten hos sju fartyg som tagits ur drift eller kommer att tas ur drift ska ersättas och uppdateras så att man kan motverka nutida hot.

Med de fyra fartygen i Flottilj 2020 klarar Finland av att långvarigt och året runt vara närvarande under alla väder- och isförhållanden på Östersjön, att mobilt trygga den territoriella integriteten, att leda sjöoperationer, avvärja ubåtar, lägga ut sjömineringar samt genomföra ytstrid liksom luftförsvar. Uppgifterna förutsätter att fartygsklassen

har förmåga att forma en luftrums-, övervattens- och undervattenslägesbild.

Kapaciteten hos fartygen i Flottilj 2020 planeras att vara i drift till 2050-talet. Kostnadsberäkningen för upphandlingen är cirka 1,2 miljarder euro.

Den planerade livscykeln för de existerade 62 F-18 Hornet-planen kommer till sitt slut under åren 2025–2030. Luftförsvaret av hela Finlands territorium och upprätthållandet av en förebyggande försvarsförmåga förutsätter att flygvapnets huvudsakliga avvärjningssystem från och med år 2025 ersätts med nya multirolljaktplan.

Med multirolljaktplan genomförs territoriella övervakningsuppgifter, objekt engageras i luften, på marken och till sjöss och försvarsmaktens spanings-, övervaknings- och ledningssystem kompletteras. Hornet-materielens kapacitet kan inte ersättas enbart med luftvärnet och inte heller med de obemannade luftfarkoster som är i användning eller under planering och som endast täcker en del av Hornet-materielens operativa förmåga.

Behovet av och möjligheterna för att upphandla kapaciteter analyseras i samband med HX-projektet. Nya multirolljaktplanet planeras att vara i bruk i minst 30 år, det vill säga fram till 2060-talet. Kostnadsberäkningen för upphandlingen är ungefär 7-10 miljarder euro. Upphandlingsbeslutet fattas i början av 2020-talet.

Framför allt ska resurser under de nästa fyra åren investeras i beredskap, underrättelseverksamhet, cyberförsvar, påverkansförmåga och till att ersätta förmågor som tas ur drift. Årliga tilläggsresurser som förändringen i den säkerhetspolitiska omgivningen kräver för att beredskapen ska kunna förbättras uppskattas uppgå till 55 miljoner euro från och med år 2018. Det årliga behovet av tilläggsresurser som behövs för att nivån på försvarsmaktens materialinvesteringar ska kunna bevaras, bedöms uppnå till 150 miljoner euro utöver indexförhöjningar från och med år 2021.

För året 2018 ska försvarsbudgeten uppnå till 2 872 miljarder euro, av vilka 941 miljoner euro satsas på materiell beredskap och 483 miljoner euro till materielutveckling. Utifrån Natos beräkningar ska Finland för året 2018 satsa 1,7 procent av sin bruttonationalprodukt på försvaret och nästan 17 procent av budgeten på materialutveckling.

Natofrågan[6]

År 2016 beställde det finska utrikesministeriet en bedömning av konsekvenserna av ett eventuellt finskt medlemskap i Nato. Det var den första bedömningen av detta slag som Finlands regering har beställt sedan 2007. Bedömningsgruppens uppdrag var inte att ta ställning för eller emot ett Natomedlemskap. Inte heller ombads gruppen leverera en balansräkning där fördelarna med ett medlemskap vägs mot nackdelarna. Uppgiften var i stället att bedöma möjliga konsekvenser av ett medlemskap så objektivt som möjligt.

Bedömningsgruppen kom med sin bedömning i slutet av april 2016. Den börjar med att notera att Finland är ett västerländskt samhälle, och medlem i en större familj av likasinnade demokratier. I detta avseende innebar tiden efter det kalla kriget med ett EU-medlemskap sedan 1995 en ”hemkomst”.[7] Eftersom Finland nu är integrerat i Europa, delar landet med sina EU-partner de stora strategiska intressena och de växande utmaningarna både öster (Ryssland) och söder (migration) om kontinenten.

Finland har tills vidare inte anslutit sig till någon militärallians, och det är mycket medvetet om att det inte finns en lösning i EU:s säkerhets- och försvarspolitik (GSFP) på landets strategiska dilemma i öster. Det samma gäller det regionala samarbetet, som

är absolut nödvändigt men inte tillräckligt med tanke på de aktuella säkerhetspolitiska utmaningarna i Finlands geografiska grannskap. Därför har Finland utvecklat en politik som innebär samverkan med alla partner och organisationer som på var sitt sätt bidrar till säkerheten i Europa, inklusive Atlantpakten. Finland står så nära Nato som möjligt för en stat som inte är medlem, och dess praktiska beredskap för att bli medlem är hög.

Bedömningen talar om Finlands specifika problem i sitt område så här: ”Finland är djupt medvetet om att det inte finns någon lösning på det specifika strategiska dilemma som dess oförutsägbara granne innebär och som kräver ständig omsorg.”[8] Men till exempel Norge, Estland och de andra baltiska och centraleuropeiska länderna har tagit steg som har bidragit till att lösa deras strategiska dilemman, som råkar vara detsamma som Finlands. Varför kunde inte Finland lösa samma dilemma?

Bedömningsgruppen konstaterar, att Ryssland är en otillfredsställd stormakt med kärnvapen, och att landet har intagit en revisionistisk hållning i fråga om de normer och principer som reglerar den europeiska ordningen. Det betraktar Atlantpakten som en motståndare, även en fiende, och ser varje utvidgning av Nato som ett hot mot dess nationella säkerhet och intressen. Följaktligen är det sannolikt att Ryssland försöker motarbeta alla finska (och svenska) steg i riktning mot ett Natomedlemskap. Å andra sidan antyder det som har hänt vid tidigare Natoutvidgningar att reaktionerna mot Finland (och Sverige) skulle vara starka, men inte omöjliga att leva med.

Författarna av bedömningen poängterar att Finland och Sverige utgör ett gemensamt strategiskt område och har vägande skäl att göra samma grundläggande val vad gäller deras framtida säkerhet och försvar, antingen det sker på basis av den nuvarande politiken som syftar till konvergens med Nato men utan medlemskap eller med avsikt att ansluta sig till alliansen. Med deras egna ord: ”Vi kan inte annat än understryka hur fundamentalt beslutet är. Det innebär en vattendelare i politiken som måste betraktas som ett långsiktigt engagemang.”[9]

Det kan man med säkerhet säga om beslutet är att söka medlemskap i Nato. Men om vi väljer att stanna utanför, kan det vara lika fundamentalt för vår grundläggande säkerhet och nationella intressen. Om Finland väljer att bli Natomedlem, är det möjligt att det har funnit en lösning på det specifika strategiska dilemma som dess oförutsägbara granne innebär.

Slutsats

År 2017, efter ett hundra år av självständighet, är Finland i dag ett militärt alliansfritt land, som förverkligar sitt konkreta partnerskap med Nato och håller fast vid möjligheten att anhålla om Natomedlemskap. Under de sista åren har Finlands partnerskap med Nato blivit en legitim del av landets säkerhetspolitik. I dag hör Finland (med Sverige) de facto till Natopartnerskapets inre cirkel.

Finland stärker sitt nationella försvar genom att intensifiera sitt internationella försvarssamarbete. Samarbetet är viktigare nu än tidigare med tanke på att den nationella försvarsförmågan ska kunna upprätthållas, utvecklas och användas. Finlands militära verksamhetsmiljö har förändrats och blivit mera komplex. De krav som ställs på försvaret har ökat. Därför är det ytterst viktigt för Finland att det tar del i ett krävande internationellt samarbete.

Nato är en konsensusbaserad organisation som erbjuder gemensamma lösningar för medlemmarna hur man organiserar ett kollektivt försvar, men mycket mer än så. Man erbjuder medlemsstaterna ett forum

för varierande grad av partnerskap, dialog och samarbete. Här finns också möjlighet till avancerad utbildning, träning och övningar, för att bara nämna några få sätt att anpassa försvaren till ändrade förutsättningar och moderna behov.

Det är klart att medlemskap i Nato är politiskt och strategiskt en möjlighet för Finland. I en eskalerande kris skulle finskt medlemskap också ha en starkt stabiliserande effekt i hela norra Europa.

Författaren är ambassadör, dr och seniorforskare vid International Centre for Defence and Security i Tallinn. Han är kallad ledamot av KKrVA.

Noter

1. Republikens president Sauli Niinistös tal vid öppnandet av den 219:e försvarskursen 2016-11-07.
2. ”Upprätthållande och utvecklande av försvarsförmågan”, *Statsrådets försvarspolitiska redogörelse,* Statsrådets kanslis publikationsserie, 6/2017, Helsingfors 2017, s 16.
3. Ibid, s 18.
4. Ibid, s 14-19.
5. Ibid, s 25-27.
6. *Konsekvenserna av ett eventuellt finskt Natomedlemskap. En bedömning*, Utkikesministeriet, Helsingfors apr 2016, 62 sidor.
7. Ibid, s 5.
8. Ibid, s 5.
9. Ibid, s 7.

Det militära samarbetet mellan Sverige och Finland

av Micael Bydén

LÄGET I VÄRLDEN kräver samarbete.

Inget land står närmare Sverige än Finland. Våra historiska och kulturella band är många och täta. Vår relation med Finland bygger på ett ömsesidig förtroende och har stärkts genom decennier av samarbete. Det är ett samarbete som har ett exceptionellt brett stöd bland inte bara våra folkvalda politiska beslutsfattare utan också medborgarna i våra länder. Vi har ett delat ansvar att bidra till stabilitet i Östersjöregionen och våra respektive säkerhetspolitiska lösningar utgår ifrån att säkerhet byggs tillsammans med andra. I en allt osäkrare omvärld är det naturligt att svenskt-finskt militärt samarbete fördjupas och får allt större betydelse.

Jag kommer här att ge en bild av det militära samarbetet mellan Sverige och Finland idag och inför framtiden.

Det svensk-finska försvarssamarbetet innefattar samtliga stridskrafter och ledningsnivåer samt materiel och logistik. Samarbetet omfattar även gemensam planering för kris och krig vilket ger en handlingsfrihet att agera gemensamt. Det bidrar till stabilitet och förutsägbarhet i vårt närområde. Det skapar också en tröskeleffekt, det vill säga att kostnaden för att angripa våra respektive länder militärt bedöms som orimligt hög. Därmed inte sagt att Sverige och Finland ingått någon form av militär allians – vi är två militärt alliansfria länder. För att våra länder ska agera tillsammans behöver nödvändiga politiska beslut fortfarande fattas nationellt.

Grunden i svensk säkerhetspolitik är samarbete med våra partner. Den praktiska innebörden av detta är att vi måste ha förmåga att ge och ta emot militärt stöd. Våra fördjupade internationella samarbeten är av största vikt för att stärka tröskeleffekten och öka förutsättningarna för samarbete i händelse av kris eller krig. Alla militära operationer kräver förberedelser och samövning. Vår internationella samverkan minskar dock inte på något sätt behovet av en egen robust försvarsförmåga. Den är snarare en förutsättning för både strategiska partnerskap och egen handlingsfrihet i konfliktskalans alla skeden.

Sverige och Finland har en lång tradition av försvarssamarbete. Samarbetet i dess nuvarande form etablerades i maj 2014 då våra länders försvarsministrar undertecknade en gemensam handlingsplan. I denna gavs försvarsmakterna i Finland och Sverige i uppdrag att undersöka möjligheten till ytterligare fördjupning av försvarssamarbetet. I januari 2015 presenterades den försvarsmaktsgemensamma slutrapporten.

Analysen i den militära slutrapporten bedrevs inom sex fokusområden: marinstridskrafterna, flygstridskrafterna, arméstridskrafterna, logistik och materielanskaffning, gemensamma förband och säker kommunika-

tion. Respektive stridskraftsnivå uppdrogs att utarbeta en vision och plan med mål för att uppnå visionen. Den militära bedömningen i slutrapporten var, och är fortfarande, att ett fördjupat bilateralt samarbete ger en stark signaleffekt till vårt närområde och ökar vår operativa effekt. Samarbetet ökar även vår interoperabilitet och förmåga att agera tillsammans både nationellt och internationellt.

I rapporten lämnade Försvarsmakten bland annat förslag till upprättande av en svensk-finsk marin stridsgrupp (Swedish-Finnish Naval Task Group, SFNTG), utökad interoperabilitet mellan våra länders flygstridskrafter med förmåga till gemensamma operationer, gemensamt nyttjande av flygbaser och stridsledningsförmåga samt ett gemensamt ramverk på brigadnivå inom arméstridskrafterna.

Försvarsmakternas förslag och rekommendationer fick gehör i maj 2015 då våra länders regeringar ingick ett Joint Statement. Regeringarna uppmanade då försvarsmakterna att påbörja genomförande av förslagen i slutrapporten inom gällande mandat och lagstiftning. De områden som prioriterades var upprättandet av system för säker kommunikation, alternativa landningsbaser, samarbete inom luftövervakning, utveckling av den gemensamma marina stridsgruppen samt fortsatt samarbete på övningsområdet och gemensamt användande av marin infrastruktur. Hög prioritet skulle ges till upprättande av system för säker kommunikation. Ett annat högt prioriterat område var utvecklingen av operativ planering i syfte att skapa möjlighet till gemensamt agerande i olika scenarier.

Den politiska inriktningen fastslogs ytterligare i och med Försvarsbeslutet 2016–2020. Här framgår att

> Samarbetet med Finland är av särskild vikt. Samarbetet med Finland omfattar även planering och förberedelser för ett gemensamt användande av civila och militära resurser i olika scenarier. Exempel på detta kan vara hävdandet av respektive lands territoriella integritet och utövandet av rätt till självförsvar enligt artikel 51 i FN-stadgan.

Inom försvarsområdet finns det, utifrån ett svenskt perspektiv, inga andra principiella begränsningar än att samarbetet inte innebär ömsesidiga försvarsförpliktelser.

Enligt Försvarsmaktens strategiska inriktning som fastställdes 2015 har ett fördjupat försvarsamarbete med Finland högsta prioritet. Vi bedömer att förslagen i den gemensamma militära slutrapporten kan ge avsevärda operativa vinster för både den svenska och finska försvarsmakten.

Försvarsmaktens samarbete med Finland utvecklas alltså i positiv riktning. Sedan 2015 har de båda försvarsmakterna en gemensam implementeringsplan för det militära samarbetet som revideras årligen.

Arbetet med att skapa förutsättningar och förmåga att genomföra gemensamma militära operationer i olika konfliktnivåer utvecklas stegvis. Att på sikt gemensamt med Finland kunna nyttja våra militära resurser och förmågor tillsammans i lösande av vissa uppgifter ökar Försvarsmaktens operativa effekt. Ett exempel är utvecklingen av den gemensamma marina stridsgruppen som ska uppnå initial operativ förmåga under 2017. Denna förmåga omfattar bland annat möjligheten att genomföra sjöövervakningsoperationer tillsammans. Målsättningen är att uppnå full operativ förmåga 2023 då även sjöfartsskydd och krishanteringsoperationer, både regionalt och internationellt, ska kunna utföras av den gemensamma marina stridsgruppen. I framtiden ska stridsgruppen kunna användas även i händelse av kris eller konfliktsituationer. Det sedan 2006 operativa samarbetet inom sjölägesutbyte (Sea Surveillance Co-operation Finland Sweden,

SUCFIS) är en viktig beståndsdel i det marina samarbetet där de båda försvarsmakternas marina ledningscentraler dagligen delar sjölägesinformation. Det ökar den operativa nyttan av respektive lands resurser.

Inom ramen för det nordiska försvarssamarbetet, Nordefco, sker på vissa områden ett fördjupat svensk-finskt samarbete. Här kan exempelvis utvecklingen av alternativ landningsplats och Cross Border Training på nordkalotten för flygstridskrafter lyftas som goda exempel. I detta fall har det nordiska samarbetet inneburit att Sverige och Finland kunnat ta ytterligare steg i det bilaterala samarbetet.

Att öva tillsammans är viktiga delar i att stärka vår nationella och gemensamma försvarsförmåga, utveckla vårt samarbete och interoperabilitet samt visa på vår vilja att tillsammans ta ansvar för säkerheten i Östersjön. I år har finska förband deltagit i AURORA 17 och svenska flygstridskrafter övade för första gången i modern tid nationellt försvar av Finland under finska övningen RUSKA 17. Våra arméstridskrafters målsättning är att utveckla förmågan att arbeta tillsammans och öka interoperabiliteten inom ramen för var sin brigadstruktur. Detta innebär att en svensk bataljon ska kunna ingå i en finsk brigad och vice versa.

Armén har även en gemensam övningsplan som ligger till grund för den fortsatta utvecklingen. Svenska och finska arméförband har en lång historia av nära samarbete, särskilt från internationella insatser i bland annat Afghanistan, EU:s stridsgrupper (Nordic Battle Group) och i FN-insatser. Finland stödjer exempelvis den svenska kontingenten med specialistläkare i Mali (MINUSMA).

En avgörande komponent för att gå framåt och djupare i samarbetet, som nu till del är genomfört, är upprättande av system för säker kommunikation mellan våra försvarshögkvarter. Vidare har våra flygvapen påbörjat arbetet med att utveckla ett bilateralt luftlägesutbyte i syfte att öka vår förmåga till luftövervakning och gemensam lägesbild.

En annan viktig aspekt är det omfattande utbytet mellan våra länders försvarsmakter som genomförs från förbandsnivå upp till högsta militära nivå. Sedan ett flertal år tillbaka tjänstgör finsk personal i Högkvarteret och vice versa i finska Huvudstaben. Även andra ledningsnivåer ser nyttan av detta utbyte som ett förtroende- och kunskapsbyggande verktyg.

Den politiska viljan i respektive land är tydlig. Våra länders försvarsmakter ska bygga förmåga att kunna agera gemensamt även bortom fredstid om politiska beslut fattas. Det skapar handlingsfrihet och en tröskeleffekt. En förutsättning för detta arbete är det rättsliga ramverket.

I november 2015 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att analysera förutsättningarna enligt regeringsformen för Sverige att, under förutsättning att nödvändiga politiska beslut fattas, med militära resurser agera gemensamt med annan stat för att möta ett väpnat angrepp mot någon av staterna samt för att hindra kränkningar av någon av staternas territorium i fred och under krig mellan främmande stater. Uppdraget var inte begränsat till samarbete med visst land men samarbetet med Finland berördes särskilt i direktiven. Utredningen, som överlämnades i september 2016, slog fast att det inte finns något hinder för försvarssamarbeten som innebär givande och tagande av militärt stöd så länge de har konstitutionellt stöd. Det handlar bland annat om hur beslut fattas om att sända en svensk väpnad styrka utomlands och om att överlåta förvaltningsuppgifter till utländska organ.

I mars 2017 tillsatte regeringen en följdutredning om den rättsliga regleringen av försvarssamarbetet med Finland. Utredningen kommer särskilt att belysa hur svenska beslut

att ge och ta emot militärt stöd inom ramen för det svensk-finska försvarssamarbetet kan fattas tillräckligt snabbt, liksom vilka befogenheter som eventuella stödjande finska styrkor bör ha.

Det undgår ingen att samarbetet mellan Sverige och Finland är djupt och brett. Exemplen på samarbetsområden och projekt är många. Men avgörande för att denna särskilda relation ska bestå och växa över tid är några faktorer som jag särskilt vill lyfta fram.

De personliga kontakterna mellan svenska och finska försvarsmaktsföreträdare är nära och täta. De återfinns på alla nivåer – centralt, regionalt och lokalt – och är en grundsten för vårt samarbete. Dialogen, både den formella och den mer informella, stärker den ömsesidiga kunskapen om säkerhetspolitiska bedömningar och främjar samverkan både inom militär förmågeutveckling och mer omedelbara operativa frågor.

Den gemensamma övningsverksamheten är som framgått ovan omfattande. Det finns ett egenvärde i ständigt återkommande övningsaktiviteter och möten, både bilaterala och inom andra fora. Att ständigt mötas och gemensamt utveckla övningskoncept och diskutera utmaningar bygger förtroende och stärker relationen. Det bidrar också till den interoperabilitet som är förutsättning för all samverkan med andra länder.

Det pågår ett ständigt informationsutbyte mellan våra länder. Vinsterna i att kunna dela bedömningar och sakinformation för två grannländer med så likartad säkerhetspolitisk utgångspunkt är uppenbara. Det gäller båda information som relaterar till vårt närområde och sådant som har bäring på områden längre bort i världen, i synnerhet där båda våra länder har internationella insatser. Det stärker oss utöver vår nationella förmåga. Vi har ett ömsesidigt intresse av att fortsätta att utveckla informationsutbytet.

Samarbetet med Finland är centralt för både våra länder och för säkerheten i Östersjön. Alla våra kontaktytor skapar förutsättningar för att vi ska kunna agera tillsammans om det krävs. För att effektivt möta utmaningarna i vårt närområde bygger vi säkerhet gemensamt. I detta arbete är Finland vår långsiktiga och viktigaste partner.

Författaren är general, överbefälhavare och ledamot av KKrVA.

Finnish "Total Defence" in the post-Cold War Era

by Jyri Raitasalo

DURING THE COLD WAR era, the foundations of Finnish security policy were formulated through the paradigm of neutrality and the willingness to avoid being part of the great-power confrontation between the East and the West. Maintaining defence capability to protect the territorial integrity of the country against military threats formed the foundation of Finnish defence policy.

Total defence, the principle that in a time of military crisis all branches of the society would support national defence with all available capabilities, was brought into fruition during the Cold War era. This was needed because the scarce resources of a small state prohibited the development of military capability to the level of real credibility – at least when looked upon from the perspective of fighting power vis-à-vis the immediate security environment. It is noteworthy that even though total defence in Finland during the Cold War was focused on military threats, it was broader in its scope and preparations against other (non-military) threats were also part of the total defence concept.

This chapter looks at the development of the Finnish total defence tradition during the post-Cold War era. This development is conceptualized through a change from the total defence system to a comprehensive security model. It coincides with the analytical widening of the concept of security – in Finland and within the Western security community.

The change covered in this article highlights the shift in the way security threats have been re-conceptualized ever since the early 1990s. Much of the contemporary analytical thinking and official policy highlight the very broad notions of security threats that can influence many vital functions of the society. During the cold War, the focus was more clearly on the possibilities of the (civilian) society as a whole to support the military defence of the nation in a time of war.

The End of the Cold War

With the demise of the superpower confrontation and the rapid erosion of the bipolar international system in the early 1990s, states found themselves in a situation where the existing rules of the international system became questioned and 'new' rules of the international security game needed to be defined. The end of the Cold War forced a change in the logic according to which states prepare for military crises as well as maintain, develop and use their military forces.

Within the Western security community, the demise of the overtly militarized security environment with its zero-sum view on international relations was accompanied with the focus on increasing interdependence of the globalizing world system. Positive-sum

approach to security was embraced – the enlargement of the European Union and NATO being two obvious examples.

At the same time the very concept of security started to widen. During the 1990s and the next decade, the West moved from a purely military-focused security concept towards a more comprehensive approach to security which contained matters of politics, economics, the environment and societal relations – in addition to the military sphere. In addition to this sectoral widening, new referent objects of security were brought forward. Individual security (human security), societal security and even global security were accentuated in addition to the very traditional notion of state-level security.

At the same time, most Western states were cashing in the so-called "peace dividend". Militaries became smaller, divisions and brigades were slashed, military budgets were cut and "old" military equipment was either destroyed or sold to the highest (respectable) bidder. Many European states trashed conscription, changed to all-volunteer contracted forces (which are often called professional militaries) and did away with the perspective of deterring or preparing to wage war against advanced state-based actors.

"Military transformation" and "expeditionary operations" became the new catchphrases that reflected the "new" Western outlook to military affairs and defence: it was all about deployable (expensive high-tech) military capability that could be brought to bear in a multinational setting - each state capable of producing only a part of the forces and capabilities required to be used collectively to tame the post-Cold War security environment out-of-area. Multilateral crisis management, humanitarian operations and later counter-terrorist operations and counter-insurgency operations became the bread and butter of most Western militaries.

When the Cold War ended, the main driver for the Finnish security and defence policy was to move to be an integral part of the "West". Membership in the European Union and participation in the NATO Partnership for Peace program were important concrete expressions of the shift in the Finnish security and defence political outlook. Finland took steps forward and moved from neutrality towards military non-alignment. Ever since, Finnish defence policy has been defined in close connection – practically within – the Western security community, but taking into account some national distinctive features. Most important of them the Finnish geostrategic situation and the historical experiences with the Soviet Union.

During the 1990s, and the next decade, Finnish defence policy followed the logic of slow evolution based on the rather benign security environment of the post-Cold War era. Also, Finland was able to cash in the so-called "peace dividend" – streamlining the Finnish Defence Forces (FDF), in terms of both the size of its peacetime organization, infrastructure and personnel as well as its wartime troop levels and readiness. Between the end of the Cold War and 2012 the Finnish Defence Forces' peacetime structures underwent several rounds of base closures. In addition, the number of salaried personnel went down from approximately 20,000 persons to less than 15,000. Also, the wartime strength of the defence forces was cut – almost 200,000 troops were axed from the FDF wartime organization. Numbers shrunk from 540,000 to 350,000 soldiers.

However, at the time when most European states were transforming their defence planning guidelines in a "revolutionary" fashion – focusing on out-of-area military operations and expeditionary capabilities as well as going professional – the focus of Finnish defence policy was the prevention of any potential

military threats rising against the nation by maintaining sufficient military capability to repel any attack, even a large-scale conventional military attack.

The militarily non-threatening international security landscape facilitated the maintenance and development of Finnish defence capability at a rather moderate level of ambition. Except the potential risks associated with the future development of Russia, there were no significant military threats on the horizon to be countered with the tools of the FDF. Out-of-area military crisis management became a routine mission for the Finnish Defence Forces, but the number of troops deployed or the costs associated with the operations were low vis-à-vis the FDF wartime organization and the national defence expenditures. In addition, procurement decisions were made following the logic of national territorial defence against advanced military adversaries.

When analysing the Finnish defence policy outlook and the development of national defence capability in Finland during the post-Cold War era, it is important to take the geographical and historical factors associated with Russia into consideration. After the end of the Cold War Russia was still a great power in a military sense, although it did have difficulties in keeping the peace domestically. In addition, Russia and Finland share more than 1,300 kilometers of common land border. Finns also still remember the events related to the wars with the Soviet Union in 1939–1944 and the Soviet political and military pressure exerted on Finland during the Cold War era. Thus, during the post-Cold War era, Russia did not form a military threat to Finland, but uncertainties related to the future development of Russia have been an integral part of maintaining a rather traditional outlook to national defence in Finland throughout this time period.

Thus, after many Western states became preoccupied with international crisis management operations, counter-insurgency operations and the "Global War on Terrorism", Finland retained the outlook to defence which emphasized the possession of credible large-scale national military capability to prevent military threats against Finland and its territory from emerging. Relying on general male conscription and keeping the territorial defence against potential large-scale military attack was the framework through which defence capability was conceptualized, maintained and developed. This did not resonate particularly well within the Western security community, particularly during the new millennium. After all, almost all European states were focused on military transformation, all-volunteer contracted forces and scaling down conventional warfighting capability and know-how.

Wars in Georgia and Ukraine

For a brief moment, the War in Georgia sent shock-waves around the Western world in August 2008. After all, it was just four months after NATO member-states had noted – and codified into the Bucharest summit declaration – that Ukraine and Georgia would become members of the Alliance in the future. No timeline was acknowledged, but the summit declaration was clear enough:

> NATO welcomes Ukraine's and Georgia's Euro-Atlantic aspirations for membership in NATO. We agreed today that these countries will become members of NATO. Both nations have made valuable contributions to Alliance operations. … MAP is the next step for Ukraine and Georgia on their direct way to membership. Today we make clear that we support these countries' applications for MAP. … We have asked Foreign Ministers to make a first assessment of

progress at their December 2008 meeting. Foreign Ministers have the authority to decide on the MAP applications of Ukraine and Georgia.

After the initial shock, the dismay concerning the war of "080808" had no major consequences for the way that "security" was conceptualized within the West. Neither did it influence defence spending in Europe, which continued to decline after 2008. Globalization and the so-called "new threats" – terrorism, climate change, state failure and humanitarian concerns – still filled the western security agenda. Direct military threats towards Europe or the Euro-Atlantic area were still considered to be inconceivable.

From the Finnish perspective, the foundations of its national defence planning in the post-Georgia world seemed to be vindicated. Sufficient defence capability for the defence of national territory and the vital functions of the society was still needed. The problem for Finland was, as it was for all Western states, that the global economic downturn that started in 2008 caused severe public spending problems. Costs and outlays needed to be cut – not increased. As was the case in Europe in general, Finnish defence expenditures decreased under economic strain. The Finnish Government decided during 2011 and 2012 to undertake a defence reform by 2015. At the same time the defence budget was cut 10 %.

As a result, the level of material investments plunged, the level of daily operations dropped and the number of salaried personnel of the FDF was cut to 12,000 persons. In tandem, the wartime strength of the Finnish Defence Forces was slashed from 350,000 to 230,000 soldiers. Simply put, the defence-related level of ambition was adjusted to the tight financial situation that the global financial crisis had caused. It is noteworthy, however, that the one thing that did not change was the focus of the Finnish defence outlook. It was still about defending national territory and vital functions of the society against advanced state-based military threats.

The real surprise within the Western security community was caused by Russia in early 2014 when it annexed the Crimean peninsula and started a military crisis in Eastern Ukraine. All of a sudden, great-power politics, military aggression and warfare had returned to Europe. It is noteworthy, however, that for more than a decade Russia and Western states had had opposite perspectives on practically every matter touching on international security – from the War over Kosovo to the enlargement of NATO, the several colour revolutions, Iran's nuclear ambitions and missile defence in Europe to name some.

In retrospect, Russia's actions during 2014 were a logical – although not acceptable – continuation to the rhetoric that it had brought forward since the late 1990s. The fact that Russia was able to surprise most Western statesmen and pundits of strategy by its actions in 2014 showed that the post-Cold War Era Western foundations of international security were laid on shaky foundations. By the annexation of Crimea, the proxy war in Eastern Ukraine and military operation in Syria since September 2015, Russia has challenged the post-Cold war era Western perspective to international security that had matured for some two decades – ever since the early 1990s.

In addition to the threat and use of military force since 2014, much of Russia's actions have been conceptualized through the concept of "hybrid warfare". After two decades of rather benign security situation and the Western defined positive-sum approach to the security problems of the globalizing world system, all of a sudden Russia brought all

elements of its national power to bear to challenge the West and to pursue its own great-power status and prestige. Supposedly, the use of all available means in international politics is something new that traditional concepts of great-power rivalry and statecraft cannot conceptualize.

The Western discourse on hybrid warfare testifies to the fact that the 20+ years succeeding the end of the Cold War had created within the West a lack of understanding of the very traditional great-power behaviour. Something that was normal state behaviour during the threat-penetrated Cold War era was after 2014 called the "new normal". Whether it was about the use of organized military forces without insignias (so-called "green men"), information warfare, propaganda, lying or bribery, Russia was – according to the Western narrative on hybrid warfare – using new tools of statecraft.

When one looks deeper into the details of Russia's actions during the invasion of Crimea and after it, the methods of operation are in fact very traditional in nature. The literature on strategy has been filled with similar expressions throughout history, for at least 2,500 years – since the days of Sun Tzu and Thucydides. Rather than a "new normal", Russia brought back the "old normal" – the way for a great power to operate in an international system that it perceives to be hostile vis-à-vis its national interests.

The logic of Russian actions in the post-Euromaidan crisis would be rather familiar to the statesmen that contained the Soviet Union during the Cold War – from the late 1940s until late 1980s. Naturally this does not mean that we are reliving the Cold War era or that we would be faced with Cold War 2.0. What is argued here is that the logic according to which Russia operates is traditional great power logic – a textbook case of a great power aiming to raise its status and standing among the key players of international politics using all means at its disposal.

Whether the description of "hybrid warfare" is accurate or not, many Western states have focused – rightly so – on countering Russian actions in the economic, military, information and cyber domains. Much of the focus in this incipient Western "hybrid defence" has been non-military. Many Western states have started to increase national resilience against threats that are "multi-domain" in nature and which require cooperation between different authorities to be successfully defeated. The military domain is just one part of this comprehensive hybrid defence.

From Total Defence to the Comprehensive Security Model

The Western discourse on "hybrid warfare" and the need to devise a new form of defence against it has also landed in Finland. This is understandable, because one of the most important Finnish security-political guidelines in the post-Cold War era has been becoming an integral part of the West. And "hybrid warfare" is a Western strategic discourse.

However, when advocating the creation of "new" hybrid defences in Finland, one overlooks the long tradition of Cold war era total defence and the post-Cold War era comprehensive security model, which has "grown out" from the total defence tradition. The Finnish discussion about "hybrid warfare" or "hybrid defence" has more to do with being able to communicate with other Western states and institutions with a language that is shared by all than about the need to create a new system to tackle these so-called "hybrid threats".

Already in 2003, more than a decade before the term "hybrid warfare" was associated with Russia, the Finnish Government formalized the comprehensive security model that assigned roles and responsibilities to all branches of government and authorities to be able to tackle a broad range of security threats to the vital functions of the society. The strategy was revised already in 2006 and 2010 when it was renamed the Security Strategy for Society. The latest revision of this strategy was finalized and accepted in late 2017.

More than a decade ago the "Strategy for Securing the Functions Vital to Society" aimed to uphold national sovereignty, the security of society and the livelihood of the population in all security situations. The society's vital functions were described in the document:

- Management of Government affairs
- International activity
- National military defence
- Internal security
- Functioning of the economy and infrastructure
- The population's income security and capability to function
- Psychological crisis tolerance

The strategy described the threats that could jeopardize the vital functions. Nine threat scenarios were formulated, including 61 associated special situations. In addition, a competent ministry was assigned to each special situation for the purposes of preparedness and situation control. Supporting ministries were also designated.

It is noteworthy that military defence has been – and is today – an integral part of the comprehensive security model. Already in 2004 the Government noted in the security and defence policy white paper that: "[t]he ability to defend the country's own territory against a military attack or against the threat of it remains the core task of the Defence Forces. The Defence Forces can also be used for protecting society against asymmetric threats, which will require them to cooperate with other security authorities in areas such as the protection of society's vital functions, site monitoring and information exchange."

In the 2006 Strategy for Securing the Functions Vital to Society, a total of 50 strategic tasks were assigned to ministries in order to secure society's vital functions. Just as an example, figure 1 presents one strategic task – task number 24 "the management of a major influx of asylum seekers", which is part of the vital function of internal security.

The most important feature of the explicit and formal strategy formulation for the comprehensive security model was the fact that different ministries and authorities were required to cooperate in order to produce contingency plans and to create real readiness for different threat scenarios. The facilitating condition for this cooperation was provided by the decades-long history of interagency cooperation within the Finnish society.

In addition, the comprehensive security model includes an implementation and monitoring mechanism (oversight ensuring that different authorities are able to execute their tasks) as well as a system for organizing exercises to increase preparedness at all levels of society – government level, regional level and municipality level. In addition, the business community is integrated into the comprehensive security model as it holds a key position in securing the functioning of the economy and infrastructure in today's world. In the revised 2017 Security Strategy for the Society, also the third sector (non-governmental organization) is included in the model.

An additional factor facilitating the execution of the comprehensive security model is in the fact that "chain of command" does not change when countering different threat situations. There is always a competent authority in charge of countermeasures being supported by other relevant authorities. The 2003 and 2006 strategy documents codified this system of command into official policy.

The management of a major influx of asylum seekers (Ministry of Labour, MOL).

Preparedness to control a large-scale influx of asylum seekers (mass exodus) is maintained. This involves establishing reception centres as well as other reception arrangements.

The Employment and Economic Development Centres continue to prepare reception and processing contingency plans for mass exodus situations. Suitable premises are identified together with municipalities, and possibly with other entities. Preliminary contracts are signed to facilitate the reception of up to 100 000 asylum seekers. As additional personnel are recruited, the role of trained volunteers and organizations must also be taken into account.

A national reception register is developed for the purpose of serving the national situation picture as well as for managing a large-scale influx of asylum seekers. The Ministry of Labour, jointly with Economic Development Centres and the transport and communications departments of State Provincial Offices, makes an assessment of the required transport equipment for different threat situations, makes the necessary provisions and draws up plans for establishing regional cooperation teams tasked to coordinate the immigration.

The minimum standards and establishing arrangements for the planned reception centres are detailed in the reception centres' contingency plans. Logistic services to the asylum seekers, including food services, accommodation, clothing and necessary health services, are to be provided even within a few hours after their having arrived at the reception centre. This entails that food and health services be prearranged between municipalities and departments for social and health care services of the State Provincial Offices'.

Fig. 1. The description of strategic task number 24 "the management of a major influx of asylum seekers" from the 2006 Strategy for Securing the Functions Vital to Society.

It is important to note that whatever the practical manifestation of a threat to the nation – information warfare, military pressure or mass-migration for example – the comprehensive security model provides the capability for decision-making and action between the supported and supporting authorities at all levels of the society. And in order to stay effective, constant work needs to be done in order to upgrade the comprehensive security model. During the last 15 years, this has been done by the Government in 2003, 2006, 2010 and 2017. In the meantime, three Government white papers on security and defence policy (2004, 2009, 2012) and one Government Defence Report

(2017) have been finalized. Being part of the comprehensive security model, the military defence of Finland is still the number one task of the Defence Forces. And according to the stipulations of the 2017 Government Defence Report, the requirements of the contemporary security environment demand increased resources to the development and maintenance of credible military capability.

It would be overly optimistic to assume that it would be easy or even possible to forecast the exact way that the nation becomes threatened in the future. The system of countering a multitude of security threats must be flexible so that a lead-agent can be assigned, and the supporting authorities are able to provide the support that is needed to tackle the threat in question. This kind of flexibility is not easy to achieve. Most of all it requires trust between different authorities. And trust does not emerge quickly. Building trust takes years and most likely decades of hard work. From the point of view of the Finnish comprehensive security model, trust between authorities in combatting collectively different security threats has been built actively throughout many decades – almost a century. The culture of interagency cooperation is the key for succeeding in preventing the many threats facing us today – whether one calls them "hybrid warfare" or something else.

The author is lieutenant colonel and docent of strategy and security policy at the Finnish National Defence University. He is a corresponding fellow of the Royal Swedish Academy of War Sciences.

Finland och Ryssland; historia och geografi

av René Nyberg

FINLANDS FÖRHÅLLANDE TILL Ryssland är djupt förankrat i historia. Och vad är historia om inte till en hög grad en studie om geografi i tiden? Stalins ord till Paasikivi i Kreml oktober 1939 om att varken ni eller vi kan rå för geografin är inte glömda.

Under det kalla kriget framställdes den strategiska situationen i norr som nordisk balans. Det var speciellt den norske forskaren Arne Olav Brundtland som utvecklade teorin, där Norge som Natomedlem betecknades som motvikt till det av VSB-pakten hämmade Finland. Fast tankegången i och för sig hade sina förtjänster var det omöjligt för Finland att se sig självt som en motvikt till Norge och acceptera den deterministiska synen. Men såsom notkrisen 1961 bevisade reagerade Norden och speciellt Sverige på sovjetiskt tryck mot Finland. Det var någonting som Moskva noga noterade.

President Kekkonens kända initiativ om en kärnvapenfri zon i Norden liksom hans förslag om gränsfred i norr blev ofta missförstådda. De var Kekkonens försök att förekomma och desarmera eventuella sovjetiska påstötningar i en kris.

President Koivistos kanslichef Jaakko Kalela relaterar gärna Koivistos ironiska kommentar till ett påhopp om finlandisering: ”Påståendet att Finlands ställning har försvagats innebär väl att vårt utgångsläge hösten 1944 var starkt.”

Historiskt sett är den nordiska balansen ingenting nytt. Sedan medeltiden låg det i Lübecks, Nederländernas och Englands intresse att förhindra att varken Danmark eller Sverige allena kontrollerade handeln i Östersjön. De varierande svenska och danska allianserna under seklens lopp stötte därför ofta på patrull hos utomöstersjöiska makter. Balansen i Östersjön rubbades oåterkalleligt med grundandet av St. Petersburg och den svenska stormaktens nedgång, fast varken Sverige eller Danmark insåg det till fullo före Napoleonkrigen.

Pusjkins celebra dikt Bronsryttaren lanserar den välkända tanken bakom grundandet av St. Peterburg:

”Naturens ordning själv beskär
oss att slå upp ett fönster här,
emot Europa.”

Men den innehåller även ett hotfullt bud till fienden:

”Här bör den nya staden byggas.
Det hotar svensken, och så kan
vi mot hans onda anslag tryggas.”

(Översättning Lars Zilliacus, Ersatz, Stockholm 2017 s 43)

När dikten utkom 1833 hade det ryska Sverige, de sex svenska län som avstods i freden i Fredrikshamn 1809, konsoliderats till Storfurstendömet Finland med av

kejsaren-storfursten bestyrkta rättigheter såsom den svenska lagen, den lutherska tron och det svenska språkets ställning. Bondespråket, finskan, slumrade ännu och jämställdes med svenskan först 1863 av Alexander II.

Med den svenska 1812 års politik var jämvikten återställd i Norden och furst Potemkins kärva ord till det svenska sändebudet i St. Petersburg greve Stedingk fallit i glömska. Efter Gustav III:s krig 1788–90 summerade Potemkin sina tankar med vad Stedingk kallade för ett ”ryskt Columbi ägg”: ödelägga Finland, bortföra befolkningen och tvinga den att bosätta sig i glesbefolkade delar av Ryssland. ”Han talte med mig om detta som den bästa försvarsplanen mot Sverige”: (Carl Henrik von Platen: *Stedingk*, Atlantis 1995, s. 208). Hundrafemtio år senare tillämpade Stalin systematiskt Potemkins metod med hjälp av boskapsvagnar.

Med den ”Stora ryska revolutionen” såsom den officiösa ryska historiografin idag kallar åren 1917–22 var balansen rubbad och Sovjet-Ryssland inträngt i Finska vikens ända. Stalins tolkning av situationen var det omringade fortet, och han rustade för krig.

När kriget bröt ut 1939 var det finska samhället förenat och starkt. Den finska regeringen åtnjöt ett brett stöd i riksdagen, medan de baltiska staterna och Polen hade övergått från parlamentarisk demokrati till auktoritärt styre och Tjeckoslovakien hade upphört att existera. När kriget tog slut 1945 hade enbart tre huvudstäder i det krigförande Europa besparats av ockupation: Helsingfors, London och Moskva.

Med hela ”sjökanten”, såsom Axel Oxenstierna kallade kusten söder om Sverige, i sovjetiska händer och Röda armen vid Elbe var balansen i Europa hotad. Med massivt amerikanskt materielstöd och grundandet av Nato återställdes jämvikten i kärnvapenåldern.

Avgörande för att Finland överlevde var enligt George F. Kennan det finska motståndet och Sverige. Molotov utbrast till ett svenskt statsråd i september 1940: ”Finska kriget, det var ju ert krig.”

Det var vinterkriget som placerade Finland på Stalins karta. Före 1939 var Finland för Sovjetunionen en randstat *limitrof*, någonting som påminner om 1990-talets uttryck ”nära utlandet”. Fast Finland hade allierat sig med Belsebub för att bekämpa djävulen antog Finland aldrig Belsebubs värderingar. Mannerheim hedrade de stupade judiska soldaternas minne med att besöka synagogan i Helsingfors på självständighetsdagen den 6 december 1944. Som första land i krigets Europa gick Finland till parlamentsval i mars 1945, när de allierade var ännu allierade och förespråkade fria val.

Återigen är Ryssland inträngt i Finska vikens ända, fast med kontroll över Viborg och Karelska näset varifrån gasledningen Nordstream I till Tyskland har sin början. Ändå är situationen markant en annan än efter den ryska revolutionen. Femtio år av mångsidig samverkan med den stora grannen har stabiliserat förhållandet och skingrat hatkänslorna.

När den ryska politikerpajasen Vladimir Zjirinovskij utbrast att finnarna hatar ryssarna på grund av vinterkriget, var det ingen i Finland som noterade honom. Anledningen till utbrottet var kvartalsfinalen i ishockey i Sotji i februari 2014 där Finland slog Ryssland med presidenterna Niinistö och Putin på åskådarläktaren. Men samtidig råkade den aningslösa Zjirinovskij bekräfta att vinterkriget fortfarande bildar grundvalen för det finsk-ryska förhållandet.

Det är inte lätt att definiera när efterkrigstiden tog slut i förhållandet till Sovjetunionen. Det sista tåget med skadeståndsleveranser passerade gränsen i september 1952, en månad efter avslutningen av de olympiska

spelen i Helsingfors. Stalin levde ännu vid det här laget och Sovjetunionen deltog för första gången i OS, men Moskva krävde att de sovjetiska idrottarna i Helsingfors borde få bo avskilt från de andra. Den nybyggda teknologbyn i Otnäs, väster om Helsingfors blev östblockens egen olympiska by.

President Paasikivi avböjde 1947 Stalins inbjudan att besöka Moskva med att hänvisa till sin höga ålder (77 år) och resans emotionella strapatser. I sin depesch till utrikesminister Bevin uttryckte det brittiska sändebudet sin beundran ”hur fysiskt och moraliskt stark denne gamle man är.” Grunden för Paasikivis återbud var det sovjetiska förslaget om ett vänskapsavtal, som Paasikivi betraktade som onödigt sedan fredsavtalet i Paris i september 1947 hade trätt i kraft.

När Stalins efterträdare hösten 1955 inbjöd Paasikivi till Moskva var den då redan 85-årige presidenten beredd. Han återvände hem med att konstatera att det här var den enda resan till Moskva varifrån han återvände nöjd. Sovjetunion hade beslutat återlämna det sedan 1944 arrenderade Porkalaområdet väster om Helsingfors.

Efterkrigstiden tog så småningom slut, och den europeiska säkerhetskonferensen 1975 förblir ett märkesår för Kekkonen och Finland. Helsingforsavtalet slog fast respekten för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, gränsers okränkbarhet, rätten att fritt bestämma sitt eget politiska och ekonomiska system m m. Mänskliga rättigheter var en tidsinställd bomb för det sovjetiska väldet, och gränsernas okränkbarhet förblir grundfrågan i det pågående kriget i Ukraina.

”Vi segrade men ni vann” konstaterade en känd rysk författare när jag 2001 i Moskva visade honom Paasikivis arbetsrum varifrån det finska sändebudet under mellanfreden 1940–41 hade kallats till nattliga möten i Kreml med Molotov.

Medlemskap i den Europeiska Unionen var utan tvivel en *homecoming* för Finland som under efterkrigsåren stegvis hade säkrat sina intressen i den europeiska integrationsprocessen. För president Koivisto spelade den säkerhetspolitiska dimensionen en avgörande betydelse. Skillnaden till Sverige var markant. För Sverige gällde det i främsta rum att slå vakt om sina ekonomiska intressen.

Med en dos självkritik bör det medges att Finland mestadels hade fel när vi gav Estland råd. EU- medlemskapet hade stor säkerhetspolitisk vikt för Finland men ett utsatt land som Estland behövde mera. Idag är de baltiska staternas Natomedlemskap en viktig stabilitetsfaktor i Östersjöregionen. Spänningen runt Östersjön i luften och på havet har inte sitt ursprung i området utan är en reflektion av utnötningskriget i östra Ukraina. På ett sett påminner situationen om Krimkriget 1853–56 som ledde till vad som i Finland fortfarande heter Ålandskriget, där de brittiska och franska flottorna bombarderade Kronstadt, Sveaborg och förstörde fästningarna på Åland.

Upptrappad militär aktivitet innehåller alltid risker. Kriget i Ukraina har förändrat situationen i Europa och föranlett ett intensivt militärt samarbete mellan Finland och Sverige som innebär ett paradigmskifte. Enligt statsminister Löfven syftar det militära samarbetet med Finland till ”operativ planering för situationer bortom fredstida förhållanden”.

Det finns en paradox, det vill säga en skenbar brist på logik, i ländernas sätt att förhålla sig till ett medlemskap i Nato, även om båda ländernas försvarsmakter i lika hög grad är kompatibla med Nato. Den svenska regeringen överväger inte ett medlemskap. Den finska regeringen utesluter däremot inte möjligheten.

Kriget i Syrien föranledde en flyktingström som överraskade Västeuropa 2015 och

nådde Sverige och även Finland. Den ryska dagstidningen *Kommersant* myntade i sin rubrik den skurrila flyktingströmmen över den norska och finska gränsen som ”flykt på cykel” (*velobegstvo*).

Att som Ryssland skicka fem tusen asylsökande till Norge och låta tusen ta sig över gränsen i norra Finland överraskade både Oslo och Helsingfors. Från finsk synpunkt var det ett förtroendebrott som ifrågasatte gränsordningen. Speciellt oacceptabelt var det att kriminella element fick operera vid Rysslands gräns. Finland var i inget skede försvarslöst men steget att stänga gränsen behövde man inte ta. Det är uppenbart att Ryssland spelade med flyktingfrågan och använde sig av någonting som idag kallas för hybridåtgärd. Men det skedda lämnade en besk eftersmak. Speciellt med tanke på att Ryssland som bekant har problem med alla sina många grannar, dock med ett undantag – Finland.

Säkerhetspolitiken måste vara långsiktig eftersom den inte har någon slutpunkt, ingen slutgiltig lösning – *finalité*. Finlands geopolitiska dilemma, det vill säga det olösliga problemet, förblir den oförutsägbara grannen. Då man inte kan lösa detta dilemma, måste man kunna hantera det.

Författaren är ambassadör och kallad ledamot av KKrVA.

Behovet av samarbete ökar

Finland i Europa och förhållandet till den transatlantiska länken

av Teija Tiilikainen

FINLANDS SÄKERHETSPOLITISKA OMGIVNING har ändrats markant under de senaste åren. Den ökade spänningen mellan Ryssland å ena sidan och EU samt USA å andra, har försämrat atmosfären i Östersjöområdet. Det ökade samarbetet mellan Östersjöstaterna i frågor som miljö och transport har nu förvandlats i en stämning som påminner om det kalla kriget. Rysslands annektering av Krim, följd av sanktioner från EU och USA, har åter gjort Östersjöområdet till en av tyngdpunkterna för en ökad politisk och militär konfrontation i Europa. Rysslands nya aggressiva utrikespolitik, tillsammans med förstärkandet av dess militära baser i området, har bidragit till en ökad känsla av osäkerhet och lett till Natos motåtgärder till stöd för dess allierade vid Östersjöns sydkust.

Den försämrade säkerhetspolitiska situationen i den nordisk-baltiska omgivningen ska förstås mot bakgrund av den förändring som pågår i den globala maktbalansen samt i förhållandena mellan stormakterna. Ett starkt Kina binder USA till Asien och ger Ryssland mera rörelseutrymme i Europa. USA:s mera vacklande förhållningssätt till transatlantiska förhållanden, som följd av Trumppresidiet, är en del av samma fenomen. Det sistnämnda strider dock emot Natos aktiva nya åtgärder i de baltiska staterna och Polen samt dess politik som balanserar Ryssland.

Finland litar på säkerhetspolitiskt samarbete

Den försämrade säkerhetspolitiska omgivningen har tydliga konsekvenser för Finlands säkerhets- och försvarspolitik utan att dock ifrågasätta dess grundvalar. Dessa kom till under det tidiga 1990-talet då Finland i motsats till andra nordiska länder inte genomförde någon grundläggande försvarsreform. Landet höll i stället fast vid grundpelarna av dess tidigare politik, d v s territorialförsvar och allmän värnplikt. Oberoende av förändringarna i omgivningen och av en minskad risk för väpnad konflikt blev möjligheten till en militär aggression emot Finland aldrig slopad från landets försvarsdoktrin.

Medan ett trovärdigt nationellt försvar hela tiden har utgjort grunden för Finlands säkerhetspolitik, har det funnits mera variation i förhållningssättet till internationellt försvarspolitiskt samarbete. Finland har systematiskt utvidgat och förstärkt sin roll i det internationella säkerhets- och försvarspolitiska samarbetet sedan mitten på 1990-talet. Landets beslut att ansluta sig till EU men stanna utanför Nato har inte hindrat det från att utveckla ett allt djupare samarbetsförhållande med det sistnämnda. Vad doktrinen gäller, har den ökade spänningen fått Finlands politiska ledning att ytterligare

betona landets 'option' att vid behov kunna ändra politiken och söka Nato-medlemskap.

Än så länge har det dock inte funnits några tecken på en sådan förändring i de politiska eliternas tänkande, även om Finlands beroende av Sverige i Nato-frågan har blivit mera påtagligt. Den ökade militära spänningen kring Finlands gränser har inte ökat befolkningens stöd för Nato-medlemskapet från nivån dryga 20 procent. Detta motsvarar ungefärligen stödet av de två partier, d v s Samlingspartiet och Svenska Folkpartiet som stöder Finlands anslutning. Det är dock mycket sannolikt att medlemskapets understöd skulle öka ifall de politiska eliterna började en aktiv kampanj för anslutning. Finlands regering har uppmuntrat till en öppen debatt om Nato medlemskapet även i det spända internationella läget. Den oberoende expertutredning som regeringen beställde år 2016 om Nato-medlemskapets konsekvenser för Finland är ett tecken på detta.[1]

Sveriges och Finlands Nato-partnerskap har höjts till en ny nivå tack vare den förändrade omgivningen och Natos nya betoning på artikel fem uppdrag. Denna Enhanced Opportunities Partner (EOP)-status blev bekräftad i toppmötet i Wales år 2014, vilket erkände de två ländernas starka bidrag till Nato-ledda krishanteringsoperationer och förbättrade möjligheterna till en politisk dialog med alliansen. Båda länderna underskrev det s k värdlandsavtalet som berör alliansstruppernas rättigheter på finländskt och svenskt territorium. Som Natos partnerländer har Finland och Sverige under en längre tid också deltagit i gemensamma övningar med organisationen. Detta samarbete har fortsatt trots att övningarna nyligen mera har fokuserat på kollektiva försvarsuppdrag, vilket signalerar partnerskapets djupa karaktär.

Finlands vilja att engagera sig i internationellt försvarssamarbete gäller också i EU-sammanhang. Landets något försiktiga attityd till unionens säkerhets- och försvarspolitik i början av dess medlemskap har stegvis ändrats till ett fullt stöd till detta samarbete i alla dess former. Finland har bidragit aktivt till EU:s militära och civila insatser, snabbinsatsstyrkorna medräknade. Dess förväntningar beträffande EU-samarbetets karaktär sträcker sig dock utöver krishantering. Detta återspeglas i förhållningssättet till de mest aktuella utvecklingarna i unionens försvarspolitik. Det har varit i Finlands intresse att få EU att utnyttja alla samarbetsmöjligheter som unionens nuvarande grundfördrag tillåter och att skärpa den gemensamma strategin beträffande unionens säkerhetspolitiska behov och sårbarheter.

Finland har således välkomnat försvarspolitikens aktuella tyngdpunkt, där planering och produktion av europeiska försvarskapaciteter finns i centrum. Dessa bygger på kommissionens ledarroll och får stöd också från den nyligen grundade europeiska försvarsfonden. Finland stöder likaså ett permanent strukturerat samarbete (PESCO) som tillåter att en grupp av medlemsländer gör mera långtgående avtal, bland andra om försvarskapaciteter eller operativa uppdrag. Finland tillhör de få EU-medlemmar som sedan länge har poängterat betydelsen av det ömsesidiga biståndet (art 42.7), vilket ingår i Lissabonfördaget och förpliktar EU länderna att försvara varandra i fall av ett militärt angrepp. Bestämmelsen togs första gången i bruk i samband med terroristattackerna i Paris i november 2015. Då bestämde sig de flesta EU-medlemmarna, Finland bland dem, att öka sitt ansvar för internationella operationer för att underlätta Frankrikes roll

i dem och tillåta det att förstärka försvaret av det egna territoriet.

Möjligheterna för EU att förstärka de gemensamma beredskapsåtgärderna för implementeringen av det ömsesidiga biståndet har bedömts i samband med unionens globala strategi för utrikes- och säkerhetspolitiken (2016) och dess implementeringsplan för försvaret. De politiska och ekonomiska hämskorna för en sådan utveckling är uppenbara och det är mera sannolikt att EU:s säkerhets- och försvarspolitik utöver samarbete i försvarskapaciteter ska fokusera på gränssäkerhet och bekämpningen av hybrida hotbilder, cyberattackerna inkluderade. Finland har aktivt befrämjat det sistnämnda med resultat i grundandet av ett särskilt European Centre of Excellence för bekämpningen av hybridhot i Helsingfors år 2017, som ett gemensamt projekt mellan ett antal EU- och Nato-länder.

Det bilaterala försvarssamarbetet ökar

Finlands politik för aktivt deltagande i den internationella säkerhetspolitiken begränsar sig inte till multilateralt samarbete. Under de senaste åren har nya bilaterala samarbetshållanden ingåtts med många stater. Det regionala nordiska försvarssamarbetet, NORDEFCO, har en särställning som forum för pragmatiskt samarbete för militära tillgångar och försvarsmaterial, operationer och övningar. Detta samarbete likaväl som de bilaterala förhållandena uppfattas komplettera samarbetet i den bredare Nato- och EU-ramen. Inte ens det mest långtgående samarbetet med Sverige ses i Finland som någonting som kan ersätta dem.

Det bilaterala försvarssamarbetet med Sverige har aktiverats tack vare de två ländernas gemensamma intressen i den nya omgivningen. Finland delar synen att samarbetet kunde utvecklas efter behov och sakna förutbestämda begränsningar. Tanken om att samarbetet sträcker sig utanför fredstida förhållanden är på inget sätt kontroversiell i Finland. Trots att det finns enskilda politiska röster som talar för ett traktatförhållande mellan de två staterna har tanken inte fått bredare genklang i de politiska partierna.

De nyaste förändringarna i den försvarspolitiska lagstiftningen i Finland signalerar om samarbetets vikt. Förändringarna som trädde i kraft på sommaren 2017 tillåter Finland, för första gången, att bistå en annan stat med stridande styrkor, och att vid behov fatta beslut om detta inom ramen för an snabb procedur. Även om denna nya beredskap inte enbart är begränsad till samarbete med Sverige, och syftar till att möjliggöra militär hjälp också i en EU:s kontext, vägde samarbete med Sverige tungt i beredningen av lagstiftningen.

Medan det bilaterala samarbetet med Sverige är förankrad i den bekanta nordiska kontexten, är vissa andra nya bilaterala förhållanden av banbrytande karaktär. Finland har nyligen ingått ett bilateralt försvarsavtal med flera Nato-länder så som till exempel med USA, Tyskland, Frankrike, Storbritannien, Nederländerna, Polen och Danmark. I de flesta fallen tycks avtalen vara breda ramavtal som tjänar framtida samarbetsbehov.

Försvarspolitik i en förändrad omgivning

Även om grundvalarna av Finlands försvarspolitik är oförändrade, har de ökade konfliktmöjligheterna gett upphov till att omvärdera många detaljer. Utgångspunkten har varit att potentiella konflikter i Östersjöregionen nu kunde bryta ut mycket snabbare än tidigare som följd av en lägre tröskel för användningen

av militär styrka. Detta och mångfalden av medlen (inklusive det hybrida och cyberinstrument) som kunde användas emot Finland kräver en snabbare reaktion från försvarsmakten och en förmåga att samarbeta med en hel rad inhemska och internationella aktörer.

Finland hade allvarligt minskat dess försvarsbudget (med 10 procent) och skurit ner dess krigstida kapacitet till 230 000 soldater innan den säkerhetspolitiska omgivningen försämrades. Denna utveckling vände år 2015 och i synnerhet övningsverksamheten kunde tas tillbaka till den tidigare nivån. En lagförändring från året 2016 möjliggjorde att reservisterna kunde kallas in i övningar i en uppsnabbad procedur ifall det finns behov av att höja beredskapen. De tidigare nämnda lagarna om att ge och be om internationellt bistånd, som också stadfäster de politiska institutionernas arbetsfördelning och fullmakter när det gäller att fatta beslut, härstammar från motsvarande behov av en anpassning till en ny säkerhetspolitisk omgivning.

Finlands deltagande i internationell krishantering är en ytterligare dimension i Finlands försvarspolitik som vittnar om den nya spänningen. Deltagandet har minskat tydligt från de tidigare åren när det sammanlagda antalet krishanterande soldater kunde gå upp till närmare 2 000 personer per år. Budgetbesparingarna och de förändrade politiska prioriteterna har tvingat regeringen att skära ner krishanteringsbudgeten med 5-10 miljoner euro årligen. Som resultat har Finland i år bara ca 500 soldater i internationella operationer med två tredjedelar av dessa i UNIFIL-operationen i Libanon. Det förminskade deltagandet vittnar också om bristen på nya EU- och Nato-ledda operationer efter det att Afghanistan eller Kosovo-operationerna har avslutats.

Slutsatser

Finland har anpassat sig till den ökade spänningen i dess säkerhetspolitiska omgivning genom att öka samarbetet och effektivisera de nationella möjligheterna att bekämpa dagens utvidgade hotbilder. Potentialen för mellanstatliga konflikter har ökat i Nordeuropa i och med att tröskeln för användningen av militära medel har sänkts.

Finland upprätthåller de gamla pelarna av dess säkerhets- och försvarspolitik i den i hög grad komplicerade omgivningen trots att även vissa nya inslag kan identifieras. Landets politiska ledning understryker Finlands roll som en del av det västerländska samfundet och dess engagemang i dess grundläggande institutioner. Partnerskapet med Nato tycks innehålla ett förpliktande som i många avseenden går djupare än ett fullt medlemskap men dock utan några som helst förväntningar om organisationens säkerhetsgarantier utan medlemskap.

Ett konstruktivt förhållningssätt till EU:s fördjupande säkerhets- och försvarspolitik och en pågående utvidgning av de bilaterala försvarsrelationerna förankrar Finland till des europeiska partners och grannar och avser att förstärka landets förmåga att hantera dess geopolitiska och andra sårbarheter. Och sist men inte minst, ett alert och uppdaterat nationellt försvar fungerar som avskräckning och gör Finland en attraktiv partner i den internationella säkerhets- och försvarspolitiken.

Sammanfattning

Finland förstärker sina förbindelser till de viktigaste säkerhetspolitiska partner i en spänd omgivning. Nato-partnerskapet fördjupas trots ett medlemskap som inte aktivt drivs av de politiska aktörerna. Ett nätverk av bilaterala samarbetsavtal är ett nytt fenomen

i den finländska försvarspolitiken som dock är starkt bunden till EU:s intensifierade försvarssamarbete med fokus på gemensamma militära kapaciteter och en förbättrad beredskap för skyddandet av unionens säkerhet. En pågående dialog med Ryssland på hög politisk nivå har hjälpt Finland att hantera det bilaterala förhållandet och kommunicera EU:s synpunkter.

Författaren är fil dr och chef för Finlands Utrikespolitiska Institut. Hon är kallad ledamot av KKrVA.

Not

1. *Konsekvenserna av ett eventuellt finskt Natomedlemskap. En bedömning.* Utrikesministeriet, Helsingfors 2016.

ISBN 978-91-88581-04-4

Grafisk produktion: Marie Brunnberg AB, Norrtälje
© Kungl Krigsvetenskapsakademien 2017